

T.C.

HALIÇ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

UYGULAMALI PSİKOLOJİ PROGRAMI

**LİSELİ ERGENLERDE BAĞLANMA STİLLERİ,
KENDİLİK ALGISI ve KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gamze GÖKTEPE

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sevda BIKMAZ

İstanbul-2015

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ PROGRAMI

LİSELİ ERGENLERDE BAĞLANMA STİLLERİ, KENDİLİK
ALGISI ve KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gamze GÖKTEPE

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sevda BIKMAZ

İstanbul-2015

T.C.

HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....Psikoloji.....Anabilim/Anasanat Dalı Uygulama Psikoloji Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi .....Gamze GÖKTEPE..... tarafından hazırlanan
“.....Lise Egelede Bağlanma Stilleri, Kendilik Algısı ve Kısıtlaması.....
.....İlişkilerin İncelenmesi.....”

adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : ...../...../201..

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Pervin Şevket BIKMAZ.....

Danışman: Halic.....Üniv. Psikoloji..ASD/ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Meral ÇULHA.....

.....Halic.....Üniv. Psikoloji. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Muhammed MEHTAR.....

İstanbul Bilim.....Üniv. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi
ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: .....

.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi: .....

.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi, birikim ve tecrübesiyle bana destek olan ve vakit ayıran, benimle çalışmayı kabul eden sevgili hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Pervin Sevda BIKMAZ' a;

Yüksek lisansa bağladığım ilk günden itibaren her zaman her konuda bana destek olan ve hoşgörüsünü benden esirgemeyen, beni her zaman motive eden, hayatıma anlam katan canım anneme;

Araştırmam süresince daha keyifli çalışmamı sağlayan, içtenlikle fikir alışverişinde bulunduğum ve benden yardımlarını esirgemeyen sevgili meslektaşlarım ve yüksek lisans arkadaşlarım Esra Albayrak, Hülya Ayhan ve Filiz Işık'a;

Yakın aile çevreme, bana teknik konularda destek olan sevgili üniversite arkadaşım ve dostum Büşra Geldi'ye; anketlerimi uyguladığım Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Mecidiyeköy Anadolu Lisesi'nde çalışan öğretmenlere ve anketleri dolduran öğrencilere; desteklerinden dolayı Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi rehberlik birimindeki iş arkadaşlarıma; anketleri öğrencilere uygulamam sırasında bana ayrıca yardımcı olan lise öğretmenim ve aynı zamanda meslektaşım olan Psikolojik Danışman Sefa Öztürk' e; bana destek olan yakın arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL ve TABLOLAR LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.2. Hipotezler	3
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Araştırmanın Sayıltıları	6
1.7. Tanımlar	7
1.7.1. Ergenlik Dönemi	7
1.7.2. Bağlanma	7
1.7.3. Kendilik Algısı	7
1.7.4. Kişilerarası İlişkiler	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri.....	8
2.1.2. Ergenlikte Gelişim.....	10
2.1.3. Ergenlik Dönemi Kuramları	11
2.1.3.1. G. Stanley Hall'ın Biyogenetik Kuramı	11
2.1.3.2. Psikanalitik Kuram (S. Freud).....	12
2.1.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura).....	13
2.1.3.4. Antropolojik Bakış Açısı (M. Mead, R. Benedict).....	14
2.1.3.5. Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı	15

2.1.3.6. Sullivan’ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı	17
2.1.3.7. Lewin’in Alan Kuramı	18
2.1.3.8. Spranger’in Bireysel Farklılıklar Kuramı	18
2.2. Bağlanma Kuramı ve Nesne İlişkileri Kuramı	19
2.2.1. Bowlby’nin Bağlanma Kuramı	20
2.2.2. Bağlanma Davranışının Oluşum Evreleri	22
2.2.3. Yabancı Kişi Durumu-Yabancı Ortam Deneyi (M. Ainsworth)	23
2.2.4. Dörtlü Bağlanma Kuramı	24
2.2.5. Ergenlik Döneminde Bağlanma Davranışı ve İlişkileri	26
2.2.6. Ergenlerde Bağlanma ile ilgili Yapılan Çalışmalar	29
2.3. Kendilik Algısı	32
2.3.1. Kendilik Algısına Yönelik Kuramlar	34
2.3.1.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı	34
2.3.1.2. Kendilik ile ilgili Diğer Kuramlar	35
2.3.2. Çocukluktan Ergenliğe Benlik/Kendilik Algısının Gelişimi	39
2.3.3. Ergenlerde Kendilik Algısı ile ilgili Yapılan Çalışmalar	41
2.4. Kişilerarası İlişkiler	44
2.4.1. Kişilerarası İlişkiler ve Bağlanma Kuramı: Sosyal İlişkiler Modeli	45
2.4.2. Kişilerarası İlişkilere Yönelik Kuramlar	46
2.4.3. Ergenlerde Kişilerarası İlişkiler ile ilgili Yapılan Çalışmalar	47
3. YÖNTEM	49
3.1. Araştırmanın Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem	49
3.3. Verilerin Toplanması	49
3.4. Verilerin Değerlendirilmesi	49
3.5. Araştırmada Kullanılan Ölçekler	50
3.5.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	50
3.5.2. Kişisel Bilgi Formu	50
3.5.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)	50

3.5.4. Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ)	51
3.5.5. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE)	52
4. BULGULAR	54
4.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı	54
4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilere Göre Test Sonuçları	61
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	75
6. ÖNERİLER.....	86
7. KAYNAKÇA	88
8. EKLER	97
EK-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu	98
EK-2 Kişisel Bilgi Formu.....	99
EK-3 Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)	101
EK-4 Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ)	102
EK-5 Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE).....	106
9. ÖZGEÇMİŞ	109

ÖZET

Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bu araştırmada; yaş, cinsiyet, ergenlerin öğrenim gördükleri okul türü, anne-baba tutumu, annenin eğitim durumu, gelir algısı, 0-3 yaş arasındaki bakıcı gibi demografik değişkenler ele alınmıştır.

Uygulama, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ili Şişli ilçe sınırları içerisinde bulunan Mecidiyeköy Anadolu Lisesi ile Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan izinlerle uygulanmıştır. Araştırma 222 kız, 181 erkek toplam 403 öğrenciyle tamamlanmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ), Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ) ve Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE) uygulanmıştır.

Verilerin analizinde; lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkileri puanlarının çeşitli demografik özellikler açısından farklılıklarını saptamak üzere verilerin analizinde SPSS 20.00 programında, non-parametrik testler olan Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular;

- Araştırmanın ana değişkenleri olan ergenlerin bağlanma stilleri, kendilik algıları ve kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buna göre;
- Ergenlerin bağlanma puanı ile okul türü değişkeni ile arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ölçeği puanları ile cinsiyet, anne-baba tutumu, okul türü ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.
- Kendilik algısı puanı ile anne-baba tutumu ve yaş değişkenleri ile arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, bağlanma, kendilik algısı, kişilerarası ilişkiler.

ABSTRACT

In the research that aims at investigating the relationship among the attachment styles, self perception and interpersonal relations of high school adolescent, demographic variables such as age, parental attitude, schools where students are educated, mother's educational background, sense of income, who the babysitter is when the kid is 0- 3 years old have been discussed.

The research has been practised in Mecidiyeköy Anatolian High School and Ahi Evran Vocational and Technical Anatolian High School which is located in Şişli in İstanbul in 2014-2015 academic year. The research has been carried out on 403 students, 222 of whom are girls and 181 of whom are boys.

In the research Personal Information Form, Social Comparison Scale to determine self perception, Interpersonal Communication Style Scale to determine interpersonal relations, Parents Peer Attachment Enventory to determine attachment styles.

In the analysis of the data, some tests of hypothesis have been used to determine the differences in terms of the points of various demographic features such as the attachment styles of high school students, sense of self and interpersonal communication relations. In the analysis of the data, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis tests have been used as well.

The results that have been found:

There are significant differences among the attachment styles of adolescents, sense of self and interpersonal communication styles, all of which are the basic variables of the research. A significant difference has been found between the point of the attachment of the adolescents and the type of school variable. There is a significant difference between the points from the interpersonal relation styles of the adolescents scale and the variables such as age, parental attitude, the type of school and gender. A significant difference has been found between the point of sense of self and the variables such as parental attitude and age.

Key words: Attachment styles, self-perception, interpersonal relations, adolescent.

KISALTMALAR

SKÖ Sosyal Karşılaştırma Ölçeği

KTÖ Kişilerarası Tarz Ölçeği

EABE Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Ölçeği

ŞEKİL ve TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1. Bartholomew ve Horowitz (1991)' in Dörtlü Bağlanma Modeli	25
Tablo 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları	55
Tablo 2. Katılımcıların yaşa göre dağılımları	55
Tablo 3. Katılımcıların okul türüne göre dağılımları	55
Tablo 4. Katılımcıların kardeş sayısına göre dağılımları	56
Tablo 5. Katılımcıların 0-3 yaş bakıcısına göre dağılımları	56
Tablo 6. Katılımcıların gelir düzeyine göre dağılımları	57
Tablo 7. Katılımcıların anne baba tutumuna göre dağılımları	57
Tablo 8. Katılımcıların annenin eğitim durumuna göre dağılımları	58
Tablo 9. Katılımcıların babanın eğitim durumuna göre dağılımları	58
Tablo 10. Katılımcıların ebeveyn medeni durumuna göre dağılımları	59
Tablo 11. Bireylerin Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı	59
Tablo 12. Bireylerin Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin (KTÖ) Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı	60
Tablo 13. Bireylerin Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE) Alt Ölçekleri'nden Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı	61
Tablo 14: Ergenlerin EABE puanlarının kişilerarası ilişki tarzlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	62
Tablo 15: Ergenlerin EABE puanlarının kendilik algılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	63
Tablo 16: Ergenlerin KTÖ puanlarının kendilik algılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	64
Tablo 17: Ergenlerin EABE puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	65
Tablo 18: Ergenlerin SKÖ puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	65
Tablo 19: Ergenlerin KTÖ puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	66

Tablo 20: Ergenlerin EABE puanlarının annelerinin eğitim durumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	67
Tablo 21: Ergenlerin SKÖ puanlarının annelerinin eğitim durumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	67
Tablo 22: Ergenlerin SKÖ puanlarının anne-baba tutumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	68
Tablo 23: Ergenlerin KTÖ puanlarının anne-baba tutumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	69
Tablo 24: Ergenlerin SKÖ puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	70
Tablo 25: Ergenlerin EABE puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	70
Tablo 26: Ergenlerin KTÖ puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	71
Tablo 27: Ergenlerin SKÖ puanlarının gelir algısına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	72
Tablo 28: Ergenlerin SKÖ puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	72
Tablo 29: Ergenlerin EABE puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	73
Tablo 30: Ergenlerin KTÖ puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	74
Tablo 31: Ergenlerin EABE puanlarının 0-3 yaş arası bakıcılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları	75

1. GİRİŞ

Ergenlik; başkalaşım, değişim, dönüşüm ve büyüme demektir (Parman, 2008). Ergenlik dönemindeki bireyler fiziksel, ruhsal, cinsel, psikolojik ve toplumsal alanlarda değişime uğrarlar; kimlik oluşumu ve kişilik gelişimi gibi önemli olaylar yaşarlar. Ergenlik döneminin son bölümlerini ise, lise öğrencileri yaşamaktadır (Cüceloğlu, 1999). Erinliğe giren gencin sadece fiziksel görünümü değil toplumsal ilgileri ve arkadaşlık ilişkileri de değişmektedir. On iki yaşında fiziksel olgunluğa erişen bir çocuğun olgunlaşmamış yönleri olabilmektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008). Ergenler bir yandan topluma uyum sağlamaya çalışırlar, diğer yandan kendi problemleriyle ve çatışmalarıyla meşguldürler. Bazen değişim ve karmaşalarla baş edemeyebilirler. Ergenlik dönemi yaşamımız boyunca karşılaştığımız en karmaşık dönemlerden biridir. Bu nedenle ergenlik özelliklerini en yoğun hissedilen lise çağındaki ergenlerin içinde bulunduğu dönem, psikologlar tarafından incelenen konulardandır.

Ergenlik döneminde çeşitli sorunlar yaşayan ergenler, ebeveyn ve akranları ile kurdukları kişilerarası ilişkilerde de birtakım güçlüklerle karşılaşabilirler. Ergenler; aileleri ile çatışmalar yaşamakta, zaman zaman ailelerinden uzaklaşmakta, akranlarıyla daha yakın ilişkiler kurup onlarla daha çok zaman geçirmektedirler. Akran ilişkileri, ergenlik döneminde daha çok önem kazanmaya başlar ancak aile fertleriyle olan ilişkiler de önemini korur. Akranlarla olan ilişkinin kalitesi, bebeklikte kurulan ebeveyn bağlanması ile ilişkilidir (Kaplan, 2012). Ayrıca; ergenlerin kendilik algıları da kurdukları kişilerarası ilişkilerde önemli rol oynayan faktörlerden olmaktadır. Kendilik algısı; erken dönemden itibaren yaşam deneyimlerinden, ebeveynlerden ve sosyal çevreden alınan geri bildirimler sonucu oluşmaktadır (Epstein, 1973). Bireyin bütünsel gelişimi açısından bağlanma ilişkileri önemlidir. Bağlanma sebebiyle güvende olduğunu hissedilen çocuğun benlik duygusu gelişir, toplumsallaşır. Çocuklar kendilerine yakın buldukları kişileri model alır, özdeşim kurar ve onlardan bir şeyler öğrenirler. Böylece toplumsal kuralları öğrenir, kişilik gelişimi temelleri atılır ve güvenli ilişkiler sebebiyle irdeleme ve zihinsel gelişim hızlanır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Erken dönem bağlanma stilleri, ergenlerin kurdukları ilişki tarzlarını ve kendilik algılarını anlamada önemli olan konulardan biridir. Anne ile doğum sonrası ilk temasla birlikte başlayan bağlanma süreci, bireyin tüm yaşamı boyunca romantik ilişkilerini, iş yaşamı ya da akademik/egitimsel yaşamını etkiler ve biçimlendirir. Bireyin hayatının her alanındaki tercihlerini etkiler (Solmuş, 2008). Ebeveyn ile geliştirilen samimi ve

doyurucu bir ilişki; ilerleyen hayatında ergenin akranlarıyla kaliteli bir ilişki kurmasına ve duygusal olarak doyuma ulaşmasına katkı sağlar. Güvenli bağlanma geliştiren birey, kişisel yeterlilik duygusuna ve olumlu benlik değerine ulaşır. Güvenli bağlanmanın oluşmasında ebeveynin rolü büyüktür. Güven duygusu kazanma sürecinde anne babanın olumsuz yaklaşımlar sergilemesi, bireyin farklı bağlanma stilleri ortaya çıkarmasına neden olur. Farklı bağlanma örüntüleri, dönemlere göre farklı şekillere bürünerek bireyin yaşantısını etkiler (Keskin ve Çam, 2009).

Bağlanma; çocuk ile kültürleşmiş ve sosyalleşmeyi sağlayan bir anne ya da anne görevi yapan kişi arasında oluşan, sevgi ve ilgi temelli bir bağ kurma olayıdır. Bağlanma sürecinde erken yaşta anneden ayrılmak yaralayıcıdır ve çocuğun annelik mahrumiyeti, ayrılma ve güvensiz olma endişesi yaşamasına neden olur. Bağlanmanın zedelenmesi; bedensel, fizyolojik, psikolojik, sosyo-kültürel alanları etkilemekte ve gelecekte yaşanılacak güven verici ilişkilerin kurulmasını zorlaştırmaktadır. Ayrılma ve ihmal nedeniyle oluşan güvensiz bağlanma; kişinin günlük hayatını etkilemekte, uyum sorunlarına ve ruhsal bozukluklara neden olmaktadır. Bu tür bağlanma; insanları sevmeye, onlarla iyi ilişkiler kurma, sağlam evlilikler yapma, boşanma ve kıskançlık krizleri, stresle mücadele etme, başkalarına yardımcı olma, yurt sevgisi ve tanrıya bağlanma gibi birçok konuda hayatı etkilemektedir. Bireyler karşılaştıkları problemleri; erken yaşta kazandıkları bağlanma tarzı ve kognitif süreçle hafızasına yerleşen içsel çalışma modeli ile çözmeye çalışırlar (Yörükan, 2011). Bebekliğinde güvenli bağlanma geliştiren bireyler, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde sağlıklı ilişkiler kurarlar, yaşamda karşılaştıkları engellerle daha iyi başa çıkarlar ve daha az sorunla karşılaşır. Güvensiz bağlanan bireyler ise, ergenlik döneminde ve yetişkinliklerinde yaşamda karşılaştıkları engellerle baş edemeyebilirler, problemleri ilişkiler yaşarlar (Uytun, Öztıp ve Eşel, 2013).

Bağlanma, ebeveyn ve çocuk arasında oluşan ilk ilişki açısından önemlidir. Bağlanma kuramı bebeğin ruh halini esas alır ve ergenleri keşfetmek amacıyla kullanılmıştır. Bowlby ebeveyninden uzun süre ayrı kalan çocukların davranışlarının değiştiğini ve ebeveynleri geri döndüğünde farklı bir biçimde bağlandıklarını dile getirmiştir (Masterson, 2008). Ergenin gelişimsel büyümesi incelendiğinde, ergenlik bağlanma ilişkisinde birçok dramatik değişimin yaşandığı görülür. Çünkü ergen bu dönemde kimliğini oluşturmaya çalışır, bağlanma figürleri değişir ve ergende yeni oluşumlar yaşanır. Yeni oluşumlar, güvenli veya tehlike oluşturacak şekilde ilk temel

nesnesine bağlanan ergenin bu ilişkiyi partnerine aktarmasıyla yaşanır. Bağlanma, aile içerisinde ebeveynin işlevlerinin olumlu ya da olumsuz olmasından etkilenir. Olumsuz ya da problemlili bağlanan çocuk ve ergende davranış sorunları, akademik sıkıntılar ve düşük benlik saygısı görülür. Erken dönemde yaşanan bu deneyimler, yetişkinlik döneminde de tekrar yaşanır. Bireyin yetişkin bağlanma stili erken dönemde oluşan düşünceler, duygulanımlar ve davranışlarla gelişir ve böylece çocuklukta bağlanma, yetişkinlikteki romantik ilişkilerine ve akran ilişkilerine aktarılır. Bu nedenle, doğumdan itibaren yetişkinliğe kadar olan kişisel gelişimin, bağlanma sürecinin ve davranış gelişiminin dikkate alınmasını gerekir (Keskin ve Çam, 2009).

Bireylerin çocukluktan itibaren ebeveynleri ile olumlu ilişkiler geliştirmesi hayatlarının ileriki dönemlerinde de olumlu ilişkiler kuracakları ve bireysel sorunlarını çözmede daha becerikli olacakları anlamına gelmektedir (Yavuzer, 1999). Bağlanma teorisi ve sosyalleşme sürecinde yapılan bir takım yanlışlıklar, erken yaşta kalıcı bir şekilde oluşmaya başlayan kişiliklerini etkilemektedir. Bu nedenle bağlanma teorisi; çocuk büyütenler, güvenli bağlanma ilişkisi kurmak isteyen anneler, anne adayları, ebeveynler, bakıcılar ve psikoloji alanında çalışanlar için beşeri ilişkileri anlamak, düzenlemek amacıyla önem taşımaktadır (Yörükkan, 2011).

1.1. Problem Cümlesi

Ergenlerin bağlanma stillerinin, kendilik algısının ve kişilerarası ilişkilerinin birbirleriyle ve araştırmada kullanılan demografik değişkenlerle ilişkisi var mıdır?

1.2. Hipotezler

1- H0: Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark vardır.

2- H0: Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin bağlanma stili ile olumsuz kendilik algısına sahip ergenlerin bağlanma stili arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin bağlanma stili ile olumsuz kendilik algısına sahip ergenlerin bağlanma stili arasında anlamlı bir fark vardır.

3- H0: Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile olumsuz kendilik algısına sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile olumsuz kendilik algısına sahip ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark vardır.

4- H0: Erkek ergenlerin bağlanma stilleri ile kız ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Erkek ergenlerin bağlanma stilleri ile kız ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır.

5- H0: Erkek ergenlerin kendilik algıları ile kız ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Erkek ergenlerin kendilik algıları ile kız ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı bir fark vardır.

6- H0: Erkek ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile kız ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Erkek ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile kız ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır.

7- H0: Ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark vardır.

8- H0: Ergenlerin kendilik algıları ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Ergenlerin kendilik algıları ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark vardır.

9- H0: Ergenlerin kendilik algıları ile anne-babalarının tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: H0: Ergenlerin kendilik algıları ile anne-babalarının tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.

10- H0: Ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile anne-babalarının tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile anne-babalarının tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.

11- H0: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı fark vardır.

12- H0: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı fark vardır.

13- H0: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile Anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı fark vardır.

14- H0: Ergenlerin kendilik algıları ile algıladıkları gelir algısı arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Ergenlerin kendilik algıları ile algıladıkları gelir algısı arasında anlamlı fark vardır.

15- H0: Ergenlerin kendilik algıları ile yaşları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Ergenlerin kendilik algıları ile yaşları arasında anlamlı fark vardır.

16- H0: Ergenlerin bağlanma stilleri ile yaşları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Ergenlerin bağlanma stilleri ile yaşları arasında anlamlı fark vardır.

17- H0: Ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile yaşları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile yaşları arasında anlamlı fark vardır.

18- H0: Ergenlerin bağlanma stilleri ile 0-3 yaş arasındaki bakıcıları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Ergenlerin bağlanma stilleri ile 0-3 yaş arasındaki bakıcıları arasında anlamlı fark vardır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırma; liseli ergenlerin bağlanma stillerinin, kendilik algılarının, kişilerarası ilişkilerinin ve bunlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Ayrıca; bu değişkenlerle araştırmada kullanılan ve kişisel bilgi formunda bulunan demografik değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yaş, cinsiyet, öğrenim görülen okul türü, anne-baba tutumu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir

düzeıı, 0-3 yaşı arasında bakım veren kişı gibi bağımsız değişkenlerin etkisinin bu araştırma için önemli olduğu düşünölmüştür.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada; liseye devam eden 14-17 yaşı arasındaki ergenlerin bağlanma stilleri, kendilik algısı, kişiler arası ilişkileri ve bu değişkenlerin demografik değişkenlerle ilişkileri incelenmiştir. Araştırmada; ergenlerin bağlanma stillerinin kişilerarası ilişki tarzlarına ve kendilik algılarına olan etkisi, kendilik kavramının oluşumu, erken dönemde kurulan ilişkilerin ileriki yaşlarda kurulacak ilişkileri etkilemesi ve iletişim problemlerinin temel nedenlerini anlama konularında bilgi verilmiştir. Bu nedenle, araştırma psikoloji alanında çalışan uzmanlara ve ergen ailelerine bu konularda yardımcı olmak, bilgi ve fikir vermek, farkındalık yaratmak amacıyla önem taşımaktadır.

1.5. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; kendilik algısını belirlemek amacıyla kullanılan ‘Sosyal Karşılaştırma Ölçeği’, kişilerarası ilişkileri belirlemek amacıyla kullanılan ‘Kişilerarası Tarz Ölçeği’ ve bağlanma tarzlarını belirlemek amacıyla kullanılan ‘Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri’ nin araştırma için gerekli verileri sağladığı kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin; Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Kişilerarası Tarz Ölçeği ve Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri’ni içten ve gerçekçi bir şekilde yanıtladıkları kabul edilmiştir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada elde edilecek veriler; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında şişli ilçesinde Anadolu ve Anadolu meslek liselerinde öğrenim gören 9., 10., 11., 12. sınıf öğrencilerinden sağlanan verilerle sınırlıdır.

Araştırma verileri; ‘Sosyal Karşılaştırma Ölçeği’, ‘Kişilerarası Tarz Ölçeği’ ve ‘Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri’ nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırma, şişli ilçesindeki Anadolu ve Anadolu Meslek liselerinde yapılacağı için genellenebilirliği şişli ilçesi ile sınırlı kalacaktır.

1.7. Tanımlar

1.7.1. Ergenlik: Kulaksızoğlu (2013)'na göre ergenlik; insanda beden, boy büyümesinin hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişmenin ve gelişmelerin olduğu, buluğla başlayan ve beden büyümesinin bitmesiyle sonlandığı ileri sürülen bir dönemdir. Ergenlik dönemi, fiziksel ve duygusal etkenlerin neden olduğu cinsel ve psiko-sosyal olgunluk ile başlar ve birey bağımsızlık, kimlik oluşumu ve sosyal yaratıcılık kazandığı zaman sonlanır. Bu dönem biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel değişikliklerle karakterizedir (Derman, 2008).

1.7.2. Bağlanma: Bowlby (1969)'e göre bağlanma, yaşamın genellikle ilk on-iki ayı içinde bireyin kendisi için önemli olan başkalarıyla, tehlike ya da tehdit durumlarında duygusal bağlar kurma eğilimidir. Bağlanma, bebekle annesi ya da sürekli bakım sağlayan sabit bir kişi (birincil bakım veren) arasında kurulan, temel güven duygusunu geliştiren ilk bağdır (Budak, 2005). Romantik ilişkiler, ebeveyn-ocuk ilişkisi, iş yaşamı, cinsel yaşam, dinsel tutum ve politik inançlar gibi yaşamın her alanında bağlanma stilleri etkili olur ve seçimlerimizi belirler (Solmuş, 2010). Bowlby güvenli, kaygılı – kararsız ve kaçınan olmak üzere üç bağlanma stili olduğunu ifade etmiştir (Hazan & Shaver, 1987).

1.7.3. Kendilik Algısı: Kendilik; bireyin kendi kişiliğine ilişkin kanıların hepsi, kendini tanıma ve değerlendirme şeklidir (Köknel, 1995). Kendilik ya da benlik, insanın ‘ben kimim?’ sorusuna verdiği yanıtlardır (Solmuş, 2008). Benlik; kişinin doğası, özellikleri, bireyselliğini algılama biçimi, kendisiyle ilgili izlenimleri, taşıdığını düşündüğü kimliğidir. Zaman içinde gelişen benlik kavramı, kişinin kendisiyle ilgili bilişsel algı ve tutumlar oluşturmasını sağlar. Birey kendini eş, anne, arkadaş gibi rollerde tanımlar ve benliğin farklı yönleri bireyin bütününü oluşturur (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

1.7.4. Kişilerarası İlişkiler: İnsanoğlu doğası gereği ihtiyaçlarını karşılamak ve topluma uyum sağlamak adına yaşamının erken dönemlerinden itibaren ilişki kurmaya başlamaktadır. Kişisel paylaşımın olduğu, düzenli ve tekrarlı olarak kurulan ilişkiler, kişilerarası ilişkiler olarak adlandırılır (Gürüz ve Eğinli, 2008). Kişilerarası ilişkiler, genel olarak insanların diğerleriyle olan ilişkilerinde deneyimledikleri duygu, düşünme ve davranış stillerini ifade etmektedir (Saymaz, 2003).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ergenlik, bağlanma kuramları, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkiler ile ilgili kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri

Ergenlik; değişim, dönüşüm, başkalaşım, büyüme anlamlarına gelmektedir. Fransız psikanalist Françoise Dolto, ergenlik dönemini “İkinci Doğum” olarak nitelendirir. Ergenlik dönemindeki bireyler hem büyürken; hem de bedensel, ruhsal, toplumsal alanda değişime ve dönüşüme uğrarlar. Ergenlik; bireyin çocukluktan erişkinliğe geçerken değişime ve dönüşüme uğradığı bir dönemdir (Parman, 2008).

Ergenlik sözcüğünün batı dillerindeki karşılığı “adolescere” kelimesidir. Bu kelime Türkçe’de olgunlaşmak, büyüme anlamlarına gelmektedir. Ergenlik dönemine ait kullanılan diğer sözcükler puberte, erinlik ve buluş sözcükleridir. Ergen sözcüğü ermek kökünden gelmekte ve “döl anlamında verimli, üretici çağa giren, çocukluk çağını geçen” anlamında kullanılmaktadır (Parman, 2008).

Literatüre bakıldığında ergenlik ile ilgili pek çok tanım yapıldığı görülmektedir. Ergenlik, kişinin gelişme sırasında çocukluk döneminin bitmesiyle ergenlik döneminin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşıncaya kadar geçen bir gelişim dönemidir (Koç, 2004). Dönmezer’e (2003) göre; ergenlik, bireyin fiziksel ve ruhsal olarak olgunlaştığı, kimlik oluşturduğu, arkadaşları tarafından kabul edildiği ve bağımsızlığını kazandığı bir gelişim dönemidir. Ergenlik biyolojik değişimle başlayan ve bedensel, zihinsel, psikolojik gelişmelerle süren dönemdir. Ergenlik; yapısı nedeniyle bir durum değil, bir süreçtir (Yavuzer, 1996).

Milli Eğitim Bakanlığı tanımına bakıldığında ergenlik, buluş çağına ulaşılmasıyla beraber biyo-psikolojik açıdan çocukluğun bitişi ve toplumsal yaşamda sorumluluk üstlenme süreci olan genç yetişkinlik ile çocukluk arasındaki dönemdir. Ergenler, 12–24 yaşları arasındaki gruptur (Kulaksızoğlu, 2013).

Ergenlik; çocuğun aile gözetimine ve korumasına daha seyrek ihtiyaç duymaya başlamasıyla, fizyolojik ve hormonal gelişimi yetişkin seviyesine yakın olmaya başladığında ve fizyolojik olgunluk çocuğu toplumsal sorumluluk almaya zorladığında başlar (Adams, 1995). Diğer bir tanıma göre; puberte ile başlayan ve bireyin yetişkin

doğrularını, sorumluluklarını kazandığı, aile, yasalar, toplum tarafından tanınmasıyla sona eren bir dönemdir (Siyez, 2007).

Ergenlik dönemi genellikle 10-15 yaşları arasında başlamaktadır. Ancak; literatür incelendiğinde bu dönemin başlama ve bitiş yaşı ile ilgili kesinlik belirtilmediği görülmektedir. Çünkü ergenliğin başlangıç yaşı; iklim, beslenme şartları, ırk vb. gibi çeşitli etmenlere bağlı olarak değişmektedir. Ergenliğin doğası; din, politika, ekonomi ve tarih gibi unsurlara bağlı olarak benzer yapılara sahip olan jeopolitik yapılarda bile farklılık göstermektedir (Siyez, 2007). Bu nedenle; ergenlik dönemini tüm ergenler aynı yaşta tamamlamazlar ve her dönem aynı anda bitmez. Gençlik, öğrenim gören ve hayatını sürdürebilmek için çalışmayan ve evi olmayan insandır (Unesco'dan akt; Kulaksızoğlu, 2013). Literatürde ergenlik çağının başı ve sonu olduğu düşünülen yaş söylemlerinin değiştiği görülmektedir. UNESCO'ya göre ergenlik, 15-25 yaşları arasındadır (Kulaksızoğlu, 2013). Karaköse' ye (2008) göre; ergenlik ortalama 12 yaşında başlar ve genellikle 12-18 ay kadar sürse de kızlarda 14, erkeklerde 15 yaşına kadar sürebilmektedir. Ergenlik dönemi, normal koşullarda 12-20 yaşlarını kapsayan, ancak kimi zaman 23-24 yaşlarına kadar uzayabilen bir dönemdir (Dönmezer, 2003).

Ergenlik döneminin bitip, yetişkin bir birey olarak algılanmak için bazı kriterler vardır. Bunlar; evli olmak, askerliğini bitirmiş olmak, ekonomik açıdan başkalarına bağımlı olmadan kendi başına hayatını kazanabilmek, iş ya da meslek sahibi olmak, anne babasından ayrı yaşamak, üniversite mezunu olmak, seçimde oy kullanmaktır (Kulaksızoğlu, 2013). Ancak eğitim hayatındaki uzamalar, master ve üstü çalışmalar, mezun gençlerde işe yerleşmede zorluklar; bireyin hayatını kurmasını ve ekonomik olarak bağımsız olmasını geciktirmekte ve dolayısıyla evliliğini ve yetişkin rol kazanmasını geciktirmektedir. Bu nedenle günümüzde 'uzamış gençlik' kavramı ortaya çıkmıştır (Tezcan, 1981). Endüstriyel toplumlarda ebeveyne bağımlı olarak geçirilen sürenin uzaması nedeniyle ergenlik dönemi çoğunlukla uzamaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

2.1.2. Ergenlikte Gelişim

Ergenlikte; fiziksel, cinsel, bilişsel, sosyal, ahlaki, duygusal ve kişilik gibi alanlarda değişimler görülür. Bu dönemde ergende görülen en dikkat çekici değişme, fiziksel değişmedir. Ergenlikte bedende birçok değişme meydana gelir ve bu değişmeler ergen üzerinde pek çok etkiye neden olur (Morris, 2002). Ergenlik biyolojik değişme ile başlar ve bedensel, zihinsel, ruhsal gelişmelerle sona erer (Karaköse, 2008).

Bedensel gelişim kızlarda ve erkeklerde farklı zamanlarda başlar. Kızlar büyümeye erkeklerden 2 sene önce başlayıp, bu süreci erkeklerden önce tamamlarlar. Kızlar, akranı olan erkeklere göre uzun ve kilolu olurlar. Ancak 13 yaş civarına gelindiğinde erkeklerin beden yapıları kızlardan daha yapılı olur (Siyez, 2013). Erkek çocuklar 9-10 yaşlarına kadar kız akranlarından daha uzun ve iri bedene sahip olmalarına rağmen ilkokulun sonlarında kızlardan daha ufak görünürler. Ancak kızlardan daha hareketlidirler ve bedensel güce dayanan oyunları severler (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008). Ergenlik döneminde ergenlerde görülen ani büyümeye “büyümede sıçrama” denir. Kızlarda yaklaşık 10.5, erkeklerde 12.5 yaşlarında başlayan boy uzaması ve kilo artışı; kızlarda 12, erkeklerde 14 yaşında zirveye çıkar. Ergen, ani büyümenin başlamasından 6 yıl sonra yetişkinlikteki boy uzunluğuna ulaşır (Tanner, 1978 akt; Morris, 2002).

Buluğ döneminde görülen fiziksel değişimlere cinsel olgunlaşma süreci eşlik eder. Cinsel olgunlaşma; yetişkin cinsiyet hormonları olan androjen (erkeklik) ve östrojen (kadınlık) hormonlarının, hipotalamus tarafından hipofiz bezine salgılama emrini verilmesiyle başlar. Ergenlik çağına giren bireylerde birincil ve ikincil olarak adlandırılan cinsiyet özellikleri, cinsel olgunlaşmanın başladığını gösterir. Üreme organlarındaki değişimleri içeren birincil cinsiyet özellikleri; kızlarda üreme organları overler, fallop tüpleri, uterus ve vajinanın gelişimidir. Erkeklerde ise üreme organları; testisler, penis, skrotum (testis torbası), veziküla seminaliz ve prostat bezidir. Kız ve erkeklerin beden yapısındaki değişiklikleri içeren ikincil özellikler; kızlarda meme gelişimi, pubik ve koltuk altı kıllanması, adet görme (menstrüasyon), yağ ve ter bezlerinin işleyişinin artmasıyla sivilce oluşumudur (Siyez, 2013). Erkeklerde ise; testislerin ve testis torbasının büyümesi, pubik, yüz ve koltuk altı kıllanması, sesin kalınlaşması, penis, veziküla seminaliz ve prostat bezinin büyümesi, ilk ejakülasyon (boşalma), yağ ve ter bezleri işleyişinin artmasıyla sivilce oluşumudur (Siyez, 2013).

Ergenler fiziksel ve cinsel gelişimle beraber birçok konuda olgunlaşırlar. Akranlarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler yaşamaya başlarlar. Ergenin kişilerarası ilişkileri gelişir ve niteliği değişir. Ergen ilişkiyi başlatma, devam ettirme ve gerektiğinde bitirme konusunda beceri edinir. Karşı cinsle ilişkiler kurarlar ve erkeksi veya kadınsı sosyal rolleri kazanır. Kendi başına hareket edebilme becerisi olan ergen kendi kararlarını almaya ve toplumda kendi başına girişimlerde bulunmaya başlar. Kendi tercihlerini yapar. Anne babadan duygusal ayrılmanın başlamasıyla diğer yetişkinlerle duygusal yakınlıklar kurar. Ergenlik dönemi sonrasında toplum hayatında yer alacak olan ergen geleceği hakkında düşünmeye başlar. İş, aile ve eş seçimi hakkında fikirleri oluşur. Benlik kavramının uzantısı olarak “Ben kimim?, Nasıl biriyle hayatımı paylaşabilirim?” gibi sorular sorar. Gelecekte ne yapacağı, hangi okullarda okuyacağı, hayatı boyunca hangi işi yapmak istediğini belirlemeye çalışır. Bu dönemde vicdan gelişimiyle beraber temel değer yargıları oluşur. Ergen, yetişkin toplum düzenine katılmak ve sorumluluk almak ister. Çünkü bu dönem itibariyle değer sistemi ve sosyal gelişim başlar (Bacanlı, 2007).

2.1.3 Ergenlik Dönemi Kuramları

2.1.3.1. G. Stanley Hall’ın Biyogenetik Kuramı

Hall (1844-1924), ergenlik dönemi ile ilgili çalışmalar yapan ilk bilim adamlarından biridir. Psikolog olan Hall, Darwin’in evrim teorisinden etkilenmiştir ve Darwin’in görüşlerini çocukluk ve ergenlik dönemine uyarlamıştır.

Stanley Hall, Darwin’in evrim kuramını insan gelişimine uygulamış ve insan gelişimini dört evreye ayırmıştır. İlk evre, 0-4 yaş arası bebeklik evresidir. Bu evrede zihinsel gelişim ilkindir ve çocukların iç kontrolleri gelişmemiştir. Bu nedenle, toplumsal kurallar ve kültür önemsizdir. İkinci evre, 5-7 yaş arası çocukluk dönemidir. Çocuk, bu dönemde oyuncaklarla oynar ve dil gelişiminin başlamasıyla sosyalleşir (Siyez, 2013). Üçüncü evre, 8-12 yaş arası son çocukluk veya ön ergenlik denilen dönemdir. Bu evrede; çocuklar kendilerini disipline etmeye isteklidirler, kişisel denetimi öğrenme eğilimindedirler ve alışkanlıklar kazanmaya başlarlar. Dördüncü ve son evre, 13-24 yaş arası ergenlik dönemidir. Ergenlik dönemi, insan yaşamında ilkelikten uygarlığa ve çocukluktan yetişkinliğe geçişi simgeler. Ergen; bu dönemde toplum kurallarının farkına varır, kültürün bir parçası haline gelir, kültür içerisinde kendi konumunu algılamaya başlar, daha bilinçli ve daha olgun ilişkiler kurar. (Kaplan,

2012). Çocukluktan ergenliğe geçiş sürecinde bireyin ilkel tepkileri ile yeni kazandığı değerler arasında çelişkiler yaşanmaktadır. Ergenler, bu dönemde hem benmerkezciliği yoğun biçimde yaşarlar hem de toplumun kurallarını da özümsemeye çalışırlar. Ergenlerin karmaşa yaşadığı bu dönemi Hall, “fırtınalı ve stresli” bir dönem olarak adlandırmaktadır (Kulaksızoğlu, 2013).

Hall; tüm insanların bu dört evreden geçtiklerini ve gelişimin genetik faktörler tarafından belirlendiğini, çevresel faktörlerin insan gelişiminde çok az bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenlerden dolayı, başta Thorndike ve Watson olmak üzere birçok bilim adamı tarafından eleştirilmiştir. Thorndike, çocuğun davranışlarının insan evrimindeki maymuna benzer dönemi özümlediği görüşünü kabul etmemiştir. Watson ise, kişilik gelişiminde çevrenin kalıttan daha etkili olduğunu ileri sürmüştür.

2.1.3.2. Psikanalitik Kuram (S. Freud)

Psikanalitik kuramın öncüsü olan Sigmund Freud, öncelikli olarak erken çocukluk yaşantılarının kişilik gelişimi üzerindeki etkileri üzerine çalışmıştır. Bu nedenle, ergenlik dönemi ve bu döneme ilişkin sorunlara ise ikinci derecede önem vermiştir. Freud’un ergenlik ile ilgili düşünceleri Stanley Hall ile benzerlik gösterir. Freud, kişilik gelişimini psiko-seksüel evreler ile açıklamaktadır ve Hall gibi bu evrelerin genetik olarak belirlendiğini ve çevresel faktörlerin etkisinin az olduğunu ifade etmiştir (Siyez, 2013).

Freud, ergenliğe psiko-seksüel gelişim dönemleri içerisinde yer verir. Psiko-seksüel gelişim dönemleri; oral dönem (0-12/18 ay), anal dönem (12/18 ay- 3 yaş), fallik dönem (3-6 yaş), gizil (latent) dönem (6-11/12 yaş), genital (ergenlik) dönem (11/12-18 yaş) diye adlandırılan 5 dönemden oluşmaktadır. Bebeğin başkalarına bağımlı olduğu oral dönemde haz kaynağı emmedir. Oral dönemde bebek id’in egemenliğindedir. Bebeğin beklentisi, doğal dürtülerin hemen doyurulması ve gerginliğinin hemen giderilmesidir. Temel haz kaynağı olan emme anal dönemde yerini anal bölgeye bırakır. Bu dönemde; konuşma, yürüme ve tuvalet eğitimi ön plandadır. Tüm bunlarla birlikte bağımsızlaşmaya ve sosyalleşmeye başlar. Çocuk; toplum kurallarını, iyi, kötü, doğru, yanlış, ayıp gibi kavramları öğrenir ve süperego gelişimi başlar (Kaplan, 2012). Fallik dönemde ise çocuklar cinsel organlarının farkına varır ve cinsel konulara merak duymaya başlarlar. Freud’a göre bu dönem önemlidir. Çünkü cinsel kimlik bu dönemde oluşur ve kişilik gelişiminin temelleri atılır. Cinsel kimlik ve kişiliğin oluşması için ebeveyni model alırlar. Çocuk; karşı cinsten olan ebeveyne sıkı

bir bağ, kendi cinsinden olan ebeveyne ise olumsuz duygular geliştirir. Kızlar babaya, erkekler anneye yönelir. Bu duygular çocukta birtakım çelişkiler yaratır. Freud bu durumu “oedipus karmaşası” olarak adlandırır. Özellikle erkek çocuklar annelerine duydukları güçlü bağdan dolayı babaları tarafından hadım edilmekten korkarlar. Bu nedenle, daha sakin geçecek olan gizil döneme geçerler. Gizil dönemde çocuklar kendi cinslerinden olan ebeveyne yönelirler. Cinsel kimliğin ve toplumsal rollerin öğrenilmesinde aynı cinsten ebeveynle özdeşim kurarak onu model alırlar (Aydın, 2007). Bu dönemde ego daha hızlı gelişmeye başlar ve insan ilişkileri ön plana çıkar. Beşinci ve son gelişim dönemi olan genital (ergenlik) dönemde; fiziksel gelişim, hormonal etkinliklerin artması ve karşı cinse ilgi ön plandadır. Bu dönemde, ergenler hayatı sorgularlar, toplumun beklentileriyle beraber rol çatışmaları ve gerilimler yaşayabilirler. Bir yandan da cinselliğe karşı savunma mekanizmaları geliştirdikleri için fırtınalı ve stresli bir dönem ortaya çıkar (Kulaksızoğlu, 2013).

Freud, her evreyi başarılı bir şekilde geçiren bireyin sağlıklı bir kişilik yapısı oluşturacağını ifade etmiştir. Ergenlik döneminde ergenler yetişkinlerin ilgi ve desteğine daha fazla ihtiyaç duyarlar. Başarılı bir ergenlik geçiren bireyler üretken, mutlu ve anlamlı sosyal ilişkiler geliştirirler. Bu dönemi çatışmalı ve başarısız geçirenler saldırgan, yıkıcı bir kişiliğe sahip olabilirler. Her evrenin karakteristik özelliklerinin yetişkinler tarafından bilinmesi ve yetişkinlerin çocuğa yönelik tutumlarının anlayışlı olması önemlidir. Çocukların davranışları doğal karşılanmalı, çocuklar suçlanıp yargılanmamalıdır (Aydın, 2007). Ergenlerin sağlıklı bir şekilde kişiliklerini oluşturabilmesi, ilişki kurabilmeleri, doyum veren amaçlara ulaşabilmeleri ve yaratıcı, üretken bireyler olabilmeleri için ergenlik dönemini başarıyla atlatalmaları önemlidir (Geçtan, 2005).

2.1.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı (A. Bandura)

Sosyal öğrenme kuramı, gelişimde bilişsel ve çevresel etkilerin rol oynadığını savunur. Sosyal öğrenme kuramına göre insanlar, aynı uyarıcılara aynı tepkileri veren robota bezeyen canlılar değildir. İnsanların kendi davranışlarını belirleme yetisi vardır, insanlar olaylar hakkında düşünüp değerlendirme gücüne sahiptir ve bu değerlendirmelere göre tepkilerini değiştirebilirler. Bu kuramın en önemli temsilcisi Albert Bandura'dır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Bandura, bilişsel süreçlerin davranış değişikliğinde rol oynadığını savunur. Diğer insanların nasıl davrandıkları ve hangi davranışlarının ödüllendirilip cezalandırıldığını gözlem yoluyla öğrenme, çocuk ve ergenler üzerinde etkili olmaktadır. Bandura; bir ergenin yeni davranışlar kazanabileceğinden, diğer insanları gözlemlene ile davranışları artırabilip veya azaltabileceğinden ve diğerlerinin davranışlarını görmenin aynı davranışı denemede etkili olabileceğinden bahsetmiştir. Bu nedenle; model alma ipuçları sağlayarak ve davranışsal eğilimleri ortaya çıkararak yeni davranışları deneme olasılığını artırır (Çok, Giray ve Ersever, 2001). Bandura'ya göre çocuklar; anne ve babalarının yeme, konuşma, yürüme giyinme vb. davranışlarını taklit ederler. Fakat bu taklitler otomatik değildir. Çocuklar gördükleri her davranışı taklit etmeyip, hangi davranışları taklit edeceklerini seçerler. Çocuğun kişilik yapısı, geçmiş deneyimleri, modelle aldığı kişiyle ilişkisi, içinde bulunduğu durum ve bilişsel becerileri sonucu taklit gerçekleşir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Bandura, ergenliğin fırtınalı bir dönem olduğu fikrini desteklememiştir. Yaptığı çalışmalar sonucu; tertipli, tutarlı ve sevgi dolu ailelerden gelen ergenlerin bu dönemi kolay geçirdiklerini saptamıştır. Bu ergenler, başarılı bir şekilde sosyalleşmekte ve toplumun gelenek ve göreneklerine uyan davranışları pekiştirilmektedir. Bandura' ya göre; ergenlikte gerektiği kadar sosyalleşmemiş ergenler bunalım geçirmektedirler. Saldırgan gençler, hatalı öğrenmeleri ile alışkanlıkları sonucu ve aileleri uygun eğitim vermediğinden saldırgan olmuşlardır (Kulaksızoğlu, 2013).

2.1.3.4. Antropolojik Bakış Açısı (M. Mead ve R. Benedict)

Antropolojik kuram incelendiğinde, kuramın önde gelen isminin Margaret Mead olduğu görülmektedir. Amerikalı Antropolog olan Margaret Mead, kültürel antropoloji gelişimine yönelik olan biyolojik ve dinamik açıklamalara karşı çıkmıştır. Batı kültürlerinde görülen olguların, tüm kültürlerde ve toplumlarda görülmediğini ifade etmiştir.

Mead 1928 yılında Samoa Adası yerlileri ile bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada; ergenlik döneminde yaşanan “fırtına ve stres” durumlarının evrensel bir sorun olmadığı sonucuna varmıştır. Mead, Samoalı kızların ergenlik dönemini problemsiz bir şekilde geçirdiklerini gözlemlemiştir. Ona göre; Samoa'da bazı istisnalar dışında ergenlik, ilgi duyulan konuların yavaş yavaş olgunlaşmaya başladığı dönemdir. Mead bu durumun, Samoa'da cinsellikle ilgili tabuların olmamasından, gençlerin erken yaşta cinsellikle tanışmalarından ve ergenlerin evlilik öncesi cinsel ilişkidenden uzak

durmalarının beklenmemesinden kaynaklandığını söylemiştir. Samoa'da cinsellikle ilgili hiçbir tabu yoktur. Amerikalı ergenlerin, ergenlik dönemini stresli geçirmelerinin nedeni ise toplumun gençlerden cinsellikten uzak durmalarını beklemesidir. Mead'a göre; gençlerin uyanan cinsel isteklerinin toplum kuralları ve kültürleriyle çatışması sonucu ergenlik dönemi fırtınalı ve stresli yaşanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2013).

Mead ve Benedict'in antropolojik bakış açısı, kültürü ergenliği hazırlayan etken olarak görmektedir. Batı Kültürleri çocukla yetişkin arasında kesin sınırlar çizer, çocuk cinselliği sınırlandırılır, çocuk ergenliği boyunca çocuktur ve sonrasında yetişkinliğe geçer. Samoa'da ise, çocuk yetişkin olarak görülür ve çocuklar cinsellikle ilgili bilgi edinebilirler. Batı'da çocuk sorumluluğunun olmaması ve yetişkinin otoritesine verilmesi ile yetişkinden ayırt edilir (Cloutier, 1982).

Antropolog olan Ruth Benedict (1887-1948), Mead' in ergenlerin davranışlarının ve problemlerinin içinde yaşadıkları kültürel koşullara göre değiştiği görüşüne katılmıştır. Benedict, bireyin davranışlarının yetiştiği çevreye bağlı olduğunu ve ergenlik döneminin kültürden kültüre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Benedict, bu konuda çalışmalar yapmıştır. Çalışmasında ergenliğin kültürden kültüre farklılık gösterme nedenleri olarak sosyalleşme, eğitim ve yetiştirme şekli konularını araştırmış; stresin az yaşandığı kültürlerde eğitim ve sosyalleşmenin daha iyi seviyede olduğunu belirlemiştir (Kaplan, 2012).

2.1.3.5. Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı

Erik Erikson kuramında; Freud'un düşüncelerinden ayrılarak, psikanalizin çocuk cinselliği üzerinde çok fazla durduğunu ve cinsellikten ziyade psiko-sosyal güdü ve gereksinimlerin insan gelişiminde ve davranışında etkili olduğunu savunmuştur. Erikson'a göre, çocuğun tatmin etmeye çalıştığı psiko-seksüel dürtüler yalnızca bir bütünün parçalarıdır. Çocuğun oral evrede haz kaynağı yalnızca emme değildir; aynı zamanda dokunma, izleme, kokuları algılama gibi duyuları da gelişmektedir (Kulaksızoğlu, 2013). Erikson; Freud'un ergenlikten sonraki yetişkinlik yıllarını göz ardı etmesini eleştirmiş, Freud'un insan doğasına psikopatolojik açıdan bakmasını ve sorunlarıyla başa çıkmada yetersiz kaldığı düşüncesini reddetmiştir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Erikson'a göre, insan hayatı sekiz çekirdeksel çatışma ya da bunalımdan oluşmaktadır. Bireyin karşılaştığı her bunalımın bir olumlu ve bir olumsuz iki karşıt ucu

vardır. Bu bunalım evreleri: ‘temel güvene karşı güvensizlik’ (0-1 yaş), Freud’un anal dönemine eş gelen ‘özerkliğe karşı şüphe ve utanç’ (1-3 yaş), Freud’un fallik dönemine eş gelen ‘girişimciliğe karşı suçluluk’ (3-6 yaş), Freud’un gizil dönemine eş gelen ‘başarıya karşı aşağılık duygusu’ (7-11 yaş), ergenlik dönemi olan ‘kimlik kazanımına karşı rol karmaşası’ (11-17 yaş) ve yetişkinlikteki diğer evreler ‘yakınlığa karşı yalıtılmışlık’ (Genç yetişkinlik 17-30 yaş), ‘üretkenliğe karşı durgunluk’ (Orta yetişkinlik 30-60 yaş), ‘benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk’ (60+ yaş) tur (Kulaksızoğlu, 2013).

Erikson’un ergenlik dönemine karşılık gelen “kimlik kazanımına karşı rol karmaşası” (11-17 yaş) evresinde; gencin kim olduğunu sorgulaması, ne yapmak istediği hakkında düşünmesi, çeşitli fikirlerinin oluşmaya başlaması, benlik gelişimi ile bireyselleşme olgusunun oluşması ön plana çıkar. Bu evre, kimliğinin ortaya çıkması için kendini keşfetme sürecidir. Ergen bir yandan toplum kurallarına ve değerlerine uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan vücudundaki hızlı fizyolojik değişimlerle baş etmeye çalışır. Bu nedenle ergenlik Erikson’a göre kritik çatışma ve karmaşaların yaşandığı dönemdir. Ergen bu dönemde kendisine özdeşim kurabileceği modeller seçer. Meslek seçimi, eğitim, gelecek gibi konular önem kazanır. Sosyal ilişkilerinde ve akran gruplarında kendini kanıtlamak, varlığını kabul ettirmek ister (Aydın, 2007).

Ergenlik sürecinde, ergen çatışmalarıyla mücadele edebilirse her şey yolunda giderse sağlıklı bir kimlik kazanabilir. Erikson kimlik tanımını ‘deneyimin sürekliliği için bilinçsizce çabalama’ ve ‘topluluk amaçları ile birleşme duygusu ve bireysel biricikliğin farkında olarak hissedilmesi’ şeklinde yapar. Ergenlikte en önemli değişimin “kimlik krizi” ya da “kimlik karışıklığı” denilen değişimdir (Kulaksızoğlu, 2013).

Erikson kimliğin ergenlik döneminde olgunlaştığını; sosyal, bedensel, zihinsel olarak hazırbulunuşluk oluşmadığı için ergenin bu dönemden önce kimlik bunalımı yaşamadığı ifade etmiştir. Erikson, her bireyin farklı olduğunu ve aynı kültürden de olsa iki farklı insanın ergenlik döneminin kişiden kişiye değiştiğini ve bireysel olduğunu savunur (Gallatin, 1995). Bu dönemde ergenler, yaşantılarına bağlı olarak ya güçlü bir kendilik duygusu geliştirirler ya da kimlikleri ve yaşamdaki rolleriyle ilgili karışıklık yaşarlar (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

2.1.3.6. Sullivan'ın Kişilerarası İlişkiler Kuramı

Harry Stack Sullivan kuramında psikanalitik kuramın cinselliği ön planda tutmasını ve en önemli dürtü olduğunu savunmasını eleştirmiştir. Sullivan, gelişimin biyolojik yönünden ziyade sosyal yönünü vurgulamıştır. Yetişkin kişiliğinin gelişiminde erken çocukluk deneyimlerinin önemini fark etmiş, özellikle anne-çocuk ilişkisiyle ilgilenmiştir. Erikson gibi kişilik gelişiminin ilerleyen yıllarda devam ettiğini savunmuştur (Burger, 2006).

Sullivan'a göre, güven ihtiyacı insanların en çok aradıkları şeydir ve insan kaygıdan (endişeden) kurtulmak için güven ihtiyacı hisseder (Gallatin, 1995). Endişe, insanın bebeklikten itibaren başkalarına bağlı ve muhtaç olması sonucu oluşur. Bebek, hayatını sürdürmesi için başkalarına bağımlı ve çaresiz olduğundan çevresindekilerin ruh haline karşı duyarlı hale gelir. Bebekle ilgilenen kişi üzülünce bu ruh halini bebek hisseder. Bebek ters giden bir şeylerin olduğunu algıladığında endişelenmeye başlar. Böylece kaygılanmamak için annesinin tepkisinin olumsuz olduğu davranışlardan uzak durmayı öğrenir ve sonraki kişilerarası ilişkilerinde insanlardan gelecek tepkilere göre davranışlarını düzenlemeye başlar (Kulaksızoğlu, 2013). Sullivan, bu nedenle kaygıdan kaçınmada kişilerarası ilişkilerin önemli ve etkili olduğunu ifade eder (Gallatin, 1995).

Sullivan, birçok kuramcı gibi insan gelişiminin evreleri olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu evrelerin evrensel olmadığını, toplumsal durumlara ve kültürlere göre değiştiğini belirtmiştir (Nemlioğlu, 2011). Bu gelişim evreleri; bebeklik, çocukluk, gençlik, ön ergenlik, erken ergenlik, ileri (geç) ergenlik ve yetişkinliktir. 0-1 Yaş arası bebeklik evresidir. Çocukluk, önemli göstergesi konuşmanın öğrenildiği 1-5 yaş arası evredir. İlk gençlik, oyun arkadaşına gereksinim duyulduğu 6-8 yaş arası evredir. Sullivan'ın kuramında ergenlik dönemi yedi evreden üçünü oluşturur ve Sullivan ergenlik yıllarına çok önem vermiştir. 8-12 yaşlarında başlayan ön ergenlik evresi, dördüncü basamaktır. Dördüncü basamaktaki birey, akranlarıyla yakın ilişkiler kurma gereksinimi duyar. Aynı cinsiyetten diğer çocuklarla geniş bir arkadaş grubu kursalar da bazen karşı cinsle de özel ilişkiler kurabilirler. Bu özel arkadaşlığın önemli psikolojik katkıları vardır. Çocuk karşısındaki insanların gereksinimlerine karşı duyarlı olmayı öğrenir. Çocuk, arkadaşlık ilişkisi ile kendi değerini bulur. Böylece kendisini sevilmiş ve kabul edilmiş hisseder. Özel ilişkiler geliştiremeyen çocuklar ise yalnızlık hissedebilirler. Ön ergenlik evresinde yakın arkadaşlık kuramayan çocuklar, ileride yakın ilişkiler kurmakta zorlanabilirler. Erken ergenlik evresi ise, 13-17 yaş arasında

ergenlik belirtilerinin başlamasıyla kendini gösterir. Karşı cinsiyetten birileriyle yakın ilişki kurma gereksinimi vardır. Bu evrede ergenler; fiziksel değişikliklerle beraber cinsel çekicilik olgusunu keşfederler. Bu evrede, ergenlerin kendilerine verdikleri değer ve cinsel çekicilikle ölçtükleri özgüven ve kendine verdikleri değer sarsılabilir. Sullivan, ebeveynlerin bazen çocuklarıyla dalga geçmesi veya başka engellemelere başvurmaları sonucu zaten hassas olan ergenin kendilik imgesini daha da incitebileceklerini ifade etmiştir. Ergenlik yıllarının sonuna doğru, 18-20 yaşlarında geç ergenlik evresi başlar. Bu evrede uzun süreli bir ilişkide tatmin edici cinsel ilişki yaşamak, iş bulmak ve maddi sorunlarla uğraşmak gibi yetişkin sorunları görülür. İnsanlar geç ergenlik evresinde, bu aşamaya kadar kullandıkları kaygı giderici taktiklerin bedelini öderler. Bu evrenin temel göstergeleri; oturmuş bir meslek yaşamı, yetişkin arkadaşlıklar ve uzun süreli cinsel ilişkidir (Burger, 2006).

2.1.3.7. Lewin'in Alan Kuramı

Kurt Lewin'e göre, bireyin diğer insanlarla ile etkileşimi sonucu davranış ortaya çıkar. Yaş, zekâ, cinsiyet, özel yetenek gibi kişisel; aile, arkadaşlar, yaşanılan çevre gibi çevresel faktörler davranışı etkiler. Bu kişisel ve çevresel faktörler "yaşam alanı" kavramını oluşturur. Kişi olgunlaştıkça deneyim kazanır ve yaşam alanı çeşitlenir. Bireyin yaşamındaki, kişisel ve çevresel faktörler sürekli değişir. Hızlı değişimler yaşandığında birey yoğun stresli bir dönem geçirir ve Lewin ergenliğin de böyle bir dönem olduğunu ifade eder. Ergen fiziksel değişimlerle başa çıkmaya çalışırken aynı zamanda yeni beklenti ve isteklerle karşılaşır. Ayrıca gelecekle hedefleri oluşturmaya başlar (Kulaksızoğlu, 2013).

Lewin, ergenlik dönemindeki bireyin yaşam alanının bozulduğunu savunur. Ergen çocukluk ile yetişkinlik arasında sıkışır ve aykırı bir birey gibi durur. Çocuklukta öğrenilen davranışlar ile yetişkinlikte yapmaları istenen davranışlar arasında doğrudan bir bağ yoktur. Ergenler yetişkinliğe girmeye hazırlanırken, çocukluklarındaki hedef ve değerlerini bırakmak zorunda kalırlar. Bu durumdan dolayı oluşan nerede olduğunu bilememe durumu, yoğun bir çelişki ve stres yaratır (Gallatin, 1995).

2.1.3.8. Spranger'in Bireysel Farklılıklar Kuramı

Edward Spranger, ergenliğin 'fırtına ve stres' dönemi olduğu düşüncesine karşı çıkmıştır. Spranger, 'Bireysellik Değişebilirliği' adında bir kuram sunmuştur. Ona göre

ergenlikte üç çeşit büyüme vardır. Birinci gruptaki gençler fırtınalı ve stresli bir ergenlik dönemi yaşarlar. İkinci gruptaki gençler, daha yavaş ve sakin bir şekilde ergenlik dönemini atlattıkları. Bu gençler zarar görmeden, çatışmasız ve huzurlu bir şekilde yetişkinliğe adım atarlar. Üçüncü grup diğer iki grubun kesişimidir ve dinamik model olarak adlandırılır. Bu gruptaki gençler çatışma ve zorluklarla karşılaşsalar bile bilinçli bir çaba ile bu olumsuzlukların üstesinden gelebilirler. Spranger'e göre, ergenlik döneminin zor ve sancılı geçip geçmemesi ergenin kişiliği ile ilgilidir (Kulaksızoğlu, 2013).

2.2. Bağlanma Kuramı ve Nesne İlişkileri Kuramı

Bağlanma kuramı; bebeklerin ilk bakıcılarına yönelik sergiledikleri duygusal bağın neden önemli olduğunu ve çocukluk dönemindeki bu duygusal bağın ve bağlanma ilişkisinin kişiliği, kişilerarası ilişkileri, yetişkinlikteki romantik ilişkileri nasıl etkilediğini ortaya koymaya çalışır. Bağlanma; doğumdan sonraki ilk günlerde başlar, çevredekilerle olan etkileşimle gelişir ve duygusal önemi olan bir durumdur. Bağlanma, bebek ve ona bakan kişi arasında gelişir; bebeğin bakıcısını arama ve yakınlık kurma ihtiyacı davranışları ile ortaya çıkar, stresli hallerde belirginleşir, dayanıklı ve devamlılığı olan duygusal bir bağıdır (Ainsworth, 1997).

20. yüzyılın ortalarında Freud'un kişilik kuramı üzerine çalışan ve kuramı genişleten psikologlara 'nesne ilişkileri kuramcıları' denilmiştir. Bu kuramcıların en bilinenleri Melanie Klein, Donald Winnicott, Margaret Mahler ve Heinz Kohut gibi isimlerdir. Bu kuramcılar temel olarak aynı ilkeleri benimsemişler ancak nesne ilişkileri kuramını yorumlarken farklı düşünceler oluşturmuşlardır. Nesne ilişkileri kuramcıları, Freud gibi erken çocukluk deneyimlerine önem vermişlerdir. Ancak Freud iç çatışmalara ve dürtülere önem verirken, nesne ilişkileri kuramcıları çocuğun yaşamında önemli yeri olan kişilerle olan ilişkileri önemserler. Genellikle bu kişi çocuğun ebeveynleri, özellikle de annesidir. Nesne ilişkileri kuramcıları, çocuğun bilinçaltında çevresindeki önemli nesnelerin yansımalarını oluşturduğunu belirtir. Çocuğun anne ve babasının bilinçaltı yansımaları, anne ve baba yanında olmadığı zamanlarda da çocuğun onlarla ilişkilendirdiği bir nesne görevi görür. Çocuğun ebeveyn imgesini içselleştirmesi, gelecekte kuracağı ilişkilerde karşısındaki kişiyi görüş şeklini belirler. Böylece, çocukların anne babalarına duyduğu bağlılık, yetişkin olduklarında başkalarıyla anlamlı ilişkiler kurma becerilerini etkiler (Burger, 2006). Freud, bir içgüdüyü tatmin edebilecek herhangi bir kişi, nesne veya eylemi 'nesne' kelimesi ile

isimlendirir. Freud'a göre, bebeğin hayatında içgüdüsünü tatmin edici ilk nesne anne memesidir. Çocuk büyüdükçe anne memesinin yerini diğer insanlar alır. Nesne ilişkileri kuramcılarını bu nesnelere olan kişilerarası ilişkileri inceler. Freud içgüdüsel dürtüler üzerinde dururken, nesne ilişkileri kuramcılarını kişilik üzerindeki sosyal ve çevresel etkilere ve anne çocuk etkileşimine vurgu yapar. Nesne ilişkileri kuramcılarını kişilik gelişimindeki en önemli sorunun güçlü bir kendilik duygusu oluşturabilmek ve diğer nesnelere ilişki kurmak amacıyla temel nesneden (anneden) ayrılma aşamasında olan çocuğun zamanla artan yetenek ve ihtiyacı olduğunu savunur (Schultz ve Schultz, 2007).

Bağlanma kuramına en büyük katkıyı John Bowlby ve Mary Ainsworth yapmıştır. İngiliz bir psikanalist ve psikiyatr olan Bowlby, kuramını geliştirirken nesne ilişkileri kuramcılarının düşüncelerinden etkilenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü, 1950 yılında Bowlby'den sokak çocuklarının psikolojisi konusunda çalışmasını istemiş; çocuk bakımı ve psikiyatrisi alanında çalışan Bowlby, Bağlanma Kuramını geliştirilmeye başlamıştır (Göçener, 2010).

2.2.1. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bowlby, çocuklar ve onları yetiştirenler –özellikle de anneleri- arasındaki ilişkilerle ilgilenmiştir. Bebek ile onu yetiştiren arasındaki ilişki, bebeğin destekleyici ve koruyucu bir insanla bağlılık oluşturma gereksinimini karşılar. Bowlby, bu ilişkilere 'bağlanma ilişkileri' adını vermiştir. Bowlby, bebekleri yetiştiren birincil kişiden ayrılan çocukların tepkilerini incelemiştir. Bazı çocuklar bu ayrılıkla başa çıkabilirken, bazıları bu ayrılığa ağlayarak tepki vermişlerdir. Başa çıkabilen çocuklar, annelerinin kısa bir süreliğine ayrıldığını, geri döneceğini, kendisine verilen sevgi ve şefkate tekrar kavuşacaklarını bilen çocuklardır. Ağlayan çocuklar ise, annelerinden ayrılınca umutsuzluğa kapılıp, anneleri geri dönseler bile onlara uzak durarak tepki verenlerdir (Burger, 2006).

Bağlanma kuramı; bebeğin erken yaşlarda bağlanma figürü ya da birincil bakıcılarla kurduğu ilişkinin kalitesi hayatın ileriki senelerinde kuracağı yakın ilişkiler için zemin oluşturduğu düşüncesine dayanan, psikanalitik kökenli teoridir (Bowlby, 1973). Bowlby, bebeğin bakıcısının tepkilerine göre oluşan bakıcısına ve kendisine ait bilişsel modellerinin hayat boyu sabit kaldığını ve yaşamı boyunca kişilerarası ilişkilerini etkilediğini savunmuştur. Bağlanma kuramının psikanalitik tarafı olmasının yanı sıra, bazı yönleriyle psikanalitik kuramlardan ayrılır. Öncelikle, bağlanma kuramı

patolojiden ziyade zihinsel sağlığa 3nem verir. İkinci olarak da, çocuğu yetiştirenlerle olan deneyimlerin ‘içsel’ anlamlarında değil ‘gerçek’ yaşantılarıyla ve bunların bilişsel temsilleriyle ilgilenir. üçüncüsü de, bağlanma kuramı sınanabilir 3nermeler sunmakta ve bu 3nermeler araştırma bulguları ile desteklenmektedir (Güng3r, 2000).

Bowlby (1969), ocuğun bakıcısına yakınlaşmasına ve yakınlık kaybedildiğinde düzeltilmesine yardımcı olan bir bağlanma sistemi olduğunu savunmuştur. Bağlanma sistemi, bebeklerin bakıcılarına fiziksel yakınlıklarının güçlendirilerek çocukların çevresel tehlikelerden korunmasını sağlar ve bebeklere çevreyi keşfetmeleri için koşullar yaratır. Tutunma, emme, ağlama, seslenme, agulama ve gülümseme bağlanmayı sağlayan davranışlardır. Bu davranışlar bebeğin bakıcıya yaklaşmasını ve onu takibini sağlamaktadır.

Bowlby (1973)' ye göre; bağlanmanın üç tanımlayıcı özelliği vardır. Bunlar yakınlığı koruma, güvence üssü ve güvenli sığınaktır. ocuk annesini göremediğinde bağlanma başlar, ocuk çevredeki her şeyi tehditkâr olarak algılar. ocuk, annesi ile ayrılık yaşadığında yeniden yakınlık kurmaya çalışır, bağlanma davranışı sergiler. Yeniden yakınlık kurulduğunda ve bağlanma olduğunda, ocuk 3nceki faaliyetine döner. Bebekler bir sorun hissettiklerinde bakıcısına olan yakınlığını korumaya çalışır ve ayrılığa direnç gösterir. Buna ‘yakınlık arama ve yakınlığı koruma’ temel fonksiyonu denilir. Bebek çevreyi keşfetmek için bağlanma nesnesinden uzaklaşabiliyorsa, onu ‘güvenli üs’ olarak görmektedir. Bebek bir tehlike algılasa, keşfetme davranışlarını terk edip destek almak ve rahatlamak amacıyla bakıcısına yönelir. Buna bağlanmanın ‘güvenli sığınak’ işlevi denilir.

Bowlby (1973), eğer yakınlık sağlanamazsa ayrılığa karşı 3 temel evrede tepki geliştirildiğini ifade etmiştir. Bu evreler; protesto (protest), umutsuzluk (despair) ve çekilmedir (detachment). Bebekler, ayrılma yaşandıklarında stres ve terk edilme korkusu hissederler. Anne, gözünün önünden ayrıldığında bebek huzursuzlaşır, ağlar ve anneyi ‘protesto’ etmeye başlar. Bu davranış sonucu, anne bebeğe geri dönme ihtiyacı duyar. Annenin bebeğin gözünün önüne dönmesi, ona dokunarak temas etmesi ve seslenmesi bebeği sakinleştirir. Bazen anneler de ona bağımlı durumda olan bebeğini bıraktığında kaygı duyar ve huzursuz olur. Bebekler, annelerinden uzun süre ayrı kalmak istemezler. Anneden ayrılma, bebekte bazı duygusal süreçlere yol açarak sıkıntı yaratır. Bebek, ayılma ve anneyi kaybetme korkusu nedeniyle korku ve panik yaşar, bu nedenle ağlar. Anneden ayrıldığında ikinci tepki olarak 3fkelenir, böylece anneyi

protesto eder. Daha sonra bebek, ‘umutsuzluk’ yaşar, önceki çabalarından dolayı yorulur, sessizce ağlar, daha az tepki verir ve ‘içe çekilme’ yaşar. Bu aşamada, depresyona girme eğilimi oluşur. Ayrıca; umutsuzluk ve içe çekilme evreleri sonrası yaşanan duygusal ve ruhsal sıkıntılar görülebilir. Duygusal acıların, fiziksel acı ve kramplara dönüşmesiyle beraber zamanla kronik hastalıklar oluşabilir. Duygusal ve ruhsal sıkıntılar, bilinç düzeyinin altına itilir ve bir uzmandan yardım alındığında kısa süreli rahatlama sağlanabilir (Ruppert, 2011).

2.2.2. Bağlanma Davranışının Oluşum Evreleri

Bowlby’nin (1969) bağlanma kuramına göre, anne ile bebek arasındaki bağlanma süreci 4 aşamada gelişir.

Birinci evre, doğumdan sonra başlar, 8 ile 12 haftaya kadar sürer ve ‘Figürün sınırlı ayrımıyla yönelim ve sinyaller’ olarak adlandırılır. Bu evrede, bebek insanlara yönelik ayırt edebilme davranışı gösterir ancak bu beceri koklama ve işitme ile sınırlı kalır. Bebeğin etrafındakilere yönelik davranışları kişiye yönelme, izleme, gülümseme olabilmektedir. Bebek herhangi bir ses duyar, bir yüz görür ve ağlamayı bırakır (Bowlby, 1969). İnsanları ayırt edemez ancak annesinin sesini ve süt kokusunu ayırt eder. Bu evre, bağlanma öncesi evredir. Bu evrenin sonuna doğru annesine gülümsemeye ve ona diğerlerine oranla daha çok tepki vermeye başlar (Karateke, 2010).

İkinci evre, ikinci ay ile yedinci ay arasında görülen ve ‘Bir ya da birden fazla ayrı figüre yönelme ve yöneltilen sinyaller’ olarak adlandırılır. Bu evrede; bebek diğer insanlara yakın davranmaya devam eder, onların ilgisini çekmekten hoşlanır ancak özellikle başkaları yerine anne figürüne yönelir. Bebek çevresindekilere karşı güven duygusu geliştirir. Bununla birlikte, anneyi kendisine en yakın olarak algılamaya başlar ve doyum sağlayıcı olarak görür. Aileyle beraber büyüyen bebeklerde işitsel ve görsel uyarıcılar on iki haftadan önce oluşur (Bowlby, 1969). Bu evrede bağlanma oluşmaya başlar. Agulama gibi sosyal tepkiler verir. Üçüncü aydan sonra başkalarıyla beraberken mutlu olma, yalnız kaldığında mutsuz olma gibi sosyal davranışlar görülür. Bebek, annesinin verdiği tepkileri anlar ve bebek ile annesi arasında pekiştirmeler yoluyla bağlanma ilişkisi oluşur (Karateke, 2010).

Üçüncü evre, yedinci ay ile 24. ay arasındaki, ‘Sinyallerin yanı sıra Lokomasyon aracılığıyla ayrı bir figüre yakınlığın korunması’ olarak ifade edilen evredir. Bu evrede bebek; insanlara yönelik davranışlarında ayırım yapar, yabancılara tedbirli bir şekilde

yaklaşır, anneyi takip eder ve anne döndüğünde ona tepki verir ve rahatlar. Bu evrenin temel özelliği anneye bağlanma davranışının belirginleşmesidir. Bebekte yabancılara yönelik tedbir almaya ek olarak ayrılık kaygısı da görülür. Anne, bebeğin çevreyi keşfetme aşamasında bebeğe güven verir (Bowlby, 1969). Anneden ayrılan bebek ağlar, huzursuz olur. 18 aylık bir bebek güvende olmadığı olmadığında annesine sığınır ya da odadan çıkar. Böylece yabancılara nasıl davranacağını algılar (Karateke, 2010).

Dördüncü evre, 24. ay ve sonrasındaki ‘Hedef düzeltimli bir partnerliğin biçimlenmesi’ evresidir. Anneyi diğer insanlardan bağımsız bir obje olarak algılayan bebek, annenin duygu ve güdülerini anlayarak kabul eder ve bu noktadan sonra ilişkileri karmaşıklaşır. Bebek bu evrede ayrılık yaşantısını deneyimler (Bowlby, 1969). Annesinden ayrı bir birey olduğunu kavrar. Karmaşıklaşan bu ilişki nedeniyle başka insanlarla da ilişki kurabileceğini anlar. Çocuk, benmerkezci tasarımlarla ilişkilere dair şemalarını oluşturur ve bu şemalar bağlanmaya dayanır (Karateke, 2010).

2.2.3. Yabancı Kişi Durumu-Yabancı Ortam Deneyi (M. Ainsworth)

Mary Ainsworth, bağlanma konusuyla ilgili yaptığı araştırmalarındaki ‘Yabancı Kişi Durumu’ ya da ‘Yabancı Ortam Deneyi’ (Strange Situation Test) olarak adlandırılan deneyiyle adını duyurmuştur (Ruppert, 2011). Ainsworth, “bağlanmanın güvenliğini” tarafsız olarak “yabancı durum deneyi” ile test etmiştir (Masterson, 2008). Bu deney, bebeğin bir yabancı ile karşılaştığında verdiği tepkileri ölçmek için tasarlanmıştır (Solmuş, 2010).

Situation (durum) testi, bireyin gerçeğe uygun, yaşanılması mümkün bir durumda gösterdiği tepkiyi ölçmek için kullanılan test türüdür. Bu testte bebeğin alışılmadık bir durumdaki gerçek davranışlarını gözlemlemek amaçlanmıştır. Test, ayrılma konusunda sekiz epizottan oluşur. Ainsworth’un deneyinde yabancısı olunan, tanınmayan, oyuncaklarla dolu odaya bırakılır ve annesi odadayken odayı keşfetmesi, oyun oynaması için teşvik edilir (Yörükan, 2011). Odaya yabancı biri girer, bir dakika odada bulunur, anne ile iletişim kurar, bir dakika anne ile konuşur. Sonra bir dakika çocukla oyun oynar. Bu sırada anne odadan ayrılır. Yabancı kişi, çocuğun huzursuzluğunu gidermeye, onu sakinleştirmeye çalışır, bebekle oyun oynar. Anne, 3 dakika sonra geri döner ve yabancı kişi odadan çıkar. Anne çocuk ile yeniden iletişim kurar. Sonra anne odadan çıkar ve yabancı kişi odaya geri döner. Anne geri döner ve yabancı odadan çıkar. Anne odadan ayrılır ve 20 saniye sonra geri döner. Deneyde, annenin varlığı/yokluğu ve yabancının varlığı/yokluğu olmak üzere iki değişken vardır.

Deneyde; oyun ve keşfetme davranışı, anneden ayrılmaya verilen tepki, yabancı kişiye verilen tepki, annenin dönmesine verilen tepki ve gerginlik ifadeleri gözlenmiştir (Ruppert, 2011).

Ölçekte puanlama korku tepkilerine (ağlama, feryat, yüzünü buruşturma, dudak büzme, geri çekilme, başka yere bakma, yüzünü buruşturma) bakılarak yapılmıştır. Verilen tepkiler 6 puan üzerinden birer birer azaltılarak puanlanmıştır (Solmuş, 2010).

Bebeğin durumlara verdiği tepkiler izlenerek üç genel kategori oluşturulmuştur. İlk kategoride bebeklerin annelerine güvenle (secure) bağlanıp bağlanmadıkları, ikinci kategoride güvenli olmayan biçimde uzak/sakınmalı (avoidant) biçimde hareket edip etmedikleri, üçüncüsünde ise kararsız/direnen (ambivalent/resistant) davranış sergileyip sergilemedikleri gözlenmiştir. Güvenle/korkusuzca bağlanmış olan çocuklarda anneleri odadan çıktığında biraz endişe ve keder görülmüştür. Anne odaya döndüğünde anneye sokulma, rahatlama ve dokunma davranışlarında bulunmuşlar; oynamaya ve keşfetmeye devam etmişlerdir (Yörükan, 2011). Güvenli bağlanan bebek annesini özlediğini gösteren tepkiler verir, ikinci ayrılmada ağladığı gözlenir, annesine yönelir, emekler ve kucağa alınmayı bekler; ardından sakinleşen bebek oyun oynamaya devam eder (Masterson, 2008). Güven duymayan ve uzak çocuklar, anne odadan ayrıldığında az tepki vermişler ve anne odaya döndüğünde onu soğuk karşılamışlar, ondan uzak durmuşlar, oynamaya devam etmişlerdir (Yörükan, 2011). Bu tipteki bebekler, yalancı bir olgunluk sergilerler. Anne ile birleştğinde uzak durur, kucağa alındığında uzak dururlar. Bebek annenin gidiş ve dönüşlerinden etkilenmiyormuş gibi görünür, kızgınlık veya üzüntü göstermezler (Masterson, 2008). Kararsız/direnen çocuklar, anne odadan çıktığında endişe duymuşlar, tedirgin olmuşlar ve anne odaya döndüğünde ise sakinleşmemişler ve kızgınlıkları devam etmiştir (Yörükan, 2011). Bu bebekler ebeveyni arama ve ona karşı gelme arasında kalırlar. Oynadığı oyuna geri dönmez ve ağlamaya devam eder (Masterson, 2008).

2.2.4. Dörtlü Bağlanma Kuramı

Dörtlü bağlanma modeli, bireyin kendini ve diğer kişileri olumlu ya da olumsuz değerlendirmesine dayanır. Bu bakımdan bireyin kendisine olumlu-diğerlerine olumlu (güvenli), kendisine olumlu- diğerlerine olumsuz (kayıtsız), kendine olumsuz-diğerlerine olumlu (saplantılı) ve kendine olumsuz- diğerlerine olumsuz (korkulu) olmak üzere dört çeşit bağlanma stili vardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Olumlu kendilik, kişinin kendisini sevmeye ve desteklenmeye layık biri olarak algılaması iken olumsuz kendilik ise, bireyin kendilik saygısının düşük olması ve kendisini sevmeye değer bir birey olarak görmemesidir. Olumlu diğerleri, kişinin önemli gördüğü diğer bireylerin güvenilir olduğunu ve kendisi ihtiyaç duyduğunda diğerlerinin duyarlı olacağını ifade eder. Olumsuz diğerleri ise, kişinin diğerlerini güvenilmez ve reddedici olarak algılamasıdır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

OLUMLU BENLİK (Düşük Kaygı)	OLUMLU BAŞKALARI (Düşük Kaçınma)		OLUMSUZ BENLİK (Yüksek Kaygı)
	Güvenli Bağlanma	Saplantılı Bağlanma	
	Kayıtsız Bağlanma	Korkulu Bağlanma	
	OLUMSUZ BAŞKALARI (Yüksek Kaçınma)		

ŞEKİL 1: Bartholomew ve Horowitz (1991)' in Dörtlü Bağlanma Modeli

Güvenli bağlanma stili, olumlu benlik modeli ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Güvenli bağlanan bireylerin bağlanma sürecinde kaygı düzeyleri ve kaçınma davranışları düşüktür. Bu bireyler, yakın ilişkiler kurarlar, yardıma ihtiyaçları olduğunda destek isterler ve diğerleri tarafından değer verildiğinden şüphe duymazlar. Güvenli bağlanma, diğerlerinin kabullenici tepkilerini, sevebilirlik ve değerlilik duygusunu yansıtmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Kayıtsız bağlanma stili, olumlu benlik modeli ve olumsuz başkaları modelinin birleşimidir. Kayıtsız bağlanan bireyler, bağlanma sürecinde yakınlıktan kaçarlar ve kaygı düzeyleri düşüktür ancak kaçınma düzeyleri yüksektir. Bu bireyler, yakın ilişkilerin değerini inkâr ederek önemsiz görürler, kendine yetebilme ve özerkliğe önem verirler. Böylece hayal kırıklıklarından kaçınırlar. Bu bağlanma stili, diğer insanlara

karşı hem olumsuz bir tavra hem de sevgi-değerlilik duygusuna karşılık gelir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Saplantılı bağlanma stili, olumsuz benlik modeli ve olumlu diğerleri modeli birleşiminden oluşur. Saplantılı bağlanan bireyler, kişilerarası ilişkilerinde kaygı düzeyleri yüksektir ancak kaçınma davranışları azdır, yakınlık ve bağlılık ilişkisi kurmada isteklidirler. Saplantılı bağlanmada, diğerleri olumlu değerlendirilir ancak benlikte değersizlik duygusunu görülür. Saplantılı bağlanan bireyler, yakın ilişkilerinde kişisel değerlilik ve kişisel yeterliliği bulmak için çabalarlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Korkulu bağlanma stili, olumsuz benlik modeli ve olumsuz diğerleri modelinin birleşimidir. Korkulu bireyler, diğerleri tarafından kabul görme isteklerinin yüksek olduğundan dolayı saplantılı bireylerle benzerlik gösterirler ancak reddedilme ve kaybetme acısını engellemek amacıyla yakınlıktan kaçarlar ve yüksek kaygı düzeyine sahiptirler. Korkulu bağlanma, bireyin başkalarını güvenilmez ve reddeden bireyler olarak nitelerler ve benlik boyutuna ilişkin sevmeyeceğine yönelik beklentileri ve değersizlik duygusu barındırırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Güvenli ve kayıtsız bağlanma, benlik kavramı ile pozitif bir ilişkiye sahipken; korkulu ve saplantılı bağlanma ise; benlik kavramı ile negatif bir ilişkiye sahiptir. Ayrıca güvenli ve saplantılı bağlanma sosyallik ile pozitif bir ilişki gösterirken; kayıtsız ve korkulu bağlanma ile sosyallik arasında ise, negatif bir ilişki bulunmuştur (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2.5. Ergenlik Döneminde Bağlanma Davranışı ve İlişkileri

Ergenliğe giren bireyin, bu dönem boyunca bağlanması değişiklik gösterir. Bu döneme kadar ebeveynine bağlanan ergen için artık diğer yetişkinler ebeveynleriyle eşit ve bazen de daha çok önem taşır, akranlarına olan cinsel çekim ise artar. Bazı ergenler ebeveynlerinden tamamen ayrılırlar, bazıları ebeveynine yoğun bir şekilde bağlı kalır ve diğer bireylere bağlanmada isteksiz ya da başarısız olurlar, diğer büyük bir kısım ergen grup ise hem ebeveynine bağlı kalmayı sürdüren hem de başkalarına bağlanabilen gruptur (Bowlby, 1969).

Aileden ayrılan ergen; bağlanma davranışını yaşamı boyunca aile dışı kişilere, gruplara ya da topluluklara yöneltir. Ergenin ya da yetişkinin bağlanma figürleri; okul, üniversite, dinsel/politik grup, çalışma grubu olabilmektedir. Birey, gruba katılmasıyla

başlayan süreçte grup içerisinde önemli konumda olan kişiye bağlanabilir. Örneğin; birçok vatandaşın devlete bağlılığı, eski zamanlarda krala bağlanmaya dayanır (Bowlby, 1969).

Bağlanma kuramcılarını, ergenlik dönemini ‘geçiş dönemi’ olarak görürler. Ergenlik döneminde ergenin yeni karşılaştığı durumlarla baş edebilmesi açısından ‘bağlanma kavramı’ önem taşır. İlk bağlanma sürecinde, temel bağlanma figürü olan bakıcıya bağlanan birey, daha sonra ergenlik döneminde bakıcısına daha az bağımlı olmaya çalışır. (Allen, 1999). Raja ve arkadaşları ergenlik döneminde bağlanma sürecine dair üç tür açıklama yapmışlardır. İlk olarak, ergen ebeveynlerinden akranlarına doğru yönelir. Böylece ergenler özerklik kazanırlar. Bu açıklamaya göre; bu dönemde ebeveynlere ve akranlara bağlanma arasındaki ilişki ters orantılıdır. İkinci olarak; ergenler ebeveynleri ve akranları iki farklı kategoriye koyarlar, bu iki bağlanma türü tamamen birbirinden bağımsızdır ve hangisinin önemli olduğu ergenin kendisini değerlendirmesine bağlı olarak değişir. Üçüncü olarak; ebeveynlere ve akranlara bağlanma arasındaki ilişki olumludur (Raja, McGee ve Stanton, 1991).

Ergenlik döneminde akran ilişkilerinde, ergen özerkliğini kanıtlamaya ve duygusal ihtiyaçlarını gidermeye çabalar. Koruma veya rahatlama (bakım verme) ya da cinsel faaliyette bulunma (cinsel beslenme) isteği ile yetişkinlerle yakınlık kurar. Bu dönemde bağlanma; fiziksel yakınlık olarak şekillenir, fakat bu tür yakınlığı sağlayan güçlerin gelişimle değişebileceği düşünülmektedir (Dönmez, 2000).

Ergenlik döneminde; ergenin bağlanma davranışlarını ve alakalarını ebeveynlerinden arkadaşlarına doğru yönlendirdikleri için bağlanma stilleri değişiklik göstermeye başlar (Hamarta, 2004). Ancak ergenin erken bağlanma ilişkisi, ebeveyni yerine akranlarına yönelmesine rağmen ergen için sürekli ve kuvvetli bir etkiye sahiptir. Ergen değişimler yaşarken, bebeklikte bakıcı konumundaki kişilerle kurmuş olduğu bağlanma ilişkisi, çevreyi keşfetmesinde güvenli bir üs oluşturur. (Allen ve Land, 1999 akt; Hamarta, 2004). Araştırmalara göre; güvenli bağlanma ergenlere destek oluşturmada, ergenlerin sosyal anlamda karmaşa, güçlük ve belirsizlikleri değerlendirmelerinde rol oynamaktadır (Aydın, 1997). Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin, diğer bağlanma stillerindeki ergenlerle karşılaştırıldığında daha problemsiz olarak özerk olmayı başardıkları görülmüştür (Allen ve Land, 1999 akt; Hamarta, 2004). Ayrıca güvenli bağlanan ergenlerin, güçlü arkadaş gruplarına mensup oldukları

ve akranlarıyla diğer bağlanma stillerine göre daha samimi ve destek veren ilişkiler kurdukları saptanmıştır (Hamarta, 2004).

Ergenler, ergenlik döneminde bir engelle ya da stresle karşılaştıklarında arkadaşlarından yardım isterler, onlardan duygusal destek alırlar (Furman ve Buhrmester, 1992). Ergenler için arkadaşlarının önemi artar ancak bu durum ebeveynlerinin önem kaybettiği anlamına gelmez. Ergenlerin anne-babaları ile bazı bağlanma ilişkileri devam eder ve ebeveyn ile güvenli bağlanma ergenin iyi oluşunu destekler (Nickerson ve Nagle, 2005).

Laible, ergenlerde anne-babaya ve arkadaşlara bağlanma ile sosyal-duygusal beceriler arasındaki ilişkiyi araştırdığı araştırmasının sonucunda; anne-babaya ve arkadaşlara güvenli olarak bağlanma ile sosyal-duygusal yetenekler arasında olumlu ilişki olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bu olumlu ilişkinin güvenli olarak bağlanma ile sosyal-duygusal yetenekler arasında daha yüksek olduğu görülmüştür. Laible bu sonucun; ergenlik döneminde akranlarla ilişkinin ebeveyn ilişkilerine göre daha çok önem kazandığından ya da sosyal-duygusal becerilerin gelişmesi için arkadaş çevresinin farklı ortamlar sağlamasından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Laible, 2007).

Main, Kaplan ve Cassidy (1985); erişkinlik dönemindeki bağlanma süreçleriyle ilgili bir çalışma yapmışlardır. Erişkinlerle bağlanma hakkında görüşmeler yapmışlar, bireylerin anne-baba ilişkileri, bu ilişkinin erişkinlikte nasıl değiştiği ve kişiliklerini nasıl etkilediği gibi sorular sormuşlardır. Araştırma sonuçlarında; güvenli bağlanan bireylerin olumlu çocukluk hatıraları olduğu ve anılarını daha iyi hatırladığı görülmüştür. Kaçınan ve saplantılı bağlanan bireylerin ise; bağlanmaya dayalı çocukluk anılarını hatırlamada zorlandıkları görülmüştür (Ainsworth, 1989).

Hazan ve Shaver (1987), erişkin bağlanma stillerinde romantik ilişkinin bağlanma süreci açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Güvenli bağlanan bireylerin ilişkilerinde mutlu, güvenli ve hoşgörülü olduğunu; kaygılı-kararsız bağlananların kuşkucu, yakın ilişki kurmada isteksiz, kıskanç, takıntılı olduğunu; kaçınan bireylerin ise yakın ilişkiden korktukları ve kaçındıklarını belirlemişlerdir.

Çocuklukta ebeveyne bağlanma baskınken, ergenlik döneminde arkadaşlık, erişkinlikte ise romantik ilişkiler önem kazanır. Bu ilişkiler önem kazanmasına rağmen, ebeveyne bağlanma her zaman önemini korumaktadır (Morsünbül ve Çok, 2011). Ergenlik döneminde, ebeveynlerin ergenlerde oluşan değişiklikleri fark etmeleri, değişikliklere uygun olarak esnek tepkiler vermeleri ve çocuklarının sosyal

davranışlarını cesaretlendirmeleri gerekir. Böylece aileler ergenlerin olumlu akran gruplarına erişmeleri için destek olurlar. (Allen ve Land, 1999; Hamarta, 2004). Güvenli bağlanma stilindeki ailelerin çocukları güvenli bağlanma stiline sahip olmakta, daha fazla sosyal aktiviteye katılmakta, olumlu duygu düzenleme becerileri kazanmakta ve kendisine benzeyen güvenli akranlarla arkadaşlık kurmaktadır. Güvenli olmayan bağlanma stilindeki ergenler, güvenli olmayan ebeveynlere sahip oldukları için ergenlikte daha fazla sorun yaşarlar. Bu nedenle, güvenli bağlanma stilinde olmayan ergenlerin suç işleme, antisosyal davranışlar gösterme ve zorlu kişilerarası ilişkiler kurma potansiyeline sahiptirler (Cooper, Shaver ve Colins, 1998). Olumlu ebeveyn bağlanma ilişkisi, ergenlerin yetişkinliğe geçişini kolaylaştırmaktadır (Hamarta, 2004).

2.2.6. Ergenlerde Bağlanma ile ilgili Yapılan Çalışmalar

Ergenlerde bağlanma konusuna bakıldığında; psikolojik sağlamlık düzeyleri, öz-yansıtma ve içgörü, saldırganlık, psikopatoloji, iletişim becerileri, algılanan aile ortamları, kişilerarası ilişkiler ve kendilik algısı ile ilişkisine bakıldığı görülmektedir.

Güroğlu (2002) tarafından yapılan çalışmada; ergenlik çağındaki öğrencilerin okul başarısı, bağlanma stilleri ve annenin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki bağlantı araştırılmıştır. Araştırmaya 432 ergenlik çağındaki genç ve 161 anne katılmıştır. Araştırma bulgularına göre; annelerin saplantılı bağlanma stili puanları ile kızlarının saplantılı bağlanma stili puanları arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Amado (2005)'nin üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada; duygusal sağlık, aile işlevselliği ve bağlanma stilleri konuları araştırılmıştır. Araştırma, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Temel İngilizce Bölümü'nden 286 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; güvenli bağlanma eksikliğinin ve korkulu bağlanmanın depresyon belirtileriyle, korkulu bağlanma stiline kaygı ve umutsuzlukla eşleştiğini görülmüştür.

Onur (2006) tarafından yapılan çalışmada; bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma, Çorlu ilçe sınırları içerisinde bulunan 479 öğrenciyle yapılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında; cinsiyet, yaş, okul türü, doğum sırası, annenin eğitim düzeyi, annenin mesleği, 0-2 yaş arasında bakım veren kişi, 2-6 yaş arasında bakım veren kişi değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Aileden birinin baktığı ergenler, diğer bakıcıların baktığı ergenlere göre güvenli bağlanma stiline sahiptirler. Sonuçlara göre; 18 yaş ve

üstündeki liseli ergenlerin güvensiz (korkulu, kaygılı, saplantılı) bağlanma stilinde daha yüksek puan almışlardır. Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stillerinin okul türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; anadolu lisesi ve süper lise öğrencileri güvenli bağlanma alt boyutunda endüstri meslek lisesi ve çok programlı liseye göre daha yüksek puan almışlardır. Liseli ergenlerin bağlanma stillerinin annenin eğitim durumuna göre bazı alt boyutlarda farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; erkek ergenler güvenli bağlanma stiline, kız ergenler ise güvensiz bağlanma stiline (korkulu, kaygılı, saplantılı) sahiptirler. Sınıf, babanın eğitim düzeyi, babanın mesleği, kardeş sayısı değişkenleri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sümer ve Güngör (1999) bağlanma stilleri ve kendilik değerlendirmeleri üzerine yaptıkları araştırmada; olumlu kendilik (benlik) modeli ile güvenli bağlanma arasında ilişki olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre; anne ve babanın otoriter tutumları, gençle ilişkilerini olumsuz bir hale getirmekte ve güvenli bağlanma puanlarını azaltmaktadır.

Keler (2008)' in liseli ergenlerin ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; annesi dışında bakılan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanları, anneleri tarafından bakılan ergenlerin puanlarından yüksek çıkmıştır.

Damarlı (2006)'nın yaptığı araştırmada ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma, Ankara'da 572 (305 kadın, 267 erkek) liseli ergenle yapılmıştır. Araştırmada güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu; kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin saplantılı bağlanma stile sahip bireylerden daha olumlu benlik kavramlarına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, kendilik kavramı üzerinde cinsiyetler arası farklılıklar olmadığı, bağlanma stilleri üzerinde cinsiyetler arası farklılıklar olduğu saptanmıştır. Araştırmada; erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stiline, kız öğrencilerin ise güvensiz (korkulu) bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür.

Haliloğlu (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı, yalnızlık düzeylerinin bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumlarla ilişkisi incelenmesidir. Araştırma örneklemini, Malatya il merkezinde 9. sınıfına devam toplam 615 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucuna göre; yalnızlık düzeyi ile güvenli bağlanma arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Araştırma bulguları yalnızlık düzeyi düşük olan

öğrencilerin güvenli bağlandıklarını göstermektedir. Araştırmada cinsiyete göre bağlanma biçimleri incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha güvenli bağlandıkları belirlenmiştir.

Arslan (2008)'in gerçekleştirdiği araştırmada; ergenlerin bağlanma stillerine, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre psiko-sosyal gelişim dönemlerinin ve ego kimlik sürecinin (kararlılık ve keşfetme) farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın evreni; 16-23 yaş arasındaki 1525 ergenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; bağlanma stillerine göre, psiko-sosyal gelişim dönemleri (güven, özerklik, girişimcilik, çalışkanlık ve kimlik) puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Güvenli ve kayıtsız bağlanan ergenlerin diğer bağlanma stillerine sahip ergenlere göre daha yüksek düzeyde “güven” duygusuna sahip olduğu bulunmuştur.

Ceylan ve Cebeci (2009) tarafından yapılan araştırmada; 7-12 yaşları arasındaki anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların bağlanma stilleri ile kaygı durumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre; boşanmış ebeveynlere sahip çocukların durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları, tam aileye sahip çocukların durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamalarından yüksektir. Erkek çocukların güvenli bağlanma puan ortalamaları, kız çocukların güvenli bağlanma puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Anneleri ortaokul mezunu olan çocukların güvenli bağlanma puanları, diğer eğitim düzeylerinde anneleri olan çocukların puanlarından düşüktür. Ayrıca; 0-2 yaş döneminde bakıcısı anne olan çocukların bağlanma stilleri ile aynı dönemde bakıcısı anne olmayan çocukların bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Şeker (2009)'in yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma, Niğde ili sınırları içerisinde bulunan 402 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğrencilerin bağlanma stilleri ile yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Erkekler daha çok güvenli ve saplantılı bağlanma stillerine sahipken kızlar daha çok korkulu bağlanma stiline sahiptir. Onuncu sınıf öğrencileri dokuzuncu sınıf öğrencilerine göre, annesi okuryazar olmayan öğrenciler annesi ilkokul mezunu olanlara göre daha fazla korkulu bağlanma stiline sahiptir.

Akdağ (2011) gerçekleştirdiği çalışmada, ergenlerin bağlanma stili ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ve bağlanmayı etkileyen faktörlerin ergenlerin bağlanma stilleri üzerine olan etkilerini incelemiştir. Araştırma, 12-17 yaş

arasındaki 100 gönüllü ve onların anne ve/veya babaları ile yürütülmüştür. Bu araştırmada, ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır, ancak aynı ilişki babaların bağlanma stilleriyle ergenlerin bağlanma stilleri arasında bulunmamaktadır. Kızların erkeklere göre daha yüksek oranda korkulu bağlanma stiline sahip oldukları, korkulu bağlanmanın cinsel istismara maruz kalma ve kendine zarar verici davranış ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

2.3. Kendilik Algısı

Kendilik algısı (self-perception) incelenirken, bireyin kendini görüşünün ve kendilik saygısının incelenmesi gerekir. ‘Kendisini görüşü’, bireyin kendisi hakkında sahip olduğu düşüncelerdir. Örneğin, ‘parlak, sıkıcı, güzel, çirkin, yetenekli, hassas, nazik, bencil, duyarlı’ gibi niteliklerden oluşan bir iç sözlüktür. ‘Kendilik saygısı’ ise, birey açısından değerli olan öteki bireylerle iletişim içindeyken kendi değerini bilmesi, fark etmesidir (Gürbüz, 2002).

Kendilik algısı, benlik algısı, kendilik şeması, benlik saygısı, kendilik değeri, ideal benlik gibi kendilikle ilgili terimler; konu ile ilgili araştırmalardan ve çalışmalardan çıkan kavramlardır (Koç, 2008). Kaynaklar incelendiğinde ‘kendilik’ kavramı yerine “benlik” (self) veya “öz” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

Türkçe’de geçen ‘benlik’ veya ‘öz’ kavramları ‘self-concept’ teriminden çevrilmiştir. Bu kavram; kişinin kendisini nasıl algıladığı, baktığı ve nasıl değerlendirdiğine dayanır (Türktan ve Savran, 2010).

Kişinin kendi hayat deneyimlerinin algısı ve örgütlenmesi için bir düzen oluşturan kendilik kavramı; ayrıca diğer insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlamak amacıyla kullanılan kapsamlı ve sistemli bir yapı olarak tanımlanır (Markus, Moreland ve Smith, 1985).

Kendilik bilgisi; bireyin kendisini tanıması, içsel durum farkındalığı, kendisiyle ve manevi duygularla ilgili düşünceleri, nasıl düşündüğü gibi özelliklerdir (Bacanlı, 2007).

Freud benlik gelişmesinin; insanoğlunun oral, anal, genital ve erginliğe kadar süren bir gizlilik devresiyle, çocuğun cinsel arzularını baskı altına aldığı latent devrede şekillenmesiyle sürdüğünü ifade etmiştir. (Yörükan, 2011).

Benlik saygısı; çocuğun kendi değerini, yeteneklerini ve başarılarını değerlendirerek algıladığı kendisi hakkında oluşturduğu genel duygularının sonucudur.

Yüksek benlik saygısı, çocuğun kendini sevmesi ile kendine saygı duymasından oluşur. Kişinin kendi algıladığı benliğine biçtiği değer, diğer insanlar tarafından kabul görüyor, onaylanıyor ve öz değerlilik duygusu oluşturuyorsa, kişi yüksek benlik değerine sahiptir. Okul başarısı, toplumsal tutum gibi konular da benlik saygısı ile ilişkilidir. Örneğin; düşük başarı gösteren çocuklar, düşük benlik saygısına sahiptirler. Azınlık grubundaki çocukların olumlu benlik geliştirmelerinde sorunlar görülmektedir. Ancak, ailenin çocuğun olumlu benlik saygısı geliştirmesi için uygun ortam sağlaması önemlidir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Solmuş (2006), kendilik saygısının iki temel boyuttaki deneyimlerden oluştuğunu ifade etmiştir. İlk boyut, bireyin doğumdan sonraki ilk yıllarında kazandığı deneyimlerden oluşur. Bu deneyimler; birey ailesi ve çevresi tarafından onaylanıyor mu, kabul görüyor mu, destekleniyor mu gibi soruların cevaplarından oluşan tüm olaylardır. İkinci boyut ise, bireyin tüm yaşamı boyunca kazandığı statüyü de içeren başarı ve başarısızlıklarından oluşan edinimleridir.

Bireyin, kendini duygusal olarak değerlendirmesi kendilik saygısı olarak adlandırılır. 'Kendini, olduğunu düşündüğün insanı beğeniyor musun?' sorusuna verilen cevap bireyin benlik saygısını ve bu saygısının düşük/yüksek oluşunu ortaya koyar. Kendilik saygısı düşük insanlar olumsuz duygulanımlar yaşarlar. Gündelik ve iş yaşamlarında başarısızlık, öfke, suçluluk, üzüntü, kaygı yaşarlar. Motivasyonları düşüktür. Olumsuz geribildirimlere -geçmişteki hatalarını hatırlattığı için- aşırı duyarlılık gösterirler. Sürekli geçmişteki hata ve zayıflıklarını düşünürler. Başarılı olduklarında kısa süreli mutluluk yaşarlar. Başkalarından yardım istemezler. Depresyon, yeme bozukluğu, ilişki kurmada zorluk, alkol-madde bağımlılığı, intihar girişimi yaşayabilirler. Kendilik saygısı yüksek bireyler ise, başarısızlık durumlarında bu duyguyla baş edebilirler. Geçmişteki hatalarına takılmak yerine geleceği düşünürler. Sorunlarıyla baş edebilirler. Kendilerine hedef koyarlar ve bunları gerçekleştirmek için çabalarlar. Kararlarını kendi doğru ve yanlışlarına göre verirler. Kayıplarını başarısızlık olarak değil, gelişmek ve öğrenmek için fırsat olarak değerlendirirler (Solmuş, 2006).

Benliği ya da özgüveni yüksek bireyler, kendileri hakkında olumlu düşünce ve duygulara sahiptir. Araştırmalara göre, benlik düzeyinin anne baba davranışlarından çocukluktan üniversite düzeyindeki geç ergenliğe kadar etkilendiği görülmüştür. Anne-babanın çocuğuyla ilgilenmesi, sıcak ve şefkatli olması, tutarlı disiplin uygulaması ergenlerin benlik düzeyini etkilemektedir. Anne babanın etkisinin yanı sıra öğretmen,

arkadaş gibi ilişki kurulan kişiler de ergenlik çağındaki bireyin benlik düzeyini etkiler. Ayrıca benlik kavramı, bu etkenlerin yanı sıra psiko-eğitimle de değişebilmektedir. Benlik düzeyleri zayıf çocuk ya da gençlere uygulanan eğitimler sonucu benlik düzeyinin olumlu etkilendiği görülmüştür (Türkkan ve Savran, 2010).

2.3.1. Kendilik Algısına Yönelik Kuramlar

2.3.1.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Sosyal karşılaştırma, kişinin kendisi hakkında bir fikre sahip olmak ya da sahip olduğu fikri korumak amacıyla kendini başkalarıyla karşılaştırma sürecidir (Bilgin, 2003). Kutuplaşmaya neden olan kişinin kendisi ve diğerleri arasında yaptığı kıyaslamaya ‘Sosyal Karşılaştırma Kuramı’ denir (Arkonaç, 1993). Sosyal karşılaştırma kuramı, Festinger tarafından geliştirilmiştir ve benlik kavramını açıklamada önemli kuramlardandır. Okul, işyeri, aile gibi ortamlarda bireyin kendini değerlendirmesi, kendini geliştirmesi ve kendisi hakkında bazı fikirler edinmesi için sosyal karşılaştırma bir araçtır (Bilgin, 2007).

Festinger (1954)’e göre; bireyler kendi yargılarını ve eylemlerini diğerlerinki ile karşılaştırarak geliştirmektedirler. Festinger ‘Sosyal Karşılaştırma Kuramı’ nda, bireylerin fikirlerini ve yeteneklerini değerlendirmek amacıyla bir dürtüye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle; birey dış dünyadaki bazı imge ve diğer insanları inceler, daha sonra kendi düşünceleri ile becerilerini muhakeme etmek için kendini diğerleri ile karşılaştırır ve böylece kendilik şekillenir. Fakat kişinin karşılaştırma yaptığı birey ile arasındaki fark çoksa, kişi muhakeme yapmaz. Örneğin; kişi bir spor türünde becerisini ve başarısını anlamak için yaş, cinsiyet, deneyim, beden yapısı gibi özellikleri benzer olan bireylerle kendisini karşılaştırır. Çünkü kendisinden daha yetenekli ya da daha aşağıda bir yeteneğe sahip kişilerle karşılaştırma yaparsa gerçekçi sonuçlar alamayacaktır (Bilgin, 2007).

Sosyal psikologlar, bireyin diğer insanlarla kurdukları ilişkilerde iki temel eğilimden söz etmektedir. İlk eğilim; diğerlerine benzemek, onlar gibi olmak ve davranmak, diğerlerinden geri kalmamak yönündedir. İkincisi ise diğerlerinden üstün ve daha ileride olmaktır. İkinci eğilim kendisini diğerleriyle kıyaslama, sosyal karşılaştırma yoluyla ortaya çıkmaktadır. Sosyal karşılaştırma, insani ve zorunlu temele dayalı bir süreç olarak görülmektedir (Bilgin, 2007). Festinger (1954)’e göre; insanlar doğuştan sosyal karşılaştırma yapma eğilimindedirler.

Festinger'in kuramının çıkış noktası; bireyin kendi duygularını, düşüncelerini, tutumlarını ve yeteneklerini değerlendirmek ve bir karara varmak için başkalarıyla kendileri arasında karşılaştırma yapmak gibi bir güdüye sahip olduğudur. Festinger'e göre; birey karşılaştırma yaparken daha çok kendisine benzeyenleri seçer. Örneğin; satranç oynayan biri, şampiyon olan ya da acemi biriyle değil de, kendine benzeyen biriyle oynamak ister. Kurama göre; karşılaştırma yapmak için benzer insanlar tercih edilir. Ancak beceriler karşılaştırılırken kendimizden biraz daha iyi olanları hedef seçeriz ve çok iyi olanlar dikkatimizi çekmez (Bilgin, 2007). Pek çok araştırmacı sosyal karşılaştırma nedeni olarak; kendini değerlendirme, kendini geliştirme ve benlik değerini yüceltme güdüsü olarak üç temel güdüden bahsetmiştir (Bilgin, 1995).

2.3.1.2. Kendilik ile ilgili Diğer Kuramlar

Literatür incelendiğinde birçok psikoloji kuramcısının kendilik kavramıyla ilgili çalışmalar yaptıkları görülmüştür.

Bandura, 'kendine yeterlik' (self-efficacy) kavramı üzerinde durmuştur. Kendine yeterlik, bireyin hayatla mücadele halindeyken hissettiği yeterlik ve beceri duygularını anlatmakta ve kendine saygı ve kendilik değeri kavramlarını kapsamaktadır. Bu içsel kavram bireyin davranışlarını etkilemektedir. Bu konudaki araştırmalar incelendiğinde; yüksek düzeyde kendine yetme duygusuna sahip bireyler yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başarılı şekilde başa çıkmakta, görevlerini yaparken sabretmekte ve başarılı olacaklarına dair yüksek seviyede kendine güven duymaktadırlar. Düşük düzeyde kendine yetme duygusuna sahip insanlar ise; zorluklarla karşılaştıklarında umutsuz hissetmekte, görevlerini yaparken daha az çaba sarf etmektedirler. Yüksek düzeyde kendine yetme duygusuna sahip insanlar; geniş kariyer imkânlarına sahip olurlar, mesleki başarılar yaşarlar, sağlık durumlarına önem verirler, stresten daha az etkilenirler, işlerinden daha çok doyum alırlar, okulda yüksek notlar alırlar. Erkekler kadınlara göre daha yüksek kendilerine yetme duygusuna sahiptirler (Schultz ve Schultz, 2007). Bandura'nın 'Sosyal Öğrenme Kuramı' hakkında ayrıntılı bilgi 'Ergenlik Dönemi Kuramları' başlığında verilmiştir.

Adler; bireysel psikoloji ile ilgilenmiş, Freud'u cinsel faktörlere vurgu yapması nedeniyle eleştirmiş ve ben kavramı üzerine yazmıştır. Adler literatüre kazandırdığı 'Ben'in yaratıcı gücü' (creative power of the self) kavramında; bireyin kişiliğini kendine özgü yaşam stiliyle uyumlu olarak belirleme becerisine sahip olduğunu anlatır.

Belirli beceriler kalıtım ve çevre yoluyla kazanılır ancak bireyin bu becerileri kullanma ve yorumlama tarzı onun hayata karşı tutumlarını belirler. Yani ben'in yaratıcı gücü kavramı, kişiliğin ve benliğin şekillenmesinde bireyin bilinçli çabası anlamına gelir (Schultz ve Schultz, 2007).

Erikson'un geliştirdiği kişilik yaklaşımı 'Benlik psikolojisi' olarak adlandırılmıştır. Birey, kimliğini oluşturmak ve diğerleri üzerinde egemenlik kurma ihtiyacını tatmin etmek hedefini gerçekleştirmeye çalışır. Ona göre; benlik kişiliğin güçlü ve bağımsız bir bölümüdür. Benlik, kimlik duygusunu oluşturur ve korur (Burger, 2006). Erikson'un 'Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı' hakkında ayrıntılı bilgi 'Ergenlik Dönemi Kuramları' başlığında verilmiştir.

Horney, kuramında 'İdeal Kendilik İmgesi' (idealized self-image) kavramından bahsetmiştir. İdeal kendilik imgesi, hatalı ve yanıltan bir maskedir. İdealize edilmiş bu benlik, nörotik insanların kendi gerçek benliklerini anlamalarını ve kabul etmelerini engelleyerek yanlış bir kişilik görüntüsü vermektedir. Bu insanlar kendilerini olduklarından daha üstün görmekte, içsel çatışmalarını kabul etmemektedirler. Horney'e göre, çocukluktaki istenmeyen durumlardan kaynaklanan bu çatışmalar çocuğun ev hayatının güven, sevgi, anlayış ve içtenlikle tamamlanmasıyla önlenebilir (Schultz ve Schultz, 2007).

Maslow 'İhtiyaçlar Hiyerarşisi' kuramında 'kendini gerçekleştirme' (self-actualization) kavramından bahsetmiştir. Bu hiyerarşideki ihtiyaçlar sırasıyla; fizyolojik, güvenlik, ait olma ve sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır. Kendini gerçekleştiren birey olmak için, en alt seviyeden başlayarak tüm ihtiyaçların sırasıyla doyurulması gerekir. Kendini gerçekleştirme, her insanın ihtiyacı olan ve doğuştan gelen bir eğilimdir. Tüm yetenek ve nitelikleri aktif kullanmakla ve potansiyeli geliştirmekle gerçekleşen bu eğilim, en yüksek dereceli insan ihtiyacıdır. Kendini gerçekleştirmiş insanlar; nesnel bir gerçeklik algısı, kendini olduğu gibi kabul etme, sadelik ve doğallık, bağımsızlık, mahremiyet ihtiyacı, empati ve sevgi, demokratik karakter, yaratıcılık gibi özelliklere sahiptirler (Schultz ve Schultz, 2007).

Sullivan, kendiliğin zihinsel yansımalarını incelemiştir ve kuramında 'kendi' kavramının sadece diğer insanlarla kurduğu ilişki sırasında anlam kazandığını savunmuştur. Sullivan, kendimizle ilgili imgeleri üç kategoride toplamıştır. İyi-ben; hakkında iyi hissedilen, geçmişte ödüllendirilmiş yönlerden oluşan, güven duygusuyla bağdaştırılan ve kaygı duygusu olmayan kişileştirilmedir. Kötü-ben; düşünülme

istenmeyen, geçmişte ödüllendirilmemiş ve kaygı duygusu olan deneyimlerdir. Ben-değil ise; bilinçaltında saklanan, tehdit edici bulunan, kendilikten bastırılan kişiselleştirmedir (Burger, 2006). Sullivan'ın kuramı hakkında ayrıntılı bilgi 'Ergenlik Dönemi Kuramları' başlığında verilmiştir.

Rogers, geliştirdiği 'Danışan-merkezli terapi' (person-centered therapy) yaklaşımıyla tanınmıştır. Maslow gibi Rogers da 'kendini gerçekleştirme' kavramından bahsetmiştir. Doğuştan gelen ancak yaşantı ve öğrenmelerle şekillenen ve psikolojik sağlık halinin en üst seviyesi olan kendini gerçekleştirmenin, kişiliği motive eden en önemli güç olduğunu savunmuştur. Rogers'a göre; kendilik kavramının gelişiminde anne-çocuk ilişkisi önemlidir. Annenin çocuğun sevgi ihtiyacını karşılamasına 'koşulsuz sevgi' (positive regard) adını vermiştir. Koşulsuz sevgi, kişilik gelişiminde önemlidir ve annesinin tutumunu içselleştiren çocuk değer koşulları geliştirir. Bazı koşullarda kendini değerli hisseden çocuk, annesinin hoşnut kalmadığı durumlara neden olan davranışlardan kaçınır. Bu durumda çocuk benliğinin bazı yönlerini gösterir ve benlik bütün olarak gelişemez. Bu nedenle her durumda koşulsuz sevgi ve kabulün verilmesi önemlidir. Böylece çocuk, baskı altında kalmayacak ve benliği bütün olarak gelişecektir (Schultz ve Schultz, 2007).

Masterson (2008), temelini 'gerçek kendilik' kavramına dayandırdığı bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşımda; gelişimsel süreçteki değişikliklerin, kendilik kavramının evriminin sürekliliğinde etkili olacağını ve çeşitli sonuçlara neden olacağını ifade etmiştir. Masterson (2008)'a göre; 'gerçek kendilik' kavramı doğru bir gelişimsel şemayla ilişkilidir Masterson; 'gerçek kendilik' ile kendiliğinden olma, duygu canlılığı, kendilik aktivasyonu, kendine saygı, acı veren duyguları yatıştırma, kendilik devamlılığı, kendini adanmak ve adanmak, otonomi, samimiyet, yaratıcılık ve kapasitesi gibi kavramların bağlantılı olduğunu ifade etmiştir. Birey, ayrılmış / ayrılmış değilse yakınlık kuramayabilir. Bu durum, bireyin uygun bir eşle sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlar; ancak tersi durum ilişkide zorlanma ve engeller yaşanmasına neden olur. Bireyin sağlıklı bir gerçek kendiliği varsa birey denge ve süreklilik sağlamıştır ve olgun bir kendilik deneyimi vardır (Masterson, 2008).

Kendilik, anıları düzenleyen ve saklayan bilişsel yapılardan en önemli zihinsel temsildir. Küçük yaşlarda kim olduğumuza dair geliştirdiğimiz bilişsel temsile kendilik algısı denir. Kendilik algısı da kişilik gibi zaman içerisinde kararlılık gösterir (Markus ve Kunda, 1986). Markus (1977); kendilik kavramını açıklarken 'kendilik şeması'ndan

söz etmiş, bireyin kendisiyle ilgili bilgileri düzenlemek ve işlemek için kullandığı bilişsel temsillere kendilik şemaları adını vermiştir. Kendilik şeması, kişinin önceki deneyimleriyle oluşan ve sosyal hayatında kendisine yönelik bilgiyi iletmesine yardım eden zihinsel bir yapıdır. Kendilik şeması birey için önem taşıyan her şeyden oluşur. Örneğin; hem futbol oynayan hem de şiir yazan birisi için iki etkinlik aynı derecede önem taşımayabilir. Bireyin kendisiyle ilgili temel bilgileri kendilik şemasının çekirdeğini oluşturur ve kendilik şemasındaki farklılıklar kişiler arasındaki bireysel farklılıkları oluşturur (Burger, 2006). Kendilikle ilgili zihinsel yapılar; eylemleri düzenlemek, özetlemek veya açıklamak amacıyla yapılan teşebbüslerle ilgilidir. Kendilik şeması, hem bilişsel temsilleri hem de bireyin kendisi ve çevresindekilerin davranışlarının değerlendirmesi ile beraber kapsamlı çerçeveleri de içermektedir. Bir durumda sağlam ve istikrarlı bir şekilde kendileriyle ilgili yorum yapabilenler, o durumda kendilik şeması olan bireylerdir. Kendilikle ilgili bilişsel yapılar; bireyin geçmişteki duygu, düşünce ve davranışları ile beraber gelecek tahminlerini de etkilemektedir (Markus, 1977).

Peter Fonagy (2002); gelişim, psikolojik bozukluk, bağlanma ve çocuk araştırmaları konusunda klinik tedaviye karşı yeni yaklaşımlar geliştirmişler ve çalışmalarında ‘kendilik’ kavramı üzerinde durup, bu kavramı yaklaşımlarının merkezine koymuşlardır. Bu araştırmacılar, ‘kendiliğin, ötekinin deneyimi’ olduğunu savunmuşlar ve iyi ve düşünceli bakıcıyla geçirilen doğru deneyime dayanan iç gözlem, kendiliği yansıtırma, kendilik farkındalığı ve zihinselleştirmenin zor kazanılan gelişimsel kazanımlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Nesne İlişkileri kuramcıları da kendilik kavramı üzerine çalışmışlardır. Kişilik gelişiminde güçlü bir kendilik duygusu oluşturmanın ve sosyal ve çevresel etkilerin önemini vurgulamışlar. Bu kuramcılara göre; diğer insanlarla ilişki kurabilmek için ilk temel nesneden (anneden) ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda ayrılabilmesi gerekmektedir.

Nesne İlişkileri kuramcılarından Kohut, bağımsız bir birey olmak anlamına gelen ‘çekirdek benlik’ kavramını literatüre kazandırmıştır. Bireyin kendisinden bir parça olarak gördüğü ‘kendilik nesnelere’ ile bebek arasındaki ilişki sonucu ‘çekirdek benlik’ ortaya çıkar. Temel kendilik nesnesi olan anne, bebeğin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılar ve bebeğe eşsiz, önemli ve mükemmel duygularını yansıtan ayna görevi yapar. Bunu yapan anne bebeğin çekirdek benliğindeki gurur duygusunun

oluşmasını sağlar. Ancak anne bu görevi yapmazsa, çocuk utanç veya suçluluk duyar. Bu nedenle; bebeklikte temel kendilik nesnesi olan anne ile olumlu ya da olumsuz kurulan ilişkiler yetişkin benliğini etkilemektedir (Burger, 2006).

Kağıtçıbaşı (1999)'na göre ise, kendilik algısı içinde bulunulan kültürden önemli ölçüde etkilenir. Kağıtçıbaşı (1999), yaptığı araştırmalar sonucu iki tür kendilik yapısı olduğunu savunmuştur. İlki batı kültürüne ait ayrışık, diğerlerinden ayrılmış bir yapı olan bireyci (ayrışık) kendilik, diğeri ise batı kültürü haricindeki kültürlerde görülen toplumla kaynaşan, birbirine çok yakın ve sosyal çevreden ayrılmamış olan ilişkili kendiliktir. Her iki kültürde de beklentiler, gelenekler ve yaşam biçimleri doğrultusunda bireyler arasında benzer benlik yapıları oluşmaktadır. Çünkü bireyler içinde yaşadıkları kültürlerle uyumlu olarak yaşamaya çalışırlar. Farklı kendilik yapıları farklı kendilik algısı oluşturmaktadır ve diğerlerinin algılanmasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1999).

Kendilik kavramının oluşumunda birçok etken birlikte rol oynamakta ve artan araştırmalarla beraber yeni sonuçlara ulaşılmaktadır. Kendilik algısı ile ilgili kuramların incelenmesi sonucunda; kendilik oluşumunun çocukluktan itibaren başladığı, bireyin hayatı boyunca devam ettiği görülmektedir. Ayrıca kendiliğin; tutarlı bir içsellikle beraber, hiyerarşik, dinamik ve işlevsel olup, sosyal çevre ve birey için önem taşıyan diğer bireylerle kazanılan yaşam deneyimleri ile oluştuğu sonucuna varılmıştır (Epstein, 1973).

2.3.2. Çocukluktan Ergenliğe Benlik/Kendilik Algısının Gelişimi

Çocuğun benliğinin oluşması uzun bir süreçte gerçekleşir. Çocuk hayatının ilk yıllarından başlayarak ben ve sen arasındaki farklılığı algılamaya ve anlamaya çalışır ve 18-24 aylıkken aynada kendini gördüğünde ilk kez 'Bu benim' der (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Çocukların kendi davranışlarına bakarak, kendi yaptıklarını algılayarak oluşturdukları belleğe 'Çevresel Benlik' denir. Çocuk etkinlikte bulunarak hayal edeceği ve hatırlayacağı yaşantıları artırarak geniş bir benliğe ulaşır ve ne yaptığını görerek ne yapacağını imgeler (Neiser, 1992 akt; İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008). Çocuğun benlik duygusuna sahip olmasında geçmiş yaşantıları önemli yer tutar ve bu belleğe 'Özgeçmiş Belleği' denir. Bu bellekte çocuğun kendi yaşantılarına ilişkin sözcükler ve algılarına ait bilgiler bulunur. Çocuklar yaşantılarını kendi sözcükleriyle

anlatırlar. Bu nedenle dil, bellek üzerinde etkilidir. Bunun yanı sıra sosyo-kültürel etkenler de konuşma biçimi üzerinde etkilidir. Örneğin; batı kültürlerinde bireysel özellikler ve bağımsızlık konuşma biçiminde baskınken; Asya kültürlerinde başka insanlarla ilişkiler üzerine kurulu bir benlik ve alçakgönüllü konuşma biçimi görülür (Rice, 1997 akt; İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Benlik/Kendilik gelişiminde; öz farkındalık, özerklik, özgüven, ayrılma ve birleşme kavramları da önemlidir. Bir çocuğun 'öz farkındalık' duygusunun gelişmesi, kendini insanlardan ve nesnelere ayrı bir varlık olarak algılamaya başlamasıyla olur. Bebek doğumundan sonra ilk aylarda, el ve kollarını fark eder ancak bunların kendi bedeninin parçası olduğunun farkında değildir. Benlik duygusu yavaş yavaş oluşur. 18 aylıkken, aynadaki yansımalarını tanımaya başlayıp, 'ben' ve 'benim' duygularını geliştirirler. Kendilerinin farkına varınca sahip olma duygusu gelişir ve 'benim saçım, benim yatağım, annemin saç, babamın yatağı' gibi ayrımlar yapabilirler. 'Ayrılma ve bireyleşme' süreci ise; 5. ay ile 3 yaş arası yaşanır. Bu dönemde bebek, hala annesine bağımlıdır ancak ayrı bir benlik geliştirmeye başlar. Çocuklar özerk ve bağımsız olmak isterler ancak çok fazla özerklik düşüncesiz ve bencil kişiliğe neden olabilir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Anne ve babanın çocuğa karşı bebeklikten itibaren sergiledikleri tutumları bireyin kendilik gelişimini etkilemektedir. Anne ve babanın çocuğuna karşı tutumu ve disiplin tarzı; çocuğun kişiliğini, bireyselliğini şekillendirmektedir. Demokratik ebeveynler; çocuklarını tutarlı bir şekilde kontrol ederler, iletişim konusunda iyidirler, çocuklarına sevgilerini hissettirirler, koydukları kuralların mantığını açıklarlar, olumlu davranışları ödüllendirme özelliğine sahiptirler. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocukları kendine güvenli, atılgan ve olumlu kendilik algılarına sahiptir (Bacanlı, 2007). Otoriter anne babalar ise; çocuklarıyla az vakit geçirirler, kontrolçüdürler, sık ceza verirler. Bu nedenle; otoriter anne babaların çocukları girişken olmayan, mutsuz çocuklar olmaktadır (Bacanlı, 2007).

Çocuklar, farkındalık düzeylerinin gelişmesiyle kendilerini tanımlamaya başlarlar. Örneğin; 3 yaşlarında bir çocuk kendisini abartılı biçimde –en hızlı, en güçlü– tanımlar. Anaokulu dönemindeki çocuklar fiziksel ve zihinsel konularda olumlu düşüncelere sahiptirler. Orta çocukluk döneminde ise; kazandıkları özellikleri, amaçlarını, kendilerini daha gerçekçi bir şekilde değerlendirirler. Bazı çocuklar ise yeteneklerinin farkında olmayarak olumsuz kendilik algısına sahiptirler. Bu durum,

çocuğun kendisini algılama biçiminden değil de anne babasının çocuğu olumsuz değerlendirmesinden kaynaklanır. Bazı anne babalar ise; çocuklarına şişirilmiş bir kendilik algısı aşlamış olabilirler (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008). Ayrıca kendiliğin (benliğin) oluşumunda cinsiyet rolleri de önemlidir. Cinsiyet rolü; kadının/erkeğin düşüncelerini, hislerini, davranışlarını belirleyen ve kısmen çevre tarafından verilen roldür (Kulaksızoğlu, 2000).

Benlik, zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilir. Benliği oluşturan kavramlar benliğin gerçek özellikleri olmayabilir. Bireyin içerisinde bulunduğu koşullar, kişilerarası ilişkiler nedeniyle benlik tanımları değişebilir. Araştırmalara göre; benlik tanımları yaşa göre de değişmektedir. Ergenliğin ilk yıllarında benliği oluşturan tanımlarda çelişki ve zıtlıklar alt düzeydedir. Orta ergenlikte çelişki ve zıtlıklar çok fazla görülür. Sonraki yaşlarda ise bu zıtlık ve çelişkiler azalır. Orta ergenlik yıllarında benlik kavramlarındaki aykırılıkları karşılaştıran birey, ilerleyen yaşlarda aykırılıkları çözümlyerek tutarlı hale gelir, yeteneklerini geliştirir ve kendi benlik kavramını oluşturur (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

Ergen kendisini akranlarıyla karşılaştırır ve olumsuz kendilik algısına ulaşır ise bu durum ergende sıkılma ve utanmaya neden olabilir. İdeal benliğine ulaşamadığı düşünen ergen mutsuz olabilir. Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin ise ideal benlikleri ile amaçları uyumlu olur. Düşük benlik saygısı, toplumsal ilişkileri de etkiler. Benlik saygısının düşük olması yalnızlık duygusuna neden olabilir. Gencin kendisini toplumda ve akran ilişkilerinde gergin ve beceriksiz görmesi iletişim kurma problemleri yaşamasına neden olabilir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2008).

2.3.3. Ergenlerde Kendilik Algısı ile ilgili Yapılan Çalışmalar

Ergenlerde kendilik algısı konusuna bakıldığında; kişilerarası ilişkiler, kişilik yapısı, depresyon düzeyi, stres, davranışsal-duygusal güçlülük, algılanan anne-baba davranışları, sosyal destek, uyum, akademik başarı, imgeleme, mükemmeliyetçilik, umutsuzluk düzeyleri, duygusal istismar arasındaki ilişkinin incelendiği görülmektedir.

Savi (1999) 'nin yaptığı bir araştırmada amaç, 15-16 yaşlarındaki ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleri ile benlik algıları ve genel kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Araştırmanın örneklemini; Denizli' de farklı liselerin 9. ve 10. sınıflarında okuyan 15-16 yaş grubundaki ergenlerden 166 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; ergenlerin duygusal istismar düzeyleri yükseldikçe benlik algılarının azaldığı görülmüştür. Ergenlerin duygusal istismar

düzeyleleri ile genel kaygı düzeyleleri arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Yaş ve cinsiyet değışkenlerine göre ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeyleleri ile benlik algıları arasında 15 yaş grubundaki kızlarda ve 16 yaş grubundaki kız ve erkeklerde ters orantılı bir ilişki bulunurken 15 yaş grubundaki erkeklerde ilişki bulunamamıştır.

Aydoğan (2010) umut ve benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, ailenin aylık geliri artıkça ergenlerin kendilik (benlik) saygısının arttığını ve annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun benlik düzeyinin arttığını bulgulamıştır.

Çuhadaroğlu (1989); ergenlerde benlik saygısı ile ilgili yaptığı çalışmada, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun benlik düzeyinin de arttığını belirtmiştir.

Bilgin (2001) tarafından yapılan çalışmanın amacı; farklı sosyo-ekonomik düzeyde yer alan 12-14 yaş arasındaki ergenlerin kaygı düzeyi ve benlik saygısı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca bu ilişkinin yaşa, cinsiyete, anne-baba birlikte ya da ayrı oluşuna, anne ya da babanın kaybına, sosyo-ekonomik duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkişel olarak incelenmiştir. Araştırma örneklemini 1431 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ergenlerin benlik saygısı düzeyleleri ile sürekli kaygı düzeyleleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin sosyo-ekonomik düzeyleleri artıkça benlik saygısı düzeyleleri de artmaktadır. Benlik saygısı düzeyinde, gelir düzeyi yüksek olan kız ve erkek ergenler arasında farklılaşma görölmemiştir.

Sezer (2009) tarafından yapılan çalışmada; kendilik algısı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiler ile incelenmiştir. Araştırmaya 549 (274 Erkek, 275 Kız) lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde; cinsiyet, anne baba tutumları, başkalarıyla iletişim kurma ile kendilik değeri arasında anlamlı fark olduğu görölmüştür. Araştırmada; cinsiyete ilişkin yapılan karşılaştırmada erkek öğrencilerin kendilik algısının kız öğrencilere göre olumlu yönde farklılaştığı görölmüştür. Anne-baba tutumunu demokratik algılayan ergenler olumlu kendilik algısına sahiptirler. Ayrıca; ergenlerin kendilik algısı ile gelir algısı arasında fark olmadığı görölmüştür.

Bayraktar, Kumru ve Sayıl (2009) tarafından yapılan çalışmanın amacı; ebeveyne ve akrana güvenli bağlanma ile ergenlerin benlik saygısı arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmaya lisede okuyan 204 ergen ve üniversitede öğrenim gören 234 kişi olmak üzere toplam 438 kişi katılmıştır. Lisede okuyan erkek ergenlerin ebeveyne ve akrana bağlanmalarının benlik saygısı üzerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Güvenli bağlanma ile olumlu kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Liseli kızlarda ise; yalnızca ebeveyne bağlanmanın benlik saygısını yordadığı görülmüştür. Üniversite örnekleminde ise; hem ebeveyne hem de akrana bağlanma benlik saygısını yordamaktadır.

Yiğit (2010) tarafından yapılan araştırma; ergenlerin benlik saygıları ile ilişkili değişkenleri araştırmak amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, Sivas'ta bulunan 411 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; 13-14 yaş grubundaki ergenlerin kardeş sayısına, anne eğitim durumuna, aile aylık gelir durumuna göre benlik saygılarında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Çalışmada kendilik (benlik) kavramının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. İlkokul mezunu annesi olan ergenlerin kendilik (benlik) algısı ile üniversite mezunu olan annesi ergenlerin kendilik algısı arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kendilik (benlik) saygısı arttıkça annenin eğitim durumu, ailenin aylık geliri arttıkça ergenlerin kendilik (benlik) saygısı artmaktadır. Araştırma sonucuna göre, ergenlerin yaşları ile kendilik saygısının olumlu ya da olumsuz olması arasında fark olmadığı saptanmıştır.

Sümer ve Şendağ (2009) ebeveyne bağlanma stilleri ile kendilik algısı konularını inceledikleri araştırmalarında, güvenli bağlanmanın olumlu kendilik algısıyla ilişkili olduğunu bulgulamışlardır.

Dilek ve Aksoy (2013) tarafından yapılan araştırmada, lise 2. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile anne- babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Kırşehir ilindeki liselerde okuyan lise 2. sınıf öğrencileri ve anne-babaları oluşturmuştur. Araştırmada; ergenlerin benlik saygılarının okul türlerine göre değiştiği ve annelerinin benlik saygıları ve annelerinin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ergenlerin okul türlerine göre benlik saygısı ile babalarının benlik saygısı, babanın öğrenim durumu, annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Rosenberg ergenlerle yaptığı araştırmada; gelir durumu ile benlik saygısı ilişkisinde üst gelir düzeyinden gelen gençlerin %51'nin, alt gelir düzeyinden gelenlerin ise %38'inin yüksek benlik saygısına sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır (Rosenberg, 1965 akt; Kızılgın, 2008). Rosenberg; kendilik (benlik) saygısının 14 yaşından sonra yani yetişkinliğin başlangıç döneminde gelişmeye başladığını ve 12-13 yaşları civarında ise çok az olduğunu belirtmiştir (Rosenberg, 1967 akt: Dilek, 2007).

2.4. Kişilerarası İlişkiler

Leary (1957), ilişkiyi bir kişinin başka bir kişi veya kişilere karşı sergilediği davranışların bütünü olarak tanımlamıştır. İnsan ilişkileri incelendiğinde, her bireyin içinde yaşadığı fiziki ve toplumsal çevreden etkilendiği görülür. Aynı zamanda, bireyin kişiliğinin ve davranışlarının da iletişim kurduğu kişinin düşünce ve davranışlarını etkilediği görülmüştür. İki birey arasındaki bu ilişki, çevredeki diğer bireylerle yaşanan ilişkilere de yansımaktadır (Hortaçsu, 1997).

Bireyin belli hallerde sergilediği davranışlardan ziyade farklı ilişki ve durumlarda genel anlamda gösterdiği davranış yönelimi ve kişilik örüntüsüne kişilerarası tarz denilmektedir. Bireylerin kişilik tarzları, kişilerarası ilişkilerdeki uyumu etkilemektedir (Kiesler, 1983).

Çolakoğlu (2012), yaptığı araştırmada Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği'nin altı boyutunu tanımlamıştır. Bu boyutlar ve tanımları şunlardır: Baskın tarz; ilişki sürecinde emrivaki davranan, üstünlük kurmaya çalışan insanları ifade eden tarzdır. Öfkeli tarz; yetersiz öfke kontrolünü ve kırıncı, aşağılayıcı veya iğneleyici ifadelerle kurulan ilişki tarzını ifade eder. Duyarsız tarz (duygudan kaçınan tarz); başkalarıyla kurduğu ilişkide duyguları ifade edemeyen veya duygusal yakınlık kurmaktan kaçınılan tarzdır. Kaçınan tarz ise; başkalarıyla kurulmaya çalışılan ilişkilerde kişilerin çekingen ve pasif durmaları ve empati bakımından yoksun olmaları anlamına gelmektedir. Alaycı/küçümseyici tarz; ilişki sürecinde diğerlerini küçümseyen, çevresine karşı grandiyöz bir tutum sergileyen tarzdır. Manipülatif tarz; bireyin kurduğu ilişkide müdahaleci ve tutarsız davrandığı ilişki tarzıdır (Çolakoğlu, 2012).

Kişilerarası ilişkiler, kişilerin diğer bireylerle olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünce ve davranış stilleridir (Plutchik, 1997). Kişilerarası ilişki kavramı, hem kişilerarası ilişki hem de iletişim kavramlarını içermektedir. Kişilerarası iletişim, kaynağını ve amacını insanların meydana getirdiği iletişimler anlamına gelirken; kişilerarası ilişkiler ise, kişilerin iletişim kurarken gereksinim duyduğu metotlar anlamına gelmektedir (Güney, 2000).

Kişilerarası ilişkiler kavramı; bireyin benlik algısını, kendine güvenini, kendilik değerini ve kendine saygısını değerlendirme yararı sağladığından kişinin hayatı açısından önem taşımaktadır (Giffin ve Patton, 1997).

2.4.1. Kişilerarası İlişkiler ve Bağlanma Kuramı İlişkisi: Sosyal İlişkiler Modeli (Social Relations Model)

Bowlby, bireyin içsel çalışan modellerinin ergenlik döneminin sonuna doğru çocuklukta bağlanma nesnesi ile kurulan örüntüleri şekillendirdiğini ve genel etkileşim biçimlerine dönüştüğünü ileri sürmüştür (Bowlby, 1973). Kişinin içsel çalışan modelleri kavramı, bireyin ilişkilerine karşı yargılarını ve beklentilerini ifade etmektedir (Cook, 2000). Bağlanma biçiminin kalitesini anlamak amacıyla sadece tek bağlanma figürünün değil öteki bağlanma figürlerinin de (anne, baba, kardeş vb.) etkisi incelenmelidir. Bağlanan bireyin (karakteristik) özellikleri ve bağlanma nesnesinin (karakteristik) özellikleri bağlanmanın niteliğini etkilemektedir. Ayrıca üçüncü olarak, özel bağlanma ilişkisinin karakteristik özelliği de bağlanmanın niteliğini etkilemektedir. Bu üç özelliği incelemek amacıyla bağlanma çalışmaları yapılmış ve ‘Sosyal İlişkiler Modeli’ (SİM) geliştirilmiştir (Morsünbül ve Çok, 2011).

İstatistiksel bir model olan SİM, bireyler arası ilişkileri incelemek için geliştirilmiştir. SİM’ de aktör, eş, ilişki ve grup/ aile etkisi olmak üzere dört çeşit etki incelenmiştir. Aktör etkisi, bireyin diğer bireylerle kurduğu ilişkilerde sergilediği kişisel farklılıklardır. Eş etkisi bireyin diğer bireylerin etkisiyle oluşan algıladığı düşünce, duygu ve davranışlarında oluşan tutarlılıktır. İlişki etkisi, iki kişi arasındaki benzersiz ilişki biçimini yansıtır ve aktörün özel partnerine özel uyumudur. İlişki etkisi incelenirken aktör ve eş etkisi denetlenmektedir. Grup/aile etkisi ise; ırksal, dinsel, kültürel veya ekonomik değişkenler gibi ailedeki bireylerin tümünün bazı unsurlar bakımından benzerliğini sağlar (Morsünbül ve Çok, 2011).

SİM çalışmaları ebeveyn ve en az iki çocuklu aileler ile yapılmaktadır. Bu model, hem dört etkiyi hem de grup içindeki karşılıklı etkileri açıklar. SİM ile yapılan araştırmalarda bağlanma stilinin kalitesinde bağlanan kişinin özelliklerinin yanı sıra eş ve ilişki etkisinin de önemi vurgulanmaktadır (Buist ve ark, 2004 akt; Cook, 2000).

Cook (2000) tarafından yapılan bir araştırmada, bağlanma stilinin kalitesini saptayan en önemli unsurun aktör etkisi olduğu görülmüştür. Aynı zamanda eş ve ilişki etkisinin de bağlanma stilinin kalitesini açıklamada etkili olduğu saptanmış ve grup/ aile öneminin etkili olmadığı savunulmuştur. Buist ve arkadaşları (2004); SİM’ i kaynaklı araştırmalarında aktör, eş, ilişki ve aile etkisinin bağlanma stilinin kalitesi bakımından anlamlı öneme sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

2.4.2. Kişilerarası İlişkilere Yönelik Kuramlar

Sullivan ‘Kişilerarası İlişkiler Kuramı’nda; kişilerarası ilişkilerdeki davranış biçimlerine, karşılıklı kişilerarası etkileşimlere ve kişilerarası ihtiyaçların tatmininin önemine vurgu yapar ve başkalarıyla ilişkilerdeki dönüşümlere değinmiştir. Bunlar; akran grubuna uyma, akran baskısı, arkadaş grupları, aile, yakınlık gibi faktörlerdir. Ergenlik döneminde akranlarıyla anlamlı ilişkiler yaşayan ergenler sağlıklı gelişim gösterirken, yetersiz akran grubu ilişkileri olan ergenlerin ise psikolojik iyilik durumlarının olumsuz olduğu görülmektedir. Olumsuz ilişkiler yaşayan ergenlerde; kuldan kaçma, okulu bırakma, madde bağımlılığı, davranış bozuklukları vb. birtakım olumsuzluklar yaşandığını gösteren araştırma bulguları vardır (Nemlioğlu, 2011). Sullivan’ a göre; insanların etrafındaki kişilerle ilişkilerindeki davranışları gözlemlemek onları anlamının tek yoludur. Kişilik, gerçek veya hayal ürünü kişilerarası ilişkiler ile var anlam kazanır (Burger, 2006). Sullivan, kuramında ‘kaygı’ kavramını da açıklamıştır. Kaygının nedeninin, değer verilen kişilerle kurulan ilişkilerde yattığını ifade etmiştir. Kaygının nedeni, toplumsal ilişkilerin zayıf olması ve güvensizlik duygusudur. Bebekliğin ilk aylarında bebek kaygı duygusuyla tanışır. Bebeğiyle kurduğu iletişimde anne gerginse bu duygularını bebeğine yansıtır. Bebek, kaygıyla başa çıkmak için kaygı azaltıcı teknikler öğrenir. ‘Seçici dikkatsizlik’ bu tekniklerden biridir. Bebek ve yetişkin kaygı oluşturan durumu görmezden gelirken bu mekanizmayı kullanır (Burger, 2006). Sullivan’ın kuramı hakkında ayrıntılı bilgi ‘Ergenlik Dönemi Kuramları’ başlığında verilmiştir.

Nesne İlişkileri kuramcıları, ilk temel nesne olan annenin ve yetişkinliğe geçerken anne yerine geçen diğer nesnelerin (insanlar) kişilerarası ilişkiler üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kuramcılara göre, kişilik üzerinde sosyal ve çevresel etkiler önemlidir (Burger, 2006).

Bowlby ‘Bağlanma Kuramı’nda, bebeğin yaşamının ilk yıllarında anne-babasıyla kurduğu ilişkinin ilerleyen hayatında kuracağı ilişkileri de etkileyeceğini savunmuştur. Bowlby’ye göre; bebeğin ebeveynleriyle yaşadığı ilişkiyi temel alarak ilerideki ilişkileri için ‘içsel bir çalışma modeli’ oluşturduğunu savunmuştur. Yaşamının sonraki yıllarında bu yaşantılarını diğerleriyle olan ilişkilerine yansıtır (Bowlby, 1973). Ebeveyniyle olumlu ilişki kuran bireyler, olumlu beklentiler içinde davranışlar gösterirler. Olumsuz ilişkiler yaşayanlar ise, diğerleriyle ilgili olumsuz beklentilerle davranırlar. Literatürdeki çoğu çalışmada, bireyin diğer insanlarla kurduğu ilişkilerde

ebeveyn-çocuk bağlanma tarzının uzun süreli etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Ruppert, 2011). Ayrıca bağlanma; bireyin kimlik ve aidiyet duygularının oluşmasına, diğerleriyle gerçek ilişkiler kurmasına, toplumda yerini bulmasına, toplumun kurallarını fark edip vicdan geliştirmesine, toplumun üyesi olmasına yardımcı olmaktadır (Ruppert, 2011). Bağlanma Kuramı hakkında ayrıntılı bilgi 'Bağlanma Kuramları' başlığında verilmiştir.

Anna Freud; Sigmund Freud'un ortaya koyduğu ödipal çelişkiler, ergenlerin karşıt cinsiyetten olan ebeveynine duyduğu alaka ve arzu, aynı cinsiyetten olan ebeveynine duyduğu düşmanca duyguları ile ilgilenmiştir. A. Freud'a göre; ergenler bu duygu ve isteklerinden anne ve babalarından duygusal olarak uzaklaşmakla kurtulabilirler. Çocukluktan itibaren çok sıkı ilişkileri olan, kendisini seven ebeveyninden uzaklaşmak ergende üzüntü ve boşluk duygusuna neden olur. Ergen bu boşluğu etrafındaki akranlarıyla yeni ilişkiler kurarak ve özdeşleşebileceği insanlar arayarak doldurmaya çalışır. Ancak bu dönemde gençler çok sık arkadaş değiştirir, bir gün dost olduğu akranıyla ertesi gün kavga edebilir. A. Freud, bu durumun gencin içsel olarak yaşadığı çelişki ve isyanlar nedeniyle kararsızlık ve dengesizlik olarak dışa vurduğunu ifade etmiştir. A. Freud'a göre; ergen bu duyguları yaşamadan olgun bir yetişkin olmayacaktır (Kulaksızoğlu, 2013).

2.4.3. Ergenlerde Kişilerarası İlişkiler ile ilgili Yapılan Çalışmalar

Ergenlerde kişilerarası ilişkiler konusuna bakıldığında; duygusal zekâ, kendilik algısı, beden imaj algısı, uyum, saldırganlık, depresyon, anksiyete, bağlanma stilleri, öfke, erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik stilleri ile ilişkisine bakıldığı görülmektedir.

Saymaz (2003) 'ın yaptığı araştırmada, 474 üniversite öğrencisinin bağlanma stilleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin bağlanma stilleri ve kişilerarası ilişkileri; yaş, cinsiyet ve diğer bireysel faktörler açısından incelenmiştir. Araştırmada güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ilişki tarzlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin kendilik (benlik) modeli ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stiline, kız öğrencilerin ise güvensiz (korkulu) bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Annesi okumamış olan öğrencilerin güvenli bağlanma stili puanlarının diğerlerine oranla yüksektir. Yaş arttıkça güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin arttığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre; 18 yaş ve altı öğrenciler

güvensiz bağlanma stiline sahipken, 22 yaş ve üstü öğrenciler güvenli bağlanma stiline sahiptir. Saymaz (2003), 22 yaş ve üzerindeki ergenlerin daha küçük yaşlardaki ergenlere göre daha olumlu (yönlendirici, dışadönük) ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır.

Tümkaya, Çelik, Aybek (2010) tarafından yapılan çalışmada, kişilerarası ilişkiler ile sosyal yaşantı değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, akademik liselere devam eden 327 ergenden oluşmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; kızların besleyici ilişki stili erkeklerden daha yüksektir. Yaş ve gelir düzeyi yükseldikçe zehirleyici ilişki tarzı artmaktadır. Zehirleyici ilişki tarz puanlarının otoriter-koruyucu tutuma sahip olan ailelerden gelen ergenlerde yüksek olduğu ve demokratik ailelerden gelen ergenlerde düşük olduğu saptanmıştır.

Göçener (2011) tarafından yapılan çalışmanın amacı; ebeveynlere olan güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki stilleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma toplam 255 (111 kadın, 144 erkek) üniversite öğrencisiyle yapılmıştır. Araştırmanın bulgularında; öğrencilerin ebeveynlerine olan güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki stilleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanma stiline sahip katılımcılar, besleyici/olumlu ilişki tarzına sahiptirler. Kişilerarası ilişkilerde kadınlar erkeklere göre daha olumlu/besleyici bir tarza sahipken, erkekler ise kadınlara göre daha olumsuz/zehirleyici tarza sahiptirler. Araştırmada anne ve babaya olan güvenli bağlılık düzeyleri arttığında, bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarında daha olumlu bir tarz sergilediklerine ulaşılmıştır.

Çolakoğlu (2012) 'nın yaptığı çalışmada; kendilik algısı, erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 20-45 yaş aralığında bulunan 325 genç yetişkin oluşturmaktadır. Araştırmada bulgularına göre, kendilik algısı düzeyi arttıkça kaçınan ve manipülatif ilişki tarzlarının kullanımının artmaktadır.

Gül, Barlas, Onan ve Öz (2013) tarafından yapılan çalışma; aile işlevleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki korelasyonu incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma, bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde okuyan 296 ergen (16-20 yaş arası) ile gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet, ebeveyn eğitim durumu ve ailenin gelir düzeyinin aile işlevselliği algısını ve ilişki tarzını etkilediği saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında; aile işlevselliği ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarını anlamlı düzeyde etkilemektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve verilerin analizinde kullanılan istatistik teknikler hakkında bilgi verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılacaktır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasında beraber değişimin varlığını ve/veya derecesini saptamayı amaçlar (Karasar, 2006).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Şişli ilçesinde bulunan meslek liseleri ve anadolu liselerinde öğrenim gören 9., 10., 11.,12. sınıfa devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini; 2014-2015 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Şişli ilçesinde bulunan Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Mecidiyeköy Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9., 10., 11.,12. sınıfa devam eden öğrencilerden basit tesadüfi yöntemle seçilen ergenler oluşturmuştur. En az 300 ergen ile yapılması planlanan araştırma 403 ergenle gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmaya, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra başlanmıştır. Ölçeklerin uygulanma amacı ve nasıl cevaplandırılması gerektiği, elde edilecek verilerin yalnızca bu araştırma için kullanılacağı ve verilen bilgilerin gizli kalacağı hakkında okul yöneticilerine, rehberlik bölümüne ve uygulama yapılacak öğrencilere bilgi verilmiştir. Kullanılan ölçekler, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı, 2. döneminde, Şubat ve Mart ayları içerisinde uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Gerekli veriler ölçme araçları ile elde edilmiş, araştırmanın amaçlarına uygun olarak istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Eksik ve hatalı doldurulan 15 ölçek puanlama işlemine tabi tutulmamıştır. Verilerin analizinde SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. Betimleyici (tanımlayıcı) istatistik bilgileri olarak, yüzde (%) ve frekans (f) değerleri verilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini bulmak için

One Sample Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılmıştır. One Sample Kolmogorov-Smirnov testinde H_0 , dağılımın normal olduğu yönündedir. Bu araştırmada, ölçeklerin p değeri 0,05 değerinden küçük olduğu için H_0 reddedilmiştir ve verilerin normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür (SKÖ Puanı $p=0,27<0,05$; KTÖ Baskın Tarz Puanı $p=0,000<0,05$; KTÖ Kaçınan Tarz Puanı $p=0,007<0,05$; KTÖ Öfkeli Tarz Puanı $p=0,019<0,05$; KTÖ Duyarsız Tarz Puanı $p=0,020<0,05$; KTÖ Alaycı/Küçümseyici Tarz Puanı $p=0,002<0,05$; EABE Puanı $p=0,044<0,05$). Veriler normal dağılıma uygun olmadığı için non-parametrik testler olan “Mann-Whitney U” ve “Kruskal-Wallis” testlerinden yararlanılmıştır. Bütün testlerde anlamlılık düzeyi $p< 0.05$ ve güvenirlilik aralığı %95 olarak kabul edilmiştir.

3.5. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Araştırmada veri toplama aracı olarak; genel bilgilere ulaşmak için “Kişisel Bilgi Formu” (Ek-1), kendilik algısını belirlemek amacıyla “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” (SKÖ) (Ek-2), kişilerarası ilişkileri belirlemek amacıyla “Kişilerarası Tarz Ölçeği” (KTÖ) (Ek-3), bağlanma tarzlarını belirlemek amacıyla “Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri” (EABE) (Ek-4) uygulanmıştır.

3.5.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Yapılan araştırma hakkında katılımcılara bilgi verilmesi amacıyla ölçeklerden önce bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir. Form Ek-1’de sunulmuştur.

3.5.2. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve Ek-2’de sunulmuştur. Bu formda; yaş, cinsiyet, öğrenim görülen okul türü, anne-baba tutumu, annenin eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, 0-3 yaş arasında bakım veren kişi gibi bağımsız değişkenlere yönelik sorular yer almaktadır.

3.5.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ), araştırmaya katılan ergenlerin başkaları ile kıyaslandığında kendilerini nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır ve ölçek Ek-3’de sunulmuştur. Ölçek, kişinin kendisine yönelik olumsuz

değerlendirmelerinin düzeyini değerlendirmek amacını taşımaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997). Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Gilbert, Allan ve Trent tarafından 1995 yılında 5 madde olarak geliştirilmiş, 1992 yılında Şahin ve Şahin tarafından madde eklemeleri yapılarak Türkçe'ye uyarlanmıştır (Koç, 2008).

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, grup olarak ergen ve yetişkinlere uygulanabilir. Bu ölçekte zaman sınırlaması yoktur. İki uçlu 18 özellikten oluşur ve 1 – 6 arası likert tipi puanlamayla hesaplanmaktadır. Bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği, uygulaması kolay bir ölçektir. Yüksek puanlar olumlu benlik şemasına, düşük puanlar olumsuz benlik şemasına ifade eder (Koç, 2008).

Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı $\alpha=.89$ olarak bulunmuştur (Savaşır ve Şahin, 1997). Karslı (2008) tarafından yapılan araştırmanın örneklemeden elde edilen verilere göre Sosyal Karşılaştırma Ölçeği' nin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formundan elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .87 olarak ifade edilmektedir (Koç, 2008).

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği' nin ölçüt bağımlı geçerliği incelendiğinde, Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu -.19, ($p<.000$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin, 627 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada, Kısa Semptom Envanterinin alt ölçekleri ile korelasyonlarının 0.14 ile -0.34 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği incelendiğinde Beck Depresyon Envanteri' nden 9 altı ve 17 üstü puan grupların Sosyal Karşılaştırma Ölçeği' ne göre ayrıştırılabildiği ($p<.001$) görülmüştür (Savaşır ve Şahin, 1997).

3.5.4. Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ)

Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ), araştırmaya katılan ergenlerin kişilerarası tarzlarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır ve ölçek Ek-4'te sunulmuştur. KTÖ, Şahin ve ark. (2007) tarafından bireylerin kişilerarası ilişkilerde nasıl bir tarz kullandıklarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Altmış maddeden oluşur ve bireyin kendini değerlendirmesine dayanır. Maddeler, %0, %25, %50, %75 ve %100 şeklinde 5'li likert tipinde cevaplanmaktadır. %0, 1 puan; %25, 2 puan; %50, 3 puan; %75, 4 puan ve %100, 5 puan ile değerlendirilmektedir. Buna göre en az 60, en fazla 300 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerarası stilin olumsuz olduğunu belirtir (Koç, 2008).

Ölçeğin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışması Şahin ve ark. (2007) tarafından yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda baskın tarz (5., 6., 8., 9., 31., 42., 43., 46., 48., 49., 51., 52., 59., 60. maddeler), kaçınan tarz (11., 12., 13., 27., 32., 35., 36., 37., 38., 50., 58. maddeler), öfkeli tarz (4., 20., 21., 25., 33., 34., 54., 56., 57. maddeler), duygudan kaçınan/duyarsız tarz (2., 3., 15., 17., 23., 24., 26., 28., 29., 30., 39. maddeler), manipülatif tarz (7., 16., 18., 19., 40., 41., 44., 45., 53., 55. maddeler), alaycı/küçümseyici tarz (1., 10., 14., 22., 47. maddeler) olmak üzere 6 faktör bulunmuştur (Şahin ve ark., 2007).

Ölçeğin güvenirlik çalışmasında, Cronbach Alpha güvenirlik analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre 60 maddelik ölçeğin güvenirlik katsayısı $\alpha = .93$ olarak bulunmuştur. Faktör alt ölçekleri için elde edilen güvenirlik katsayıları ise “Baskın Tarz” alt ölçeği için $\alpha = .88$ (madde sayısı 14); “Kaçınan Tarz” alt ölçeği için $\alpha = .79$ (madde sayısı 11); “Öfkeli Tarz” alt ölçeği için $\alpha = .79$ (madde sayısı 9); “Duygudan Kaçınan Tarz” alt ölçeği için $\alpha = .77$ (madde sayısı 11); “Manipülatif Tarz” alt ölçeği için $\alpha = .74$ (madde sayısı 10); “Küçümseyici Tarz” alt ölçeği için de $\alpha = .67$ (madde sayısı 5) olarak bulunmuştur (Şahin ve ark., 2007). Koç (2008) tarafından yapılan çalışmada ise KTÖ’nün güvenirlik katsayısı $\alpha = .91$ olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Kısa Semptom Envanteri (KSE), Offer Yalnızlık Ölçeği (OYÖ) ve Kişilerarası İletişim Tarzı Ölçeği (KİTÖ) kullanılmıştır. KTÖ’nün alt ölçekleri ve toplam puanı ile KSE’nin her bir alt ölçeği arasında $.49$ ($p < .01$) ve $.17$ ($p < .01$) arasında değişen anlamlı korelasyonlar olduğu görülmüştür (Şahin ve ark., 2007).

3.5.5. Ebeveyn ve Akran Bağlanma Envanteri (EABE)

Ergenlerin anne-baba ve akranlarına bağlılıklarını ölçmek amacıyla kullanılan “Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri” (EABE; Inventory of Parent and Peer Attachment), Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir ve Ek-5’te sunulmuştur. 5 dereceli likert tipi ölçek, 12 maddelik 2 formdan oluşur. Bu ölçekte ergenler, her bir maddede anne-baba ve akranlarıyla ilişkilerinin ne kadar iyi olduğunu puanlarlar (Kaplan, 2012).

Anne-baba bağlılığı ve akran bağlılığı olmak üzere 2 alt ölçeği vardır. Anne-baba bağlılığı alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı $.82$ olarak bulunmuştur.

Akran bağlılığı alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .74 olarak bulunmuştur (Kumru, Carlo ve Edward, 2004).

Günaydın, Selçuk, Sümer, Uysal (2005) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış, ebeveyn formu için bulunan Cronbach Alfa katsayısı .63, akran formu için bulunan Cronbach Alfa katsayısı .58'dir. Tüm katılımcıların ebeveyne bağlanma ölçeği toplam puanı (ort=44.62=, ss=9.19) dikkate alınarak güvenli ve güvensiz bağlananlar olarak 2'ye ayrılmıştır. Bu amaçla grupta yarım standart sapma altında puan alan ergenler güvensiz bağlanan ergen grubu (n=430, ort=33.47, ss=5.74); yarım standart sapma üstünde puan alan ergenler güvenli bağlanan ergen grubu (n=546, ort=53.43, ss=3.25) olarak sınıflandırılmıştır (Kaplan, 2012). Toplam bağlanma skoru hesaplanırken 2., 4., 5., 6., 9. ve 10. maddelerin ters kodlanıp diğer maddeler ile toplanması gerekir (Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal, 2005).

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	181	44.9
Kadın	222	55.1
Toplam	403	100

Araştırma dâhilinde Tablo 1 incelendiğinde, Kişisel Bilgi Formunu ve diğer ölçekleri yanıtlayan 403 bireyin; 181'inin (% 44.9) erkeklerden ve 222'sinin (%55.1) kızlardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların yaşa göre dağılımları

Yaş	Frekans (f)	Yüzde (%)
14	107	26.6
15	107	26.6
16	96	23.8
17	93	23.1
Toplam	403	100

Tablo 2 incelendiğinde; 403 bireyden 107 kişinin 14 yaşında olduğu (% 26.6), 107 kişinin 15 yaşında olduğu (% 26.6), 96 kişinin 16 yaşında olduğu (% 23.8), 93 kişinin 17 yaşında olduğu (% 23.1) görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların okul türüne göre dağılımları

Okul Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	188	46.7
Anadolu Meslek Lisesi	215	53.3
Toplam	403	100

Tablo 3 incelendiğinde; 403 bireyden 215'inin Anadolu Meslek Lisesi'nde okuduğu (% 53.3), 188'inin ise Anadolu Lisesi'nde okuduğu (%46.7) görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların kardeş sayısına göre dağılımları

Kardeş Sayısı	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	53	13,2
2	200	49,6
3	91	22,6
4	37	9,2
5+	22	5,5
Toplam	403	100

Tablo 4 incelendiğinde; 403 bireyden 53 kişinin tek kardeş olduğu (% 13.2), 200 kişinin 2 kardeş olduğu (% 49.6), 91 kişinin 3 kardeş olduğu (% 22.6), 37 kişinin 4 kardeş olduğu (% 9.2) ve 22 kişinin 5 ya da daha fazla kardeş olduğu (%5.5) görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların 0-3 yaş bakıcısına göre dağılımları

0-3 Yaş Bakıcı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bakıcı	11	2,7
Kreş	2	0,5
Yakın Akraba	11	2,7
Babaanne	30	7,4
Anne	153	38,0
Baba	2	0,5
Anne-Baba	194	48,1
Toplam	403	100

Tablo 5 incelendiğinde; 403 bireyden 11'inin 0-3 yaş arasında bakıcı tarafından bakıldığı (% 2.7), 2'sinin 0-3 yaş arasında kreşte bakıldığı (% 0.5), 11'inin 0-3 yaş arasında yakın bir akrabası tarafından bakıldığı (% 2.7), 30'unun 0-3 yaş arasında babaannesini tarafından bakıldığı (% 7.4), 153'ünün 0-3 yaş arasında annesi tarafından

bakıldığı (% 38), 2'sinin 0-3 yaş arasında babası tarafından bakıldığı (% 0.5), 194'ünün 0-3 yaş arasında hem anne hem de babası tarafından bakıldığı (% 48.1) görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların gelir düzeyine göre dağılımları

Gelir Düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Düşük	23	5,7
Orta	176	43,7
İyi	190	47,1
Çok iyi	14	3,5
Toplam	403	100

Tablo 6 incelendiğinde; 403 bireyden 23 kişinin ailesinin düşük gelir düzeyine sahip olduğu (% 5.7), 176 kişinin ailesinin orta gelir düzeyine sahip olduğu (% 43.7), 190 kişinin ailesinin iyi gelir düzeyine sahip olduğu (% 47.1), 14 kişinin ailesinin çok iyi gelir düzeyine sahip olduğu (% 3.5) görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların anne baba tutumuna göre dağılımları

Anne Baba Tutumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlgisiz	25	6,2
Otoriter	61	15,1
Koruyucu	230	57,1
Demokratik	87	21,6
Toplam	403	100

Tablo 7 incelendiğinde; 403 bireyden 25 kişinin ailesinin ilgisiz tutuma sahip olduğu (% 6.2), 61 kişinin ailesinin otoriter tutuma sahip olduğu (% 15.1), 230 kişinin ailesinin koruyucu tutuma sahip olduğu (% 57.1), 87 kişinin ailesinin demokratik tutuma sahip olduğu (% 21.6) görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların annenin eğitim durumuna göre dağılımları

Annenin Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur-yazar	14	3,5
İlkokul	158	39,2
Ortaokul	96	23,8
Lise	109	27,0
Yüksekokul	3	0,7
Üniversite	23	5,7
Toplam	403	100

Tablo 8 incelendiğinde; 403 bireyden 14'ünün annesinin okur-yazar olduğu (% 3.5), 158'inin annesinin ilkokul mezunu olduğu (% 39.2), 96'sının annesinin ortaokul mezunu olduğu (% 23.8), 109'unun annesinin lise mezunu olduğu (% 27), 3'ünün annesinin yüksekokul mezunu olduğu (% 0.7), 23'ünün annesinin üniversite mezunu olduğu (% 0.5) görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların babanın eğitim durumuna göre dağılımları

Babanın Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur-yazar	6	1,5
İlkokul	117	29,0
Ortaokul	117	29,0
Lise	110	27,3
Yüksekokul	13	3,2
Üniversite	40	9,9
Toplam	403	100

Tablo 9 incelendiğinde; 403 bireyden 6'sının babasının okur-yazar olduğu (% 1.5), 117'sinin babasının ilkokul mezunu olduğu (% 29), 117'sinin babasının ortaokul mezunu olduğu (% 29), 110'unun babasının lise mezunu olduğu (% 27), 13'ünün babasının yüksekokul mezunu olduğu (% 3.2), 40'nın babasının üniversite mezunu olduğu (% 9.9) görülmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların ebeveyn medeni durumuna göre dağılımları

Ebeveyn Medeni Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Boşanmış/Ayrı	74	18,4
Birlikte	329	81,6
Toplam	403	100

Tablo 10 incelendiğinde; 403 bireyden 74'ünün ebeveyninin boşanmış/ayrı olduğu (% 18.4), 329'unun ise ebeveyninin beraber olduğu (% 81.6) görülmektedir.

Tablo 11. Bireylerin Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı

Ölçek	Mean	Standart Deviation	Min.	Max.
Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)	80,2903	13,55577	35,00	104,00

Tablo 11'e göre, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği puanının ortalaması $80,29 \pm 13,55$ olarak hesaplanmıştır. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği'nden alınan en düşük puanın 35 ve en yüksek puanın 104 olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Bireylerin Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin (KTÖ) Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı

Ölçek	Mean	Standart Deviation	Min.	Maks.
KTÖ Baskın Tarz Puanı	27,543	11,2314	14,00	69,00
KTÖ Kaçınan Tarz Puanı	24,2506	8,47115	11,00	55,00
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	23,4789	7,33298	10,00	47,00
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	22,9950	7,06860	11,00	55,00
KTÖ Alaycı/Küçümseyici Tarz Puanı	12,7196	4,72827	5,00	25,00
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	23,4789	7,33298	10,00	47,00

Tablo 12'ye göre, Kişilerarası Tarz Ölçeği' nin alt ölçeklerinin puanlarının ortalaması hesaplanmıştır. KTÖ Baskın Tarz Puanı' nın ortalamasının 27,54±11,23 ve alınan en düşük puanın 14, en yüksek puanın 69 olduğu görülmektedir. KTÖ Kaçınan Tarz Puanı' nın ortalamasının 27,25±8,47 ve alınan en düşük puanın 11, en yüksek puanın 55 olduğu görülmektedir. KTÖ Öfkeli Tarz Puanı' nın ortalamasının 23,47±7,33 ve alınan en düşük puanın 10, en yüksek puanın 47 olduğu görülmektedir. KTÖ Duyarsız Tarz Puanı' nın ortalamasının 22,99±7,06 ve alınan en düşük puanın 11, en yüksek puanın 55 olduğu görülmektedir. KTÖ Alaycı/Küçümseyici Tarz Puanı' nın ortalamasının 12,71±4,72 ve alınan en düşük puanın 5, en yüksek puanın 25 olduğu görülmektedir. KTÖ Manipülatif Tarz Puanı' nın ortalamasının 23,47±7,33 ve alınan en düşük puanın 10, en yüksek puanın 47 olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Bireylerin Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE) Alt Ölçekleri'nden Aldıkları Puan Ortalamasına Göre Dağılımı

Ölçek	Mean	Standart Deviation	Min.	Max.
EABE Ebeveyne Bağlanma Alt Ölçeği	33,3400	3,46641	22,00	43,00
EABE Akrana Bağlanma Alt Ölçeği	34,1464	3,48499	22,00	47,00

Tablo 13'e göre, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Ölçeği' nin alt ölçeklerinin puanlarının ortalaması hesaplanmıştır. EABE Ebeveyne Bağlanma alt ölçeğinin ortalamasının 33.34 ± 3.46 ve alınan en düşük puanın 22, en yüksek puanın 43 olduğu görülmektedir. EABE Akrana Bağlanma alt ölçeğinin ortalamasının $34,14 \pm 3,48$ ve alınan en düşük puanın 22, en yüksek puanın 47 olduğu görülmektedir.

4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilere Göre Test Sonuçları

1. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, ergenlerin kişilerarası ilişki tarzlarına göre $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: Ergenlerin EABE puanlarının kişilerarası ilişki tarzlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

EABE Puanı		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	Güvensiz	195	210,45	41037,0	18633,0	,158
	Güvenli	208	194,08	40369,0		
KTÖ Kaçınan Tarz Puanı	Güvensiz	195	216,22	42163,0	17507,0	,018*
	Güvenli	208	188,67	39243,0		
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	Güvensiz	195	216,75	42266,0	17404,0	,014*
	Güvenli	208	188,17	39140,0		
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	Güvensiz	195	211,09	41162,0	18508,0	,129
	Güvenli	208	193,48	40244,0		
KTÖ Alaycı/ Küçümseyici Tarz Puanı	Güvensiz	195	205,56	40084,5	19585,5	,551
	Güvenli	208	198,66	41321,5		
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	Güvensiz	195	216,75	42266,0	17404,0	,014*
	Güvenli	208	188,17	39140,0		

* $p < 0.05$

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre; ergenlerin EABE puanları ile ergenlerin KTÖ testi alt ölçeklerinden kaçınan, öfkeli ve manipülatif ilişki tarzları puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Kaçınan tarz $p = ,018 < 0.05$; Öfkeli tarz

$p=,014<0.05$; Manipülatif tarz $p=,014<0.05$). Kaçınan, öfkeli ve manipülatif ilişki tarzına sahip ergenlerin diğer ilişki tarzlarına göre güvensiz bağlanma stiline sahip oldukları saptanmıştır.

2. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, kendilik algılarına göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: Ergenlerin EABE puanlarının kendilik algılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Olumlu Kendilik Algısı	189	217,23	41056,5	17344,5	,013*
Olumsuz Kendilik Algısı	214	188,55	40349,5		

* $p<0.05$

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; EABE puanı ile kendilik algısı skor dağılımları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=,013<0,05$). Güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin, olumlu kendilik algısına sahip oldukları saptanmıştır.

3. Hipotez

Ergenlerin KTÖ puanları, kendilik algılarına göre $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Ergenlerin KTÖ puanlarının kendilik algılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.

		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	214,57	40554,0	17847	,042*
	Olumlu Kendilik Algısı	214	190,9	40852,0		
KTÖ Kaçınan Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	222,02	41961,0	16440	,001*
	Olumlu Kendilik Algısı	214	184,32	39445,0		
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	215,02	40638,5	17762,5	,035*
	Olumlu Kendilik Algısı	214	190,5	40767,5		
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	218,99	41390,0	17011	,006*
	Olumlu Kendilik Algısı	214	186,99	40016,0		
KTÖ Alaycı/ Küçümseyici Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	200,66	37925,0	19970	,828
	Olumlu Kendilik Algısı	214	203,18	43481,0		
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	Olumsuz Kendilik Algısı	189	215,02	40638,5	17762,5	,035*
	Olumlu Kendilik Algısı	214	190,5	40767,5		

* $p < 0.05$

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; KTÖ alt ölçeklerinden baskın, kaçınan, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzları puanı ile kendilik algısı puan dağılımları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Baskın tarz $p=,042<0.05$; Kaçınan tarz $p=,001<0.05$; Öfkeli tarz $p=,035<0.05$; Duyarsız tarz $p=,006<0.05$; Manipülatif tarz $p=,035<0.05$). Baskın, kaçınan, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzına sahip ergenlerin diğer ilişki tarzlarına kıyasla olumsuz kendilik algısına sahip oldukları saptanmıştır.

4. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, cinsiyetlerine göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Ergenlerin EABE puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Erkek	181	207,94	37637,0	19016,0	,355
Kadın	222	197,16	43769,0		

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre; EABE puanı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,355>0,05$).

5. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, cinsiyetlerine göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Ergenlerin SKÖ puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Erkek	181	209.05	37837.5	18815,5	.273
Kadın	222	196.25	43568.5		

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,273>0,05$).

6. Hipotez

Ergenlerin KTÖ puanları, cinsiyetlerine göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Ergenlerin KTÖ puanlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	Erkek	181	224,97	40720,0	15933,0	,000*
	Kadın	222	183,27	40686,0		
KTÖ Kaçman Tarz Puanı	Erkek	181	212,63	38486,5	18166,5	,098
	Kadın	222	193,33	42919,5		
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	Erkek	181	224,93	40712,0	15941,0	,000*
	Kadın	222	183,31	40694,0		
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	Erkek	181	228,51	41360,0	15293,0	,000*
	Kadın	222	180,39	40046,0		
KTÖ Alaycı/Küçümseyici Tarz Puanı	Erkek	181	210,11	38029,5	18623,5	,206
	Kadın	222	195,39	43376,5		
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	Erkek	181	224,93	40712,0	15941,0	,000*
	Kadın	222	183,31	40694,0		

* $p<0,05$

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; KTÖ alt ölçeklerinden baskın, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzları puanı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Baskın tarz $p=,000<0.05$; Öfkeli tarz $p=,000<0.05$; Duyarsız tarz

$p=,000<0.05$; Manipülatif tarz $p=,000<0.05$). Erkek ergenlerin kız ergenlere göre; baskın, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır.

7. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, annelerinin eğitim durumuna göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Ergenlerin EABE puanlarının annelerinin eğitim durumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Okur-yazar	14	182,25	5	4,46	,485
İlkokul	158	192,08			
Ortaokul	96	203,92			
Lise	109	208,92			
Yüksekokul	3	211,17			
Üniversite	23	240,15			

Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; EABE puanı ile ergenlerin annelerinin eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,485>0,05$).

8. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, annelerinin eğitim durumuna göre $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Ergenlerin SKÖ puanlarının annelerinin eğitim durumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Okur-yazar	14	206,61	5	1,183	,947
İlkokul	158	206,22			
Ortaokul	96	195,22			
Lise	109	204,75			
Yüksekokul	3	162,17			
Üniversite	23	190,70			

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile ergenlerin annelerinin eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,947>0,05$).

9. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, anne-baba tutumuna göre $p<0,05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Ergenlerin SKÖ puanlarının anne-baba tutumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
İlgisiz	25	165,18	3	9,901	,019*
Otoriter	61	191,29			
Koruyucu	230	196,86			
Demokratik	87	233,67			

* $p<0,05$

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile ergenlerin anne-babalarının tutumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=,019<0,05$). Buna göre; olumlu kendilik algısına sahip ergenler, anne-babalarının tutumlarını demokratik olarak algılamaktadırlar.

10. Hipotez

Ergenlerin KTÖ puanları, anne-baba tutumuna göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23: Ergenlerin KTÖ puanlarının anne-baba tutumuna göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

		N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	İlgisiz	25	208,14	3	8,731	,033*
	Otoriter	61	239,95			
	Koruyucu	230	197,71			
	Demokratik	87	184,97			
KTÖ Kaçınan Tarz Puanı	İlgisiz	25	213,76	3	8,898	,031*
	Otoriter	61	238,25			
	Koruyucu	230	198,62			
	Demokratik	87	182,14			
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	İlgisiz	25	198,92	3	6,509	,089
	Otoriter	61	234,69			
	Koruyucu	230	199,60			
	Demokratik	87	186,32			
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	İlgisiz	25	238,44	3	5,334	,149
	Otoriter	61	219,97			
	Koruyucu	230	192,86			
	Demokratik	87	203,10			
KTÖ Alaycı/ Küçümseyici Tarz Puanı	İlgisiz	25	208,78	3	1,391	,708
	Otoriter	61	215,17			
	Koruyucu	230	201,13			
	Demokratik	87	193,11			
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	İlgisiz	25	198,92	3	6,509	,089
	Otoriter	61	234,69			
	Koruyucu	230	199,60			
	Demokratik	87	186,32			

* $p < 0,05$

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; KTÖ testi alt ölçeklerinden baskın ve kaçınan ilişki tarzları puanı ile ergenlerin anne-babalarının tutumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Baskın tarz $p=,033<0.05$; Kaçınan tarz $p=,031<0.05$). Buna göre; baskın ve kaçınan ilişki tarzına sahip ergenler, anne-babalarının tutumlarını otoriter olarak algılamaktadırlar.

11. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, ergenlerin okudukları okul türüne göre $p<0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: Ergenlerin SKÖ puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Anadolu	188	206,19	38763	19423,0	,5
Meslek	215	198,34	42643		

Yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,5>0,05$).

12. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, ergenlerin okudukları okul türüne göre $p<0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25: Ergenlerin EABE puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Anadolu	188	219,95	41351,5	16834,5	,004*
Meslek	215	186,30	40054,5		

* $p<0,05$

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; EABE puanı ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=,004<0,05$). Buna göre; anadolu lisesinde

okuyan ergenlerin meslek lisesinde okuyan ergenlere kıyasla güvenli bağlanma stiline sahip olduğu saptanmıştır.

13. Hipotez

Ergenlerin KTÖ puanları, ergenlerin okudukları okul türüne göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: Ergenlerin KTÖ puanlarının okudukları okul türüne göre değerlendirilmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

		N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	Anadolu	188	215,70	40552,5	17633,5	,027*
	Meslek	215	190,02	40853,5		
KTÖ Kaçınan Tarz Puanı	Anadolu	188	215,16	40451,0	17735	,034*
	Meslek	215	190,49	40955,0		
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	Anadolu	188	203,94	38340,0	19846	,755
	Meslek	215	200,31	43066,0		
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	Anadolu	188	195,40	36736,0	18970	,287
	Meslek	215	207,77	44670,0		
KTÖ Alaycı/ Küçümseyici Tarz Puanı	Anadolu	188	223,5	42017,5	16168,5	,001*
	Meslek	215	183,2	39388,5		
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	Anadolu	188	203,94	38340,0	19846,0	,755
	Meslek	215	200,31	43066,0		

* $p < 0,05$

Mann-Whitney U testi sonucuna göre; KTÖ alt ölçeklerinden baskın, kaçınan ve alaycı/küçümseyici ilişki tarzı puanı ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Baskın tarz $p = ,027 < 0.05$; Kaçınan tarz $p = ,034 < 0.05$; Alaycı/küçümseyici tarz $p = ,001 < 0.05$). Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin meslek lisesinde okuyan

ergenlere kıyasla baskın, kaçınan, alaycı/küçümseyici ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır.

14. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, ergenlerin gelir algısına göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: Ergenlerin SKÖ puanlarının gelir algısına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Düşük	23	192,87	3	,945	,815
Orta	176	198,32			
İyi	190	204,87			
Çok iyi	14	224,29			

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile ergenlerin algıladıkları gelir düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p = ,815 > 0,05$).

15. Hipotez

Ergenlerin SKÖ puanları, ergenlerin yaşlarına göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Ergenlerin SKÖ puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

SKÖ Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
14	107	176,14	3	15,232	,002*
15	107	197,31			
16	96	199,55			
17	93	239,68			

* $p < 0,05$

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; SKÖ puanı ile ergenlerin yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p = ,002 < 0,05$). 17 yaşındaki ergenlerin; 14, 15 ve 16 yaşlarındaki ergenlere göre olumlu kendilik algısına sahip oldukları saptanmıştır.

16. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, ergenlerin yaşlarına göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: Ergenlerin EABE puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
14	107	222,57	3	6,351	,096
15	107	198,21			
16	96	181,88			
17	93	203,47			

Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; EABE puanı ile ergenlerin yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p = ,096 > 0,05$).

17. Hipotez

Ergenlerin KTÖ puanları, ergenlerin yaşlarına göre $p < 0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: Ergenlerin KTÖ puanlarının yaşlarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

		N	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
KTÖ Baskın Tarz Puanı	14	107	196,12	3	3,433	,330
	15	107	188,62			
	16	96	215,38			
	17	93	210,35			
KTÖ Kaçman Tarz Puanı	14	107	189,66	3	2,485	,478
	15	107	199,85			
	16	96	214,83			
	17	93	205,42			
KTÖ Öfkeli Tarz Puanı	14	107	191,92	3	4,039	,257
	15	107	193,12			
	16	96	221,08			
	17	93	204,11			
KTÖ Duyarsız Tarz Puanı	14	107	212,54	3	2,685	,443
	15	107	199,29			
	16	96	207,68			
	17	93	187,12			
KTÖ Alaycı/ Küçümseyici Tarz Puanı	14	107	167,67	3	20,181	,000*
	15	107	189,88			
	16	96	227,66			
	17	93	228,96			
KTÖ Manipülatif Tarz Puanı	14	107	191,92	3	4,039	,257
	15	107	193,12			
	16	96	221,08			
	17	93	204,11			

* $p < 0,05$

Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; KTÖ testi alt ölçeklerinden alaycı/küçümseyici ilişki tarzı puanı ile ergenlerin yaşı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=,000<0,05$). Buna göre 17 yaşındaki ergenlerin; 14, 15, 16 yaşlarındaki ergenlere göre alaycı/küçümseyici ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır.

18. Hipotez

Ergenlerin EABE puanları, ergenlerin 0-3 yaş arası bakıcılarına göre $p<0.05$ düzeyinde test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Ergenlerin EABE puanlarının 0-3 yaş arası bakıcılarına göre değerlendirilmesine ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları

EABE Puanı	N (403)	Sıra Ort.	SD	χ^2	p
Bakıcı, Kreş, Akraba, Babaanne	54	184,95	2	1,766	,413
Baba, Anne-Baba	196	201,05			
Anne	153	209,24			

Yapılan Kruskal-Wallis testi sonucuna göre; EABE puanı ile ergenlerin 0-3 yaş arası bakıcı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p=,>0,05$).

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırma, 14-17 yaş arası liseli ergenlerin bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelendiği araştırmalar, bu değişkenler arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Tesadüfi yöntemle seçilen 403 öğrenci ile yapılan araştırma bulguları literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1- Liseli ergenlerin bağlanma stilleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır. Kaçıman, öfkeli ve manipülatif ilişki tarzına sahip ergenlerin diğer ilişki tarzlarına göre güvensiz bağlanma stiline sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgu sonucu H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki çoğu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Saymaz (2003) tarafından yapılan çalışmada; kişilerarası ilişki tarzlarının bağlanma stillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırılmış ve güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin ilişki tarzlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göçener (2011) araştırmasında; güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların besleyici/olumlu ilişki tarzına sahip olduğunu bulmuştur. Araştırmada anne ve babaya olan güvenli bağlılık düzeyleri arttığında, bireylerin kişilerarası ilişki tarzlarında daha olumlu bir tarz sergilediklerine ulaşılmıştır. Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenler suç işleme, antisosyal davranışlar gösterme ve zorlu kişilerarası ilişkiler kurma potansiyeline sahiptirler (Cooper, Shaver ve Collins, 1998).

2- Liseli ergenlerin bağlanma stilleri ile kendilik algısı arasında anlamlı bir fark vardır. Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin güvenli bağlanma stiline sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgu sonucu H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki çoğu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Damarlı (2006) tarafından yapılan çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin güvensiz (korkulu, kaygılı, saplantılı) bağlanma stiline göre daha olumlu kendilik algısına (benlik algısına) sahip olduğu saptanmıştır. Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılan çalışmada da olumlu kendilik (benlik) modeli ile güvenli bağlanma arasında ilişki bulunmuştur. Sümer ve Şendağ (2009) 'ın yaptıkları çalışmada; güvenli bağlanmanın olumlu kendilik algısıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bayraktar, Kumru ve

Sayıl (2009) ve Şeker (2009)' in çalışmalarına göre de; güvenli bağlanma ile olumlu kendilik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3- Liseli ergenlerin kendilik algısı ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır. Baskın, kaçınan, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzına sahip ergenlerin diğer ilişki tarzlarına kıyasla olumsuz kendilik algısına sahip oldukları saptanmıştır. Veriler incelendiğinde bu ilişki tarzlarından sırasıyla kaçınan ve duyarsız ilişki tarzlarının diğer ilişki tarzlarına oranla olumsuz kendilik algısı ile daha ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgu sonucu H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki çoğu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Baskın tarz; ilişki sürecinde emrivaki davranan, üstünlük kurmaya çalışan insanları ifade eden tarzdır. Öfkeli tarz; yetersiz öfke kontrolünü ve kırıncı, aşağılayıcı veya iğneleyici ifadelerle kurulan ilişki tarzını ifade eder. Duyarsız tarz (duygudan kaçınan tarz); başkalarıyla kurduğu ilişkide duyguları ifade edemeyen veya duygusal yakınlık kurmaktan kaçınılan tarzdır. Manipülatif tarz; bireyin kurduğu ilişkide müdahaleci ve tutarsız davrandığı ilişki tarzıdır (Çolakoğlu, 2012). Literatür; baskın, öfkeli, kaçınan, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzlarıyla olumsuz kendilik algısı arasında ilişki olduğuna işaret etmektedir.

Bireyin benlik algısını, kendine saygısını, kendilik değerini ve kendine güvenini ölçme fırsatı vermesi anlamında kişilerarası ilişkiler kavramı bireyin hayatı açısından önem taşımaktadır (Giffin ve Patton,1997). Saymaz (2003)'ın araştırmasında; ergenlerin kendilik (benlik) modeli ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Çolakoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada, düşük kendilik algısının baskın, kaçınan, öfkeli ve manipülatif tarz kullanımını arttırdığı saptanmıştır. Çolakoğlu (2012) tarafından; öfkeli tarzı kullananların engellenmişlik duygusuyla bu tarzı kullandıkları ve bu bireylerin olumsuz kendilik algısına sahip bireyler oldukları düşünülmektedir. Bu ölçeğin kullanıldığı çalışmalarda baskın ve manipülatif tarzların, olumsuz kendilik algısı ile ilişkili olması beklenmemektedir. Olumsuz kendilik algısındaki katılımcıların kendilerini iyi gösterme isteği ya da bireylerin kendilerine dair olumsuz düşüncelerini diğer insanlara manipülatif bir şekilde telafi etmeye çalışmaları nedeniyle manipülatif tarzı kullanmadıkları düşünülmektedir. Bireylerin, kişilerarası ilişkilerinde kendilik algılarını olumlu göstermek amacıyla bu tarzları kullandıkları sanılmaktadır. (Çolakoğlu, 2012).

4- Kız ergenlerin bağlanma stilleri ile erkek ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklememektedir.

Onur (2006) tarafından yapılan çalışmada bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; erkek ergenler güvenli bağlanma stiline, kız ergenler ise güvensiz bağlanma stiline (korkulu, kaygılı, saplantılı) sahiptirler. Saymaz (2003) ve Damarlı (2006)'nın yaptıkları çalışmalarda; erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stiline, kız öğrencilerin ise güvensiz (korkulu) bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Cebeci ve Ceylan (2009) tarafından yapılan çalışmada; erkeklerin kızlara göre daha güvenli bağlandıkları görülmüştür. Şeker (2009) ve Saymaz (2003) da çalışmalarında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu bulmuştur. Haliloğlu (2008) ise; yaptığı çalışmada diğer bulguların aksine, kızların erkeklere kıyasla güvenli bağlanma stiline sahip olduklarını saptamıştır. Bartholomew ve Horowitz (1991)'in yaptıkları çalışmalar, erkeklerin kayıtsız (güvensiz) bağlanma düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu yönündedir.

Literatürde cinsiyete göre bağlanma biçimleri arasındaki farkı incelemeye yönelik farklı araştırma sonuçları vardır. Kimi araştırma sonuçlarına göre kızların, kimine göre ise erkeklerin güvenli bağlandıkları bulunmuştur. Ancak, erkeklerin kızlara oranla güvenli bağlanma stiline sahip olduğunun saptandığı çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Geleneksel Türk aile yapısı incelendiğinde; erkek çocukların kız çocuklara göre daha üstte tutulması, erkeklere maddi ve manevi ayrıcalıklı haklar verilmesi, özgürlük konusunda daha rahat yetiştirilmeleri, ailenin soyunun ve adının devamı olarak görülmesi aile ilişkilerine ve bağlanma stillerine yön vermektedir. Bu nedenlerle, literatürde erkeklerin kızlara oranla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu çalışmada kız ergenlerin bağlanma stilleri ile erkek ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5- Kız ergenlerin kendilik algıları ile erkek ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Literatürde araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen bulgulara rastlanmıştır.

Damarlı (2006) tarafından yapılan çalışmada da olumlu ve olumsuz kendilik algısı üzerinde cinsiyetler açısından bir farka rastlanmamıştır. Yiğit (2010)'in

çalışmasında da kendilik (benlik) kavramının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak Sezer (2009)'in araştırmasında; cinsiyete ilişkin yapılan karşılaştırmada erkek öğrencilerin kendilik algısının kız öğrencilere göre olumlu yönde farklılaştığı görülmüştür. Bandura kuramında; erkeklerin kadınlara göre daha yüksek kendilerine yetme duygusuna sahip olduklarını söylemiştir (Schultz ve Schultz, 2007). Hamarta, (2004), Gürel (2007) tarafından yapılan araştırmalarda da erkeklerin benlik (kendilik) saygısı düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kendiliğin (benliğin) oluşumunda cinsiyet rolleri önemlidir. Cinsiyet rolü; kadının/erkeğin düşüncelerini, hislerini, davranışlarını belirleyen ve kısmen çevre tarafından verilen roldür (Kulaksızoğlu, 2000). Kendilik kavramının gelişiminde; çevrenin etkisi, başkalarının tutumları, düşünceleri önemli rol oynamakta ve kültürel ya da geleneksel bakış açısı düşünüldüğünde her iki cinsiyete yüklenen değer ve olanaklar değişmektedir. Bu nedenle literatür incelendiğinde; cinsiyetin ergenlerin kendilik algısına olan etkisi konusunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kız ve erkek ergenlerin kendilik algıları arasında fark olmamasının nedeninin ise, eğitim seviyesinin yükselmesi ve zorunlu eğitimin on iki yıla çıkmasının olabileceği düşünülebilir.

6- Kız ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile erkek ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır. Erkek ergenlerin kız ergenlere göre; baskın, öfkeli, duyarsız ve manipülatif ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgu sonucu H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir.

Baskın tarz; ilişki sürecinde emrivaki davranan, üstünlük kurmaya çalışan insanları ifade eden tarzdır. Kaçınan tarz ise; başkalarıyla kurulmaya çalışılan ilişkilerde kişilerin çekingen ve pasif durmaları ve empati bakımından yoksun olmaları anlamına gelmektedir. Öfkeli tarz; yetersiz öfke kontrolünü ve kırıcı, aşağılayıcı veya iğneleyici ifadelerle kurulan ilişki tarzını ifade eder. Duyarsız tarz (duygudan kaçınan tarz); başkalarıyla kurduğu ilişkide duyguları ifade edemeyen veya duygusal yakınlık kurmaktan kaçınılan tarzdır. Manipülatif tarz; bireyin kurduğu ilişkide müdahaleci ve tutarsız davrandığı ilişki tarzıdır (Çolakoğlu, 2012).

Gül, Barlas, Onan ve Öz (2013) yaptıkları çalışmada kişilerarası ilişki tarzları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar saptamıştır. Çolakoğlu (2012)'nin araştırmasında; erkeklerin baskın, kaçınan, duyarsız, manipülatif ve alaycı tarzları kadınlara oranla daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Göçener (2011) tarafından yapılan çalışmada,

kişilerarası ilişki tarzlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. Çalışma sonucunda; kadınların erkeklere göre daha olumlu, erkeklerin ise kadınlara göre olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarına sahip olduklarına ulaşılmıştır. Tümkaya, Çelik ve Aybek (2010) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmada erkek ergenlerin ilişki tarzları ile kız ergenlerin ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Carlson (1971) yaptığı araştırmada kişilerarası ilişkilerde; kadınların işbirliğinin ve dostluğun göstergesi kelimeleri, erkeklerin ise yarışmacılık ve rekabet içeren sözcükleri daha sık kullandıklarını saptamıştır. Kadınlar, sözel olmayan iletişim ve empati becerisi konularında daha aktif oldukları için ilişkilerinde daha olumlu bir tarz sergilerler (Dökmen, 2010). Literatürdeki araştırma bulgularına bakıldığında, kadınların empati kurma becerilerinin daha güçlü olduğu ve daha olumlu ilişkiler kurdukları görülmektedir. Bu bulgular, bu araştırmanın sonuçları ile tutarlık göstermektedir.

7- Liseli ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklememektedir.

Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stillerinin annenin eğitim durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Liseli ergenlerin bağlanma stillerinin annenin eğitim durumuna göre bazı alt boyutlarda farklılık gösterdiği saptanmıştır. Saymaz (2003)'ın araştırmasında, annesi okumamış olan öğrencilerin güvenli bağlanma stili puanlarının diğerlerine oranla yüksek olduğu görülmüştür. Cebeci ve Ceylan (2009)'ın çalışmasında ise; ortaokul mezunu anneleri olan çocukların güvenli bağlanma puanlarının, diğer eğitim düzeylerinde anneleri olan çocukların puanlarından düşük olduğu görülmüştür.

8- Liseli ergenlerin kendilik algıları ile annelerinin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklememektedir.

Yiğit (2010) tarafından yapılan araştırmada; kendilik algısının annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterip gösterilmediğine bakılmış ve araştırmanın sonucuna göre, ilkököl mezunu annesi olan ergenlerin kendilik (benlik) algısı ile üniversite mezunu olan annesi ergenlerin kendilik algısı arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kendilik (benlik) saygısı arttıkça annenin eğitim durumu da artmaktadır. Çuhadaroğlu

(1989) ve Aydoğan (2010); ergenlerde benlik saygısı ile ilgili yaptıkları çalışmada, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun benlik düzeyinin de arttığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmada, kendilik algısı ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

9- Liseli ergenlerin kendilik algıları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. Olumlu kendilik algısına sahip ergenlerin anne-babalarının tutumlarını demokratik olarak algıladıkları görülmüştür. H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir. Literatür bulguları, araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Sezer (2009)'in araştırmasında; anne-baba tutumunu demokratik algılayan ergenlerin olumlu kendilik algısına sahip oldukları görülmüştür. Çocuğun ihtiyaç ve gelişim düzeyinin önemsendiği, dengeli sınırlamaların, hoşgörü ve anlayışın hkim olduğu aile ortamı çocukların gelişimi için önemli rol oynamaktadır (Sezer, 2009).

Anne ve babanın çocuğuna karşı tutumu ve disiplin tarzı; çocuğun kişiliğini, bireyselliğini etkilemektedir (Bacanlı, 2007). Demokratik ebeveynler; çocuklarını tutarlı bir şekilde kontrol ederler, iletişim konusunda iyidirler, çocuklarına sevgilerini hissettirirler, koydukları kuralların mantığını açıklarlar, olumlu davranışları ödüllendirme özelliğine sahiptirler. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocukları kendine güvenli, atılgan ve olumlu kendilik algılarına sahiptir (Bacanlı, 2007).

Benliği ya da özgüveni yüksek bireyler, kendileri hakkında olumlu düşünce ve duygulara sahiptir. Araştırmalara göre, benlik düzeyinin anne baba davranışlarından çocukluktan niversite düzeyindeki geç ergenliğe kadar etkilendiği görülmüştür. Anne-babanın çocuğuyla ilgilenmesi, sıcak ve şefkatli olması, tutarlı disiplin uygulaması ergenlerin benlik düzeyini etkilemektedir. (Türktan ve Savran, 2010).

10- Liseli ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. Sırasıyla kaçınan ve baskın ilişki tarzına sahip ergenlerin anne-babalarının tutumlarını otoriter olarak algıladıkları görülmüştür. H1 kabul edilmiş, H0 reddedilmiştir.

Anne ve babanın çocuğuna karşı tutumu ve disiplin tarzı; çocuğun kişiliğini, bireyselliğini etkilemektedir (Bacanlı, 2007). Otoriter anne babalar ise; çocuklarıyla az vakit geçirirler, kontrolcdrler, sık ceza verirler. Bu nedenle; otoriter anne babaların çocukları girişken olmayan, mutsuz çocuklar olmaktadır (Bacanlı, 2007).

Sümer ve Güngör (1999), tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; anne ve babanın otoriter tutumları, gençle ilişkilerini olumsuz bir hale getirmekte ve güvenli bağlanma puanlarını azaltmaktadır. Hazan ve Shaver (1987); güvenli bağlanan bireylerin bebeklikte ilk bağlanma figürleriyle yaşadıkları ilişkilerin samimi ve duyarlı olduğunu; güvensiz bağlanma stilindeki bireylerin ise ilk bağlanma figürünün soğuk ve reddedici olduklarını belirtmişlerdir. Olumlu ebeveyn bağlanma ilişkisi, ergenlerin yetişkinliğe geçişini kolaylaştırmaktadır (Hamarta, 2004).

Baskın tarz; ilişki sürecinde emrivaki davranan, üstünlük kurmaya çalışan insanları ifade eden tarzdır. Kaçınan tarz ise; başkalarıyla kurulmaya çalışılan ilişkilerde kişilerin çekingen ve pasif durmaları ve empati bakımından yoksun olmaları anlamına gelmektedir (Çolakoğlu, 2012). Otoriter anne babaların çocuklarını sürekli kontrol etme ve onlar üzerinde baskı kurma halinde olmaları nedeniyle, bu çocukların ergenlik döneminde pasif ve girişken olmayan empatiden yoksun ilişkiler kurdukları ve gördükleri anne baba baskısını ilişkilerine yansıttıkları düşünülmektedir.

11- Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları ile meslek lisesinde okuyan ergenlerin kendilik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir.

Literatürde kendilik algısı ile okul türü arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalara rastlanmamıştır. Araştırmada, anadolu lisesinde okuyan ergenlerin, anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlere göre daha olumlu kendilik algısına sahip olması beklenmiştir. Bu beklenti, anadolu lisesi öğrencilerinin sınavla bu okullara yerleşmelerinden ve akademik başarıları ile gelecek hedeflerinin yüksek olmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca araştırmanın 2. hipotezinde kendilik algısı ile bağlanma stili arasında ilişki olduğu görülmüş, 12. hipotezde anadolu lisesinde okuyan ergenlerin anadolu meslek lisesinde okuyan ergenlere göre daha güvenli bağlanma stiline sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Buradan yola çıkılarak; güvenli bağlanma stiline sahip liseli ergenlerin olumlu kendilik algısına sahip olması beklenmiştir. Ancak okul türüne göre kendilik algılarının farklılaşmadığı görülmüştür.

12- Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri ile meslek lisesinde okuyan ergenlerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark vardır. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin meslek lisesinde okuyan ergenlere kıyasla güvenli bağlanma stiline sahip

olduğu saptanmıştır. H0 reddedilmiş, H1 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklemektedir.

Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stillerinin okul türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; anadolu lisesi ve süper lise öğrencileri güvenli bağlanma alt boyutunda endüstri meslek lisesi ve çok programlı liseye göre daha yüksek puan almışlardır. Literatürde okul türü ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştıran başka çalışmalara rastlanmamıştır.

13- Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları ile meslek lisesinde okuyan ergenlerin kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin meslek lisesinde okuyan ergenlere kıyasla sırasıyla alaycı/küçümseyici, baskın ve kaçınan ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır. H0 reddedilmiş, H1 kabul edilmiştir.

Araştırmada okul türlerine göre kişilerarası ilişki tarzları arasındaki farklılıklar merak edilmiş ve literatürde bu konuda yeterli çalışma olmadığı görülmüştür. Alaycı/küçümseyici tarz; ilişki sürecinde diğerlerini küçümseyen, çevresine karşı grandiyöz bir tutum sergileyen tarzıdır. Baskın tarz; ilişki sürecinde emrivaki davranan, üstünlük kurmaya çalışan insanları ifade eden tarzıdır. Kaçınan tarz ise; başkalarıyla kurulmaya çalışılan ilişkilerde kişilerin çekingen ve pasif durmaları ve empati bakımından yoksun olmaları anlamına gelmektedir (Çolakoğlu, 2012). Günümüzde meslek liselerinde yaşanan disiplin sorunları göz önüne alındığında bu araştırmada; anadolu meslek liselerinde okuyan ergenlerin anadolu liselerinde okuyan ergenlere oranla daha öfkeli, duyarsız tarzda olabileceği düşünülmüştür. Araştırma bulgularına göre; anadolu lisesinde okuyan ergenlerin meslek lisesinde okuyan ergenlere kıyasla, sırasıyla alaycı/küçümseyici, baskın ve kaçınan, ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır. Anadolu lisesinde okuyan ergenlerin aldıkları akademik eğitimin daha iyi, gelecek beklentilerinin yüksek ve belli puanlarla anadolu liselerine girmiş olmaları nedeniyle kendilerini grandiyöz bir şekilde ve baskın ilişki tarzında gördükleri düşünülmektedir. Ancak; güvenli bağlanma stiline sahip anadolu lisesi öğrencilerinin kaçınan tarzda ilişki tarzında sahip olmaları konusunda yorum yapılamamıştır.

14- Liseli ergenlerin algıladıkları gelir düzeyi ile kendilik algıları arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Literatürde araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen bulgulara rastlanmıştır.

Bilgin (2001)'in araştırmasında, ergenlerin kendilik algısının gelir düzeyine göre farklılaştığı saptanmıştır. Araştırma sonucuna göre; gelir düzeyi arttıkça kendilik (benlik) algısı da artmaktadır. Yiğit (2010)' in yürüttüğü araştırma sonucuna göre ailenin aylık geliri arttıkça ergenlerin kendilik (benlik) saygısı da artmıştır. Aydoğan (2010)' ın, yaptığı araştırmanın sonuçları bu bulguları desteklemektedir. Sezer (2009)'un araştırmasında ise; ergenlerin kendilik algısı ile gelir algısı arasında fark olmadığı görülmüştür.

Rosenberg ergenlerle yaptığı araştırmada; gelir durumu ile benlik saygısı ilişkisinde üst gelir düzeyinden gelen gençlerin %51'nin, alt gelir düzeyinden gelenlerin ise %38'inin yüksek benlik saygısına sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır (Rosenberg, 1965 akt; Kızgın, 2008). Ülkemizi göz önünde bulundurduğumuzda; düşük gelir düzeyine sahip ve öncelikli ihtiyaçları beslenme ile barınma olan ailelerin çocuklarına zaman ayıramamaları, aile içinde sağlıklı iletişim ve ilişkiler kuramamaları nedeniyle ergenlerin olumsuz kendilik algılarına sahip olmaları beklenmektedir. Bu araştırmanın sonucunda da olumlu kendilik algısı ile gelir düzeyinin yüksek olması arasında ilişki olması beklenmiştir. Ancak araştırma sonucunda ergenlerin algıladıkları gelir düzeyi ile kendilik algıları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

15- Liseli ergenlerin yaşları ile kendilik algıları arasında anlamlı bir fark vardır. 17 yaşındaki ergenlerin; 14, 15 ve 16 yaşlarındaki ergenlere göre olumlu kendilik algısına sahip oldukları saptanmıştır. H0 reddedilmiş, H1 kabul edilmiştir. Literatürde araştırma bulgularını destekleyen ve desteklemeyen bulgulara rastlanmıştır.

Rosenberg; kendilik (benlik) saygısının 14 yaşından sonra yani yetişkinliğin başlangıç döneminde gelişmeye başladığını ve 12-13 yaşları civarında ise çok az olduğunu belirtmiştir (Rosenberg, 1967 akt; Dilek, 2007). Bu araştırmanın sonucu, Rosenberg'in araştırmasıyla tutarlıdır. Çolakoğlu (2012) da araştırmasında; bireylerin yaşları arttıkça kendilik algılarının arttığını saptamıştır. Bireylerin eğitim seviyelerinin artmasının, iş hayatına atılmalarının, para kazanmalarının, olgunlaşmalarının, statü kazanmalarının olumlu kendilik algılarının giderek artmasına yardımcı oldukları düşünülmektedir. Ancak Yiğit (2010)' in araştırmasında; ergenlerin yaşları ile kendilik

(benlik) algısı arasındaki farka bakılmış ve araştırma sonucuna göre ergenlerin yaşları ile kendilik saygısının olumlu ya da olumsuz olması arasında fark olmadığı saptanmıştır.

16- Liseli ergenlerin yaşları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklememektedir.

Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stillerinin yaşa göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlara göre; 18 yaş ve üstündeki liseli ergenlerin güvensiz (korkulu, kaygılı, saplantılı) bağlanma stilinde daha yüksek puan almışlardır. Saymaz (2003)'ın üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, yaş arttıkça güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin arttığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre; 18 yaş ve altı öğrenciler güvensiz bağlanma stiline sahipken, 22 yaş ve üstü öğrenciler güvenli bağlanma stiline sahiptir.

17- Liseli ergenlerin yaşları ile kişilerarası ilişki tarzları arasında anlamlı bir fark vardır. 17 yaşındaki ergenlerin; 14, 15, 16 yaşlarındaki ergenlere göre alaycı/küçümseyici ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır. H0 reddedilmiş, H1 kabul edilmiştir.

Saymaz (2003), 22 yaş ve üzerindeki ergenlerin daha küçük yaşlardaki ergenlere göre daha olumlu (yönlendirici, dışadönük) ilişki tarzına sahip oldukları saptanmıştır. Tümkaya, Çelik, Aybek (2010) tarafından yapılan araştırmada, ergenlerin kişilerarası ilişki biçimlerine bakılmış ve sonuç olarak ergenlerin yaşları arttıkça olumsuz bir tarz olan zehirleyici ilişki tarzı kullanımının arttığı görülmüştür. Zehirleyici ilişki tarzı; kendini üstün görme, karşısındakini küçümseme, başkalarına sözle sataşma ya da onlarla alay etme gibi özelliklerle ifade edilmektedir (Hasta ve Güler, 2013). Alaycı/küçümseyici tarz ise; ilişki sürecinde diğerlerini küçümseyen, çevresine karşı grandiyöz bir tutum sergileyen tarzıdır (Çolakoğlu, 2012). Zehirleyici ve alaycı/küçümseyici ilişki tarzlarının tanımları incelendiğinde iki ilişki tarzının benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Bu tanımlar doğrultusunda; yapılan araştırmada 17 yaşındaki ergenlerin 14, 15, 16 yaşlarındaki ergenlere göre; etrafındaki insanları küçümstedikleri ve kendilerini çevrelerindeki insanlara göre büyük ve daha önemli gördükleri saptanmıştır. Bu sonucun nedeninin ergenlik döneminin sorunlu ve problemliliği bir dönem olmasından kaynaklandığı olarak düşünülebilir (Tümkaya, Çelik ve Aybek,

2010). Literatürde, Kişilerarası Tarz Ölçeği kullanılarak yaş ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki farka bakılan başka araştırmalara rastlanmamıştır.

18- Liseli ergenlerin 0-3 yaş bakıcıları ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark yoktur. H1 reddedilmiş, H0 kabul edilmiştir. Bulunan sonuç, literatürdeki araştırma bulgularını desteklememektedir.

Özellikle 0-3 yaş arasında annenin çalışmaması çocukla yeterince bütünleşmeyi sağlamaktadır ve annenin çalışması çocuğuna daha az zaman ayırmasına neden olacağı için sağlıklı bir iletişimi ortaya çıkaracaktır (Yavuzer, 1999). Onur (2006) tarafından yapılan araştırmada bağlanma stillerinin 0-2 yaş arası bakıcıya göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Aileden birinin baktığı ergenler, diğer bakıcıların baktığı ergenlere göre güvenli bağlanma stiline sahiptirler. Keler (2008)' in araştırmasında; annesi dışında bakılan ergenlerin güvenli bağlanma stili puanları, anneleri tarafından bakılan ergenlerin puanlarından yüksek çıkmıştır. Ceylan ve Cebeci (2009) ise; 0-2 yaş döneminde bakıcısı anne olan çocukların bağlanma stilleri ile aynı dönemde bakıcısı anne olmayan çocukların bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olmadığını saptamışlardır.

6. ÖNERİLER

1- Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde genel anlamda beklenen yönde oldukları ve literatürdeki araştırmalarla tutarlılık gösterdikleri söylenebilir. Literatürle farklı bulunan sonuçlar; diğer araştırmalardaki yöntem farklılıklarından, katılımcı sayısından, demografik özelliklerin sayısının homojen olmamasından ve anketlerin uygulanma sırasındaki koşullardan kaynaklanabilir.

2- Araştırma yapılan ergenlerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında; okur-yazar sayısının 14, ilkokul mezunu sayısının 158, ortaokul mezunu sayısının 96, lise mezunu sayısının 109, yüksekokul mezunu sayısının 3, üniversite mezunu sayısının ise 23 olduğu görülmektedir. Kendilik algısı ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farka rastlanmamasının nedeninin, annelerin mezuniyet durumlarının sayılarının homojen yapıda olmaması, orantısız olması olabilir. Daha kapsamlı ve homojen sayılarda yapılacak araştırmalar, bu hipotez hakkında doğru bilgiler verecektir.

3- Yapılan araştırmada, literatürde bağlanma stilleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda Kişilerarası Tarz Ölçeği'nin kullanımının sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu ölçeğin alt boyutları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılabilmesi açısından kullanılan ölçek ile daha fazla çalışma yapılması önem taşımaktadır.

4- Araştırmada veri toplanırken, öğrencilere kişisel bilgi formu ve üç ölçek beraber verilmiştir. Lise öğrencilerinden toplam 124 maddeyi cevaplandırmaları istenmiştir. Bazı öğrenciler anketi isteyerek ve severek doldururken; bazılarının anketleri doldururken sıkıldıkları gözlenmiştir, bazı öğrenciler ise anketleri doldurmak istememişlerdir. Sonuçların değerlendirilmesinde ve konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda ergenlerin içinde buldukları dönem özellikleri göz önüne alınarak anket seçilmesi faydalı olacaktır.

5- Bireylerin çocukluktan itibaren ebeveynleri ile olumlu ilişkiler geliştirmesi hayatlarının ileriki dönemlerinde de olumlu ilişkiler kuracakları ve bireysel sorunlarını çözmeye daha becerikli olacakları anlamına gelmektedir (Yavuzer, 1999). Bağlanma Kuramı' nı geliştiren Bowlby, bebeğin yaşamının ilk yıllarında ebeveyni ile kurduğu

ilişkinin ilerleyen hayatında kuracağı ilişkileri de etkileyeceğini savunmuştur. Bowlby'ye göre; bebeklikteki ebeveyn yaşantıları yaşamının ilerleyen yıllarında diğerleriyle olan ilişkilere yansır (Bowlby, 1973). Ayrıca, bebeklik döneminde bebeğiyle kurduğu iletişimde gergin olan anne bu duygularını bebeğine yansıtır (Burger, 2006). Temel kendilik nesnesi olan anne, bebeğin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılar ve bebeğe eşsiz, önemli ve mükemmel duygularını yansıtan ayna görevi yapar. Bunu yapan anne bebeğin çekirdek benliğindeki gurur duygusunun oluşmasını sağlar. Ancak anne bu görevi yapmazsa, çocuk utanç veya suçluluk duyar. Bu nedenle; bebeklikte temel kendilik nesnesi olan anne ile olumlu ya da olumsuz kurulan ilişkiler yetişkin benliğini etkilemektedir (Burger, 2006).

Anne ve babanın çocuğuna karşı tutumu ve disiplin tarzı; çocuğun kişiliğini, bireyselliğini etkilemektedir (Bacanlı, 2007). Demokratik ebeveynler; çocuklarını tutarlı bir şekilde kontrol ederler, iletişim konusunda iyidirler, çocuklarına sevgilerini hissettirirler, koydukları kuralların mantığını açıklarlar, olumlu davranışları ödüllendirme özelliğine sahiptirler. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocukları kendine güvenli, atılgan ve olumlu kendilik algılarına sahiptir. Otoriter anne babalar ise; çocuklarıyla az vakit geçirirler, kontrolcüdürler, sık ceza verirler. Bu nedenle; otoriter anne babaların çocukları girişken olmayan, mutsuz çocuklar olmaktadır (Bacanlı, 2007).

Literatürde ulaşılan bu bilgilere dayanarak; anne-babalara, velilere ve çocuk sahibi olmaya hazırlanan ebeveynlere bilgilendirme yapılmasının önem taşıdığı görülmektedir. Çocukların kendine güvenen, olumlu kendilik algısına ve ilişkilere sahip olması için anne babaların eğitilmesi; çocuk büyüme aşamasında demokratik tutumlar sergilemeleri konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.

6- Türkiye'de ilişki tarzlarını ve özellikle ergenlik dönemi ilişki tarzlarını açıklayan araştırmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle, kişilerarası ilişki tarzları konusunda daha kapsamlı çalışmalar yapılması önerilmektedir.

7- Okul türlerine göre; bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişki tarzlarının incelendiği araştırmaların kısıtlı olduğu ve 2 taneyi geçmediği görülmüştür. Bu nedenle okul türlerine göre; bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişki tarzlarının incelendiği kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

7. KAYNAKÇA

Adams, J. F. (1995), Ergenliği Anlamak, J.F. Adams (Ed.) *Ergenliği Anlamak: Ergenlik Psikolojisinde Güncel Gelişmeler* içinde (13-47). Ali Dönmez (Çev.) Bekir Onur (Ed.). Ankara: İmge.

Akdağ, S.T. (2011). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Akhunlar, M. N. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Uyum Süreçleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Allen, J. P, Land, D. (1999). Attachment in Adolescence. In Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Application (Eds. J Cassidy, PR Shaver), 319-335. New York, Guilford.

Ainsworth, M. D. (1989). Attachment Beyond Infancy. *Am Psychology*, 44: 709-716.

Ainsworth, M. S. (1997) The Personal Origins of Attachment Theory. An Interview with Mary Salter Ainsworth. Interview by Peter L. Rudnytsky. *Psychoanal Study Child*, 52: 386-405.

Amado, S. (2005). *Üniversitede İlk Yılında Olan Öğrencilerin Duygusal Sağlığı: Aile İşlevselliği ve Bağlanma Stilleri*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Andiç, S. (2013). *Ergenlik Döneminde Zihni Meşgul Eden Konularla İlişkili Değişkenler: Bağlanma Tarzları, Öz-Şefkat ve Psikolojik Belirtiler*. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Arkonaç, S. (1993). *Grup İlişkileri*. İstanbul: Alfa.

Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Aslan, E., A., İmamoğlu, S. (2009). Üstün Yetenekli Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Yaratıcı Düşünce Becerileri İlişkilendirilebilir mi?. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 57-58.

Aydın, A. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. (8. Baskı). Ankara: Tek Ağaç.

Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı.

Aydoğan, S. (2010). *İlköğretim 2.Kademe Öğrencilerinin Umut Ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bacanlı, H. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem.

Bayraktar, F., Kumru, A., Sayıl, M. (2009). Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akarana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 48-63.

Bartholomew, K., ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61, 226-244.

Bencik, S. (2006). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmellikçilik ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bilgin, N. (1995). *Kolektif Kimlik*. (1. Baskı). İstanbul: Sistem.

Bilgin, N. (2001). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. (2. Baskı). İstanbul: Sistem.

Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü Kavramlar ve Yaklaşımlar*. (1. Baskı). İstanbul: Bağlam.

Bilgin, N. (2007). *Kimlik Karmaşası*. İzmir: Aşina.

Bilgin, Ş. (2001). *Ergenlerde Kaygı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Bowlby, J. (1969). *Bağlanma (2012)*. (Çev. Tuğrul Veli Soylu) İstanbul: Pinhan.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger*. New York: Basic Books.

Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. (3. Basım). Ankara: Sanat.

Buist, K. L., Decovic, M., Meeus, W. H., Van Aken, A. G. (2004). Attachment in Adolescence: A Social Relations Model Analysis. *Journal of Adolescent Research*, 19:826-850.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs.

Carlson, R. (1971). Sex Differences in Ego Functioning: Exploratory Studies of Agency and Communion. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 37, 267-277.

Cebeci, S., C., T. (2009). *Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Cloutier, R. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar (B. Onur, Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 875-903.

Cook, W. L. (2000). Understanding Attachment Security in Family Context. *Journal of Personality Social Psychology*, 78:285-294.

Cooper, M. L., Shaver, P. R., Collins, N. L. (1998). Attachment Styles, Emotion Regulation, and Adjustment in Adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 74(5), 1380-1397.

Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve Davranışı*. (9. Basım). İstanbul: Remzi.

Çok, F., Giray, L.A., Ersever, H. (2001). Turkish University Students' Sexual Behaviour, Knowledge, Attitudes and Perceptions of Risk Related to HIV/AIDS. *Culture, Sexuality and Health*, 3, 81-99.

Çolakoğlu, E.T. (2012). *Genç Yetişkinlerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri ve Kişilerarası İlişkiler*. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.

Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Bağlanma Stilleri ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişkiler*. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adolesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi*, No: 63, Mart 2008, s.19-21.

Dilek, H. (2007). *Farklı Eğitim Programlarına Devam Eden Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı ile Anne Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dilek, H., Aksoy, A, B. (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (3),95-109.

Dönmez, A. (2000). Bağlanma: Yakın İlişkilerle İlgili Araştırmalar İçin Bir Çerçeve. *Türk Psikoloji Bülteni*, 16-17.

Dönmezer, İ. (2003). *Ailede İletişim ve Etkileşim: Sağlıklı İnsan, Sağlıklı Aile*. Ege Üniversitesi, İzmir.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi.

Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H., Dereboy, Ç. (2008). Lise Öğrencisi Ergenlerde Depresyonun Yaygınlığı ve İlişkili Olduğu Etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.

Epstein, S. (1973). The Self-Concept Revisited or a Theory of a Theory. *American Psychologist*, 28, 404 – 414.

Festinger, Leon. (1954). A Theory of Social Comparison Processes, *Human Relations*, Vol.7, 117-140.

Fonagy, P. (2001). *Attachment Theory and Psychoanalysis*. New York: Other Press.

Furman, W., Buhrmester, D. (1992). Age and Sex Differences in Perceptions of Networks of Personal Relationships. *Child Dev*, 63:103-115.

Gallatin, J. (1995). Ergenlik Kuramları. J.F. Adams (Ed.) *Ergenliği Anlamak: Ergenlik Psikolojisinde Güncel Gelişmeler* içinde (49-80), Nermin Çelen (Çev.), Bekir Onur (Ed.). Ankara: İmge.

Geçtan, E. (2005). *Psikanaliz ve Sonrası*. (11. Baskı). İstanbul: Metis.

Giffin, K. & Patton, B. R. (1997). *Basic Readings in Interpersonal Communication*. New York: Harper-Row.

Göçener, D. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Güvenli Bağlanma Düzeyleri İle Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkiler*. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gül, S, K., Barlas, Ü., Onan, N., Öz, Y. C. (2013). *16-20 Yaş Grubu Ergenlerde Aile İşlevleri ve Kişilerarası İlişki Tarzlarının İncelenmesi: Bir Üniversite Örnelemi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N., Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formunun Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, (8), 13-23.

Güney, S. (2000). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Nobel.

Gürbüz, E. E. (2002). *Kurumda Yaşayan Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Rorschach Testinin "Kendilik Algısı, Duygulanım ve Fikir Yürütme" Boyutlarının İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gürel, Ö. (2007). *Görme Engelli Ergenlerle Gören Ergenlerin Benlik Saygısı Gelişimlerin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Gürüz, D., Eğinli, A. T. (2008). *İletişim Becerileri: Anlamak, Anlatmak, Anlaşmak*. İstanbul: Nobel.
- Güroğlu, B. (2002). *Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Okul Başarısının Bağlanma Stili ve Annenin Çocuk Yetiştirme Stili Değişkenlerinden Belirlenmesi*. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Haliloğlu, S. (2008). *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri, Bağlanma Biçimleri ve İşlevsel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği)*. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Hamarta, E. (2004). Attachment Theory. *Anadolu University Journal of Faculty of Education*, 14 (1), 53-66.
- Hamarta, E. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya.
- Hasta, D., Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları ve Empati Açısından Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (1).
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511 – 524.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. (2.Baskı). Ankara: İmge.
- Irmak, T., Y. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler. Ege Üniversitesi, İzmir.
- İmamoğlu, S. (2008). *Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., Atıcı, M. K. (2008). *Gelişim Psikolojisi*. (4. Baskı). İstanbul: Pegem Akademi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999) . *Yeni İnsan ve İnsanlar*. (10. Baskı). İstanbul: Evrim.
- Kaplan, B., Aksel, E, Ş. (2012). Ergenlerde Bağlanma ve Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 1 (1), 20-49.
- Karaköse, R. (2008). *Ergen Psikolojisi ve İletişim*. İstanbul: Yakamoz.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (16. Baskı). Ankara: Nobel.

Karateke, B. (2010). Bağlanmanın Oluşunu ve Psikososyal ve Bilişsel Gelişim Çerçevesinde Bağlanma. *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi* içinde. Tarık Solmuş (Ed.). İstanbul: Sistem.

Karslı, E. (2008). *Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Psikosomatik Bozukluklar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kaya, (2012). *Ebeveynlik, Ergenlik Döneminde Benlik ve Pozitif Gelişim: Bir Ara Değişken Modeli*. Koç Üniversitesi, İstanbul.

Keler, H. (2008). Liseli Ergenlerin Transaksiyonel Ego Durumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Keskin, G., Çam, O. (2009). Ergenlik ve Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *New/Yeni Symposium Journal*, 47(2), 52-59.

Kızgın, M. E. (2008). Benlik-Benlik Saygısı ve Ana Baba Tutumları, *Psikoloji Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Makaleleri*.

Erişim: http://www.tavsiyedyorum.com/makale_1348.htm. (30.04.2015)

Kiesler, D. J. (1983). The İnterpersonal Circle: A Taxonomy for Complementarity in Human Transactions. *Psychological Review*, 90(3), 185-214.

Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.

Koç, V. (2008). *Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2013). *Ergenlik Psikolojisi* (4. Basım). İstanbul: Remzi.

Kumru, A., Carlo, G., Edward, C.P. (2004) Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 19 (54): 109-125.

Laible, D. (2007). Attachment with Parents and Peers in Late Adolescence: Links with Emotional Competence and Social Behavior. *Pers Individ Dif*, 43:1185-1197.

Leary, M. R., Terdal, S. K., Tambor, E., & Downs, D. L. (1995). Self – Esteem as an Interpersonal Monitor: The Sociometer Hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*. 68(3), 518 – 530.

Main, M., Kaplan, N., Cassidy, J. (1985). Security in İnfancy, Childhood and Adulthood: A move to the level of representation. *Monogr Soc Res Child Dev*, 50(1-2): 66-104.

- Markus, H. (1977). Self-Schemata and Processing Information about the Self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(2), 63-78.
- Markus, H., Kunda, Z. (1986). Stability and Malleability of the Self-Concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 858-866.
- Markus, H., Moreland, R.L. & Smith, J. (1985). Role of the Self-concept in the Perception of Others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(6), 1494-1512.
- Masterson, J. F. (2008). *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları*. İstanbul: Litera.
- Morris, C.G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak (Psikolojiye Giriş)*. (H. Belgin Ayvaşık, Melike Sayıl) (Çev.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Morsünbül, Ü., Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(3):553-570.
- Nemlioğlu, S. B. (2011). *Ergenlikte Romantik İlişkiler*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Nickerson, A., Nagle, R. (2005). Parent and Peer Attachment in Late Childhood and Early Adolescence. *J Early Adolesc*, 25: 223-249.
- Oktan, V., Şahin, M. (2010). Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2),544-556.
- Onur, E. (Ed.) (2001). *Ergenliği Anlamak*. Ankara: İmge.
- Onur, N. (2006). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özen, D. Ş. (2009). Ergenlerde Anneden Algılanan Kabul/İlgi ile Benlik Algısı Arasındaki İlişki: Babadan Algılanan Kabul/İlginin Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12 (24), 28-38.
- Parman, T. (2008). *Ergenlik ya da Merhaba Hüzün*. (3. Baskı). İstanbul: Bağlam.
- Plutchik, R. (1997). The Circumplex as a General Model of the Structure of Emotions and Personality. Plutchik, R. ve Conte, R. H. (Eds.). *Circumplex Models of Personality and Emotions*. USA: American Psychological Association.
- Raja, S. N., McGee, R., Stanton, W. R. (1991). Perceived Attachments to Parents and Peers and Psychological Well-being in Adolescence. *J. Youth Adolesc*, 21: 471-485.

- Ruppert, F. (2011). *Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları*. İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Savaşır, I., Şahin, N.H. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Savi, F. (1999). *Ergenlerde Duygusal İstismar ile Benlik Algısı ve Genel Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki*. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Schultz, D.P., Schultz, S.E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi*. (8. Baskı). Yasemin Aslay (Çev.). İstanbul: Kaknüs.
- Sezer, Ö. (2009). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne ve Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Siyez, E., Siyez, D. M. (2007). Ergenlerin Cinsel Yaşam Deneyimlerinin Psiko-Sosyal Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Üroloji Dergisi*, 33(1), 56-63.
- Siyez, D. (2013). *Ergenlerde Problem Davranışlar*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Solmuş, T. (2006). "Acaba...?": Performans Kaygısı ve Başarısızlık Korkusu. Erişim: www.isguc.org (02.03.2015).
- Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü*. İstanbul: Epsilon.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 14(44), 35-58.
- Sümer, N., Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 86-101.
- Şahin, G., Sürücü, A. (2011). Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenlerde Bağlanma ve Kimlik. *Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1).
- Şahin, N. H., Batıgün, A. Uğurtaş, S. (2002). Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler İçin Kullanımının Geçerlik, Güvenirlik ve Faktör Yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2),s.125-135.

Şahin, N .H., Çeri, Ö., Düzgün, G., Ergün, H., Karşlı, E., Koç, V., Örflü, P. & Uzun, C. (2007). Kişilerarası Tarz Ölçeği: Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. *Türk Psikoloji Yazıları* (değerlendirme Aşamasında).

Şeker, G.B. (2009). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tezcan, M. (1981). *Kuşaklar Çatışması*. Ankara: Kadioğlu.

Tümkaya, S., Çelik, M., Aybek, B. (2010). Ergenlerin Kişilerarası İlişkilerini Etkileyen Sosyal Yaşantı Değişkenlerinin İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 163-178.

Türktan, Ş., Savran, C. (2010). Çocuklarda ve Ergenlerde Ebeveyne Bağlanma, Özgüven ve Okul Başarısı İlişkisi. *Başlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi* içinde. Tarık Solmuş (Ed.). İstanbul: Sistem.

Uytun, M. Ç., Öztop, D. B., Eşel, E. (2013). Ergenlik ve Erişkinlikte Bağlanma Davranışının Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 2013; 26:177-189.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk Psikolojisi*. Ankara: Remzi.

Yavuzer, H. (1999). *Ana Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi.

Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yörükan, T. (2011). *Başlanma ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.

8. EKLER

EK-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK-2 Kişisel Bilgi Formu

EK-3 Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

EK-4 Kişilerarası Tarz Ölçeği (KTÖ)

EK-5 Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE)

EK 1: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Okulunuzda tarafımdan yapılacak olan bir çalışmaya davetlisiniz. Çalışmamızın amacı; ergenlerde bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelemesini yapmaktır.

Araştırma; gönüllü olan katılımcılar ile yürütülecektir. Araştırmacı tarafından size toplamda 123 sorudan oluşan 4 ölçek sunulacaktır. Bu ölçekler araştırma için veri sağlayacaktır.

Araştırmaya katılan gönüllüler, araştırmacıya haber vererek çalışmadan çekilebilir ya da araştırmacı tarafından gerek görüldüğünde araştırma dışı bırakılabilirsiniz. Bu çalışma karşılığı sizden ücret talep edilmeyecektir ve araştırmaya katılım gönüllülük ilkesine bağlıdır. Araştırma sadece araştırma ekibi tarafından okunup değerlendirilecektir. Vereceğiniz bilgiler bilimsel bir amaçla kullanılacağı için kimlik bilgileriniz belirtilmeyecektir. Araştırmanın sonucunun doğru olması için soruları boş bırakmadan, samimi ve tarafsız olarak yanıtlamanız uygun olacaktır. Araştırmaya katıldığınız ve tüm soruları içtenlikle yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Haliç Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Pervin Sevda BIKMAZ

Psikiyatrist

Gamze GÖKTEPE

Yüksek Lisans Öğrencisi

ONAM

Sayın Psikolojik Danışman Gamze GÖKTEPE tarafından okuluma bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu araştırmaya katılırsam bana ait bilgilerin gizliliğine büyük özen ile yaklaşılacağına ve bilgilerimin güvenle korunacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden, araştırmacıya bilgi vererek araştırmadan çekilebilirim. Ayrıca araştırmacı tarafından araştırma dışı da tutulabilirim. Araştırma için herhangi bir ücret ödemeyeceğim ve bana bir ödeme yapılmayacaktır.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya katılmayı kendi rızamla, memnuniyet ve gönüllülük ilkesi çerçevesinde kabul ediyorum.

Açıklamaları yapan araştırmacının;

Adı-Soyadı:

İmzası

EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1) Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )
- 2) Yaşınız:
- 3) İkamet Ettiğiniz İlçe: Şişli ( ) Diğer: .....
- 4) Okul Türünüz: Anadolu Teknik ve EML ( ) Anadolu Lisesi ( )
- 5) Sınıfınız: 9 ( ) 10 ( ) 11 ( ) 12 ( )
- 6) Siz dâhil kaç kardeşsiniz: Tek ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5+ ( )
- 7) Kardeşleriniz arasında doğum sırasına göre konumunuz: İlk ( ) Ortanca ( ) Son ( )
- 8) Bebekliğinizde size kim baktı? (İlk 3 yaşınızı düşünerek cevaplayınız.)
- Bakıcı ( ) Kreş ( ) Yakın bir akrabam ( ) Büyükannem ( )
- Annem ( ) Babam ( ) Annem ve babam ( )
- 9) Ailenizin aylık geliri: Düşük ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok İyi ( )
- 10) Anne-Babanızın size karşı tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz:
- İlgisiz ( ) Otoriter ( ) Koruyucu ( ) Demokratik ( )
- 11) Eğitim-öğretim hayatınızda disiplin cezası aldınız mı: Evet ( ) Hayır ( )
- 12) Anne Eğitim Durumu:
- Okur-Yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( )
- 13) Baba Eğitim Durumu:
- Okur-Yazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( )
- 14) Anne: Sağ ( ) Ölü ( ) 15) Baba: Sağ ( ) Ölü ( )
- 16) Anne-Baba: Boşanmış/Ayrı ( ) Birlikte ( )
- 17) Kendinizi başarılı buluyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( ) Bazen ( )

18) Kiminle yaşıyorsunuz?

Anne ve Baba ( ) Anne ( ) Baba ( ) Büyükanne/Dede ( ) Diğer: .....

19) Kendinize ait odanız var mı? Evet ( ) Hayır ( )

20) Odanız varsa kiminle paylaşıyorsunuz? Tek Başıma ( ) Kardeşimle ( )

Diğer:.....

21) Kendinizden hoşnut musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

22) Hoşnut değilseniz nedenini belirtiniz. Hangi özelliğinizden dolayı hoşnut değilsiniz?

.....
.....

23) Size göre; yakın arkadaşlarınız ya da akrabalarınız sizi nasıl biri olarak değerlendirir?

Yeterli ( ) Kendine Güvenli ( ) Çekingen ( ) Hoşgörülü ( ) Yalnız Değil ( )

Yetersiz ( ) Kendine Güvensiz ( ) Atılgan ( ) Hoşgörüsüz ( ) Yalnız ( )

EK 3: SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖLÇEĞİ (SKÖ)

Sizin de bildiğiniz gibi, hepimiz zaman zaman kendimizi diğer insanlarla karşılaştırır ve bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimizle ilgili bazı fikirler ediniriz. **Sizin de kendinizle ilişkili bazı kişisel görüşleriniz** mutlaka vardır. Lütfen, aşağıdaki sıfatların her birinde **sizi en iyi yansıtan sayıyı** bularak üzerine (X) işareti koyunuz.

Yetersiz	1	2	3	4	5	6	Yeterli/ Üstün
Beceriksiz	1	2	3	4	5	6	Becerikli
Başarısız	1	2	3	4	5	6	Başarılı
Sevilmeyen biri	1	2	3	4	5	6	Sevilen biri
İçe dönük	1	2	3	4	5	6	Dışa dönük
Yalnız	1	2	3	4	5	6	Yalnız değil
Dışta bırakılmış	1	2	3	4	5	6	Kabul edilmiş
Sabırsız	1	2	3	4	5	6	Sabırlı
Hoşgörüsüz	1	2	3	4	5	6	Hoşgörülü
Söyleneni yapan	1	2	3	4	5	6	İnsiyatif sahibi
Korkak	1	2	3	4	5	6	Cesur
Kendine güvensiz	1	2	3	4	5	6	Kendine güvenli
Çekingen	1	2	3	4	5	6	Atılgan
Dağınık	1	2	3	4	5	6	Düzenli
Pasif	1	2	3	4	5	6	Aktif
Kararsız	1	2	3	4	5	6	Kararlı
Antipatik	1	2	3	4	5	6	Sempatik
Boyun eğici	1	2	3	4	5	6	Hakkını arayan

EK 4: KİŞİLERARASI TARZ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıda bulunan her ifadeyi dikkatle okuyup, sizi ne kadar tanımladığını sağ taraftaki işaretlerden birini işaretleyerek belirtiniz. **Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.** Seçeneklerde önemli olan sizin kendinizi nasıl değerlendirdiğinizdir. Katkılarınız için şimdiden teşekkürler.

	% 0	%25	%50	%75	%100
1. İnsanlarla konuşurken iğneleyici sözler söylemekten çekinmem.					
2. Problemini anlatan bir kişinin, duygularından bahsetmesinden rahatsız olurum.					
3. Problem yaşadığım bireyin ne hissettiğiyle ilgilenmem.					
4. Karsımdaki insanı, yapmasını istediğim davranış konusunda zorlarım.					
5. İnsanlara emir vererek bir işi daha çabuk yaptırabileceğimi düşünürüm.					
6. Kendi çıkarım için başkalarına hoş sözler söylemekten kaçınmam.					
7. Eleştirilmemek ya da reddedilmemek için kendi doğrularımı kendime saklarım.					
8. İstediklerimi yapmaları için gerektiğinde insanlara gözdağı veririm.					
9. Karsımdaki bireyle konuşurken onu küçük düşürücü ifadeler kullandığım olur.					
10. Sorduğum sorularla karsımdakini sıkıştırmaktan hoşlanırım.					
11. İnsanları dinlerken, sık sık sıkılıp konuyu değiştirmeye çalışırım.					
12. Birilerini dinlerken genelde elimde bir şeylerle oynuyor olurum.					
13. Birini dinlerken oturduğum yerde kıpırdanmadan duramam.					
14. Haksız olsam da karsımdaki kişi ne derse desin, kendimi savunurum.					

15.Karşımdaki kişiye açıklama yapmaktansa, doğrudan ne yapması gerektiğini söylemeyi tercih ederim.					
16.Sohbet sırasında birini dinlemek istemesem de dinliyormuş gibi görünürüm.					
17.İnsanlarla çatışmaktan ve aramızda var olan problemleri tartışmaktan kaçınırım.					
18.İnsanlarla sorunlarımı çözerken, kendi ihtiyaçlarımı ön planda tutarım.					
19.İnsanlara istediğim bir şeyi yaptırmak için onları pohpohlarım.					
20.Sinirlendiğimde sonradan pişman olacağım sözler söylerim.					
21.Biri beni eleştiriyorsa “asıl sen kendine bak” derim.					
22.Arkadaşlarıma kendi taktığım isimlerle seslenirim.					
23. Dertlerini anlatan arkadaşşıma, bunları boş vermesini söylerim.					
24.Genellikle karşımdakileri dinlerken hiç soru sormam.					
25.Karşımdakileri eleştirmekten kaçınmam.					
26.İnsanlarla konuşurken duygularımı gizlemeye çalışırım.					
27.Başkalarının hatalarını görürsem yüzlerine vururum.					
28.Karşımdakilerin sorunlarını dinlemekten kaçınırım.					
29. Başka insanların beğendiğim özelliklerini övmekten çekinirim.					
30.Birini dinlerken anlamadığım ya da kaçırdığım bir yer olduğunda, sözünü kesip anlayamadığımı ya da kaçırdığımı söyleyemem.					
31.Söylediklerimin aynen yapılmasını beklerim.					

32. İnsanların çoğunun aptal olduğuna inanırım.					
33. Öfkeli olduğumda genellikle bağırıp çağırım.					
34. Eğer bir kişiye kızmışsam öfkemi başkalarından çıkarırım.					
35. Birisiyle konuşurken göz teması kurmaktan rahatsız olurum.					
36. Birini dinlemek istemezsem ilgisiz sorularla geçiştirmeye çalışırım.					
37. Sıkıcı konular açıldığında; konuyu hemen değiştiririm.					
38. Sıklıkla konuşulan konu sonlanmadan başka bir konuya geçtiğimi fark ettiğim olmuştur.					
39. Kişilerarası sorunumu çözerken, karşıdakini anlamak zorunda olmadığımı düşünürüm.					
40. Genelde, almak istediğim cevabı alacağım türden sorular sorarım.					
41. İnsanlar yaptığım övgüleri hak etmeseler de onları överim.					
42. Birisiyle tartışırken, tek amacım o tartışmayı kazanmaktır.					
43. Karşıdakilerle içten içe alay etmekten hoşlanırım.					
44. İnsanlara nasihat vermeyi severim.					
45. İnsanların dış görünüşleri, onlara karşı davranışlarımı/konuşma biçimimi/ilişkilerimi belirler.					
46. İnsanlar, istediklerimi yapmazlarsa onlara küseceğimi bilirler.					
47. Arkadaşlarıma isim takmaktan hoşlanırım.					
48. Karşıdakini sorguya çekiyormuşum gibi sorular sorarım.					

49.Çoğu zaman isteklerimi yaptırmak için insanlara karşı tehditkar olurum.					
50. Karşımdaki kişi ile aynı düşünceleri paylaşmadığımda söylediklerini sonuna kadar dinleyemem.					
51. Çevremdeki insanları kendi istek ve gereksinimlerime göre yönlendiririm.					
52.Başkalarına emirler vermekten hoşlanırım.					
53. Karşımdakini dinlerken aklımda başka düşünceler olsa da onu anlıyormuş gibi görünmeye devam ederim.					
54. Çok öfkeli olduğum zaman gözüm hiç kimseyi görmez.					
55. Başkasıyla konuşurken, cevabını pek önemsemediğim halde sorular sorarım.					
56. Birileri benimle tartışırsa sonunda kırılacaklarını bilirler.					
57. İnsanların çoğunun riyakar olduğuna inanırım.					
58. Birisi bana sorunlarını anlatmaya başladığında içimden “umarım fazla uzatmaz” diye geçiririm.					
59. İsteklerimi soru şeklinde (yapar mısın, eder misin gibi) yöneltmek yerine doğrudan (yap, et gibi) ifade etmeyi tercih ederim.					
60. Kendi düşüncelerimi savunmak için gerekirse karşımdakini kırarım.					

EK 5: EBEVEYNE ve AKRANA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadenin arkadaşlarınızla ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığını alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz. Her bir ifadenin sol tarafındaki boşluğa ölçekteki sayıları yazınız.

ASLA	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	DAİMA
1	2	3	4	5

- ___ 1) Arkadaşlarım duygularıma saygı duyar.
- ___ 2) Arkadaşlarımın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.
- ___ 3) Problemlerimi ve sorunlarımı arkadaşlarıma söylerim.
- ___ 4) Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul ederler.
- ___ 5) Arkadaşlarımın kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.
- ___ 6) Arkadaşlarım sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirirler.
- ___ 7) Bir konuda tartıştığımız zaman arkadaşlarım benim düşüncemi dikkate alırlar.
- ___ 8) Arkadaşlarıma karşı öfke hissediyorum.
- ___ 9) Bir sıkıntımı çözmem gerektiğinde arkadaşlarıma gidebilirim.
- ___ 10) Bir şeye sinirlendiğim zaman arkadaşlarım anlayışlı olmaya çalışırlar.
- ___ 11) Bu günlerde arkadaşlarım neler yaşadığımı anlamıyor.
- ___ 12) Eğer arkadaşlarım bir şeyin beni rahatsız ettiğini bilirlerse bana onunla ilgili soru sorarlar.

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadenin anne ya da babanızla ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığını alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz. Her bir ifadenin sol tarafındaki boşluğa ölçekteki sayıları yazınız. (Aşağıdaki ifadeleri anne ya da babanızdan birini düşünerek cevaplayabilirsiniz.)

ASLA	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	DAİMA
1	2	3	4	5

- ___ 1) Annem/Babam duygularıma saygı duyar.
- ___ 2) Annemin/Babamın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.
- ___ 3) Problemlerimi ve sorunlarımı anneme/babama söylerim.
- ___ 4) Annem/Babam beni olduğum gibi kabul eder.
- ___ 5) Annemin/Babamın kendi problemleri var bu yüzden onu kendi problemlerimle rahatsız etmem.
- ___ 6) Annem/Babam sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirir.
- ___ 7) Bir konuda tartıştığımız zaman annem/babam benim düşüncemi dikkate alır.
- ___ 8) Anneme/Babama karşı öfke hissediyorum.
- ___ 9) Bir sıkıntımı çözmem gerektiğinde anneme/babama gidebilirim.
- ___ 10) Bir şeye sinirlendiğim zaman annem/babam anlayışlı olmaya çalışır.
- ___ 11) Bu günlerde annem/babam neler yaşadığımı anlamıyor.
- ___ 12) Eğer annem/babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini bilirse bana onunla ilgili soru sorar.

9. ÖZGEÇMİŞ

Gamze GÖKTEPE

e-mail: gamzegktp@gmail.com

İş Deneyimi:

Eylül-2012- Halen Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Ocak - Eylül 2012 Bahçeşehir Koleji Rehberlik Birimi

Eğitim Bilgileri:

2010-2012 Yıldız Teknik Üniversitesi Pedagojik Formasyon

2007 -2011 Lisans (Mezun)

İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul %100 ÖSYM Burslu (3.82/ 4)

Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Stajlar:

20.01.2012- 18.05.2012 - Mecidiyeköy Anadolu Lisesi (Pedagojik Formasyon Stajı)

09.10.2009- 18.12.2009 - Kültür Koleji İlköğretim Okulu

15. 06. 2009- 10.07.2009 - Metin Sabancı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

13.09.2010- 04.10.2010- Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Bilgisayar Bilgisi: Microsoft Ofis; Word, Excel, Powerpoint ve SPSS

Sertifikalar:

1. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Eğitim Psikolojisi Sempozyumu Teşekkür ve Katılım Belgesi (2008)
2. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 2. Eğitim Psikolojisi Sempozyumu ‘ Öğrenme ve Öğrenme Bozuklukları’ Teşekkür ve Katılım Belgesi (2009)
3. T.C Maltepe Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, ‘Psikolojiyi Yeniden Düşünmek 2008 ’ Sempozyumu Katılım Belgesi
4. İstanbul Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 14. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi ‘ ... farkındalıklar diyarında’ Katılım Belgesi (2009)

5. İstanbul Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 14. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi'nde , 'EMDR ve Travma' başlıklı Çalışma Grubu Katılım Belgesi (2009)
6. 4. Şizofreni Günleri Sempozyumu, Katılım Sertifikası (2009)
7. Medyateam Kurumsal İletişim Danışmanlığı, 'Hayalimdeki Yol' Kişisel Gelişim Semineri; iş hayatında empati, iş görüşmeleri ve mülakat teknikleri, iş hayatında başarılı olmanın yolları, beden dili konulu Seminerler, Katılım Belgesi. (2009)
8. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Eğitim Psikolojisi Sempozyumu III 'Özel Eğitim Modelleri ve Uygulamaları' Katılım Belgesi (2010)
9. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 4. Eğitim Psikolojisi Sempozyumu 'Meslek Seçimi ve Kariyer Gelişimi' Teşekkür ve Katılım Belgesi (2011)
10. Girne Amerikan Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, 16. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi '...içimizdeki sınırları aşmak' Katılım Belgesi (2011)

Eğitimler:

1. MMPI Eğitimi (2014)
2. İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi 'Deprem Bilinci' Dersi Sosyal Sorumluluk Bilinci Katılım ve Başarı Belgesi (Güz Dönemi-2007)
3. Uygulamalı Test Semineri-I Katılım Belgesi; İstanbul Kültür Üniversitesi RPDMER (2010) R-B Cattell 2A-2B Zekâ Testi, 16 PF Kişilik Testi, Eysenck Kişilik Envanteri, Denver Gelişim Testi, KIT Zekâ Testi
4. Kültür Koleji İlköğretim Okulu, Rehberlik Birimi 'Kaygıyla Baş Etme Seminerleri' Katılım Belgesi (4 hafta, toplam 8 saat, İKEK Psikolojik Danışmanı Pedagog-Aile Terapisti Canan Şimşek Karabulut) (2010)

Lisans Bitirme Projesi:

Astın Kişiliği ile Yöneticinin Astının Performansına Dayalı Kişilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

Proje: Kültür Koleji İlköğretim Okulu- 4. ve 5. sınıflar Verimli Çalışma Grubu

(4 Haftalık Verimli Çalışma Uygulaması) (2009)